

EL MÉS BELL REBROT DE L'ESBART DE VIC
OBRA POÈTICA COMPLETA DE
MERCÈ FONT i CODINA
(Vic 1867-1900)

A cura de
MERCÈ PUJOL I FERRAN

TEMPLE ROMÀ . VIC
PATRONAT D'ESTUDIS OSONENCS

EL MÉS BELL REBROT DE L'ESBART DE VIC:
OBRA POÈTICA COMPLETA DE
MERCÈ FONT I CODINA (VIC 1867-1900)

A cura de
MERCÈ PUJOL I FERRAN

Sèrie Monografies / 26

EL MÉS BELL REBROT DE L'ESBART
DEVIC: OBRAPOÈTICA COMPLETA
DE
MERCÈ FONT I CODINA
(VIC 1867-1900)

A cura de
MERCÈ PUJOL I FERRAN

TEMPLE ROMÀ . VIC
PATRONAT D'ESTUDIS OSONENCS

VIC, 2008

Dirigeixen la col·lecció
Lluís M. Anglada i de Ferrer
Pere Tió i Puntí

Primera edició: ??? de ???

© ????

Aquesta edició, incloent-hi el disseny de la sobrecoberta,
és propietat del Patronat d'Estudis Osonencs

Fotografia de sobrecoberta: ???

ISBN: ????

Dipòsit legal: B-???

Imprès a: ???

A la meua mare

*i a la memòria de l'àvia Dolors,
la tieta Cecília
i la besàvia Mercè*

PREFACI

El primer cop que vaig sentir parlar de Mercè Font i Codina, jo no devia tenir gaire més de 10 anys. De joveneta, a casa recordo haver-me queixat del meu nom, sempre m'havien agradat més els noms de les meves germanes — Magda, Margarida i Anna — perquè tenien la lletra *a* i el meu no. Quan l'àvia Dolors em sentia dir: “Que lleig que és el meu nom! No té cap *a*”, ella venia i em deia a cau d'orella: “No et queixis, doneta, si tu portes un nom molt bonic! No solament és el nom de la teva mare, sinó també el de la meva. Jo mai vaig conèixer la meva mare perquè només tenia nou mesos quan ella es va morir.” “I per què es va morir la teva mare? I qui et va criar quan eres petitona?”, li preguntava jo a l'àvia. “Es va morir tot de pressa, d'un refredat molt fort quan estava embarassada del segon fill. A mi em van criar els pares de la meva mare, els avis Josep i Dolors, i el meu pare, Francesc. Uns anys més tard el meu pare es va tornar a casar i vaig tenir set germans més. Però la meva mare —continuava explicant l'àvia—, que es deia com tu, més ben dit, tu i la teva mare us dieu com ella, era una poetessa de l'Esbart de Vic, nascuda, com jo, a la Plana, i escrivia poesies.” Jo, com sempre, li feia moltes preguntes a l'àvia sobre Vic, la Plana, l'Esbart i les poesies que escrivia la poetessa. Les meves germanes, més petites, ho

escoltaven sense dir res, i la meva tieta Cecília, que era més gran i tenia la síndrome de Down, reia d'alegria. Tot d'un plegat, l'àvia es posava a recitar, amb tanta expressió com si relatés un conte, un dels poemes fets per la seva mare, Mercè Font i Codina, el poema *L'Anell de ma Vesàvia*, també recollit en aquesta antologia. Després ens ensenyava, amb molta discreció i delicadesa, aquest mateix anell, l'anell que amb la resplendor de les pedres, un diamant i una esmaragda, sabia tantes coses, i que l'àvia sempre duia posat en un dit de la mà esquerra. I totes nosaltres ens quedàvem tan embadalides amb aquesta història que mai vam saber si era realitat o fantasia. Tot seguit, la tieta Cecília em deia, molt decidida, tot assenyalant-me amb el dit: "Tu portes el nom, jo sóc la néta, la teva mare tot." "Què vols dir, 'la mare tot'?" li preguntava jo, i ella afegia: "La teva mare porta el nom de la poetessa de Vic, com tu, i és la néta d'ella, com jo." Aleshores, ella es posava molt contenta i satisfeta. Aquesta història l'haviem fet repetir a l'àvia moltes vegades, perquè a totes ens agradava escoltar el conte de l'anell màgic i a la tieta Cecília i a mi ens apropava a l'àvia i ens feia sentir importants. Malgrat això, cap de nosaltres no va arribar mai a comprendre aquella realitat de la vida de l'àvia tan sofrida i penetrant.

Han passat molts anys i moltes coses des d'aquelles converses amb l'àvia Dolors i la tieta Cecília, però foren tan intensament viscudes que són fidelment recordades. També han hagut de passar encara més anys i coses abans que jo m'assabentés de tot el llegat poètic de la poetessa de Vic i pogués reconèixer el significat històric i literari de la seva obra. Vaig créixer i estudiar i vaig anar a Nova York per estudiar més encara. És aquí on visc i treballo des de fa bastants anys. En un dels meus viatges a Catalunya, fet a corre-cuita, fa uns vuit anys, el germà gran de la meva mare, l'oncle Josep Maria, em va ensenyar per primera vegada, i amb molta cautela, tot el recull de poesies escrites a mà per la meva besàvia Mercè, que ell guardava amb excepcional afecte i admiració. Jo, que no sabia res de l'existència del seu llegat, vaig retornar a Nova York molt desconcertada. Poc temps després, em vaig interessar per la poesia de la malaguanyada poetessa de l'Esbart i vaig començar a transcriure els seus poemes i a estudiar la seva vida.

Aquesta antologia és un recull complet de tota l'obra poètica en llengua catalana de Mercè Font i Codina (Vic 1867 - Vic 1900), que ha estat inèdita fins ara. Engloba seixanta-sis composicions poètiques. En l'apèndix número 8, s'hi inclouen sis poemes addicionals en llengua

castellana. El fet que la poetessa escrivís algun poema en castellà, fora del seu àmbit lingüístic, és circumstancial. Evidentment, ella s'expressa millor en català, que és la seva llengua materna.

Les poesies de l'antologia estan agrupades per temes i es presenten en dos apartats generals: les purament religioses i les de caire patriòtic. Les purament religioses s'han dividit en 3 blocs: (1) *A l'Infant Jesús*, (2) *A Déu i al Sagrat Cor*, i (3) *A la Verge*. Les de caire patriòtic, que exhibeixen una religiositat molt marcada, s'han agrupat en dues grans seccions: (1) *A Vic i a la Plana* i (2) *A Montserrat i a Catalunya*. No m'ha semblat interessant presentar les poesies ni per ordre cronològic ni per gèneres poètics. En primer lloc, a causa de la mort prematura de la poetessa —només tenia 32 anys en morir—, totes les poesies van ésser escrites en pocs anys de diferència i bàsicament totes pertanyen a l'etapa juvenil de la poetessa. En segon lloc, tractem amb composicions poètiques que combinen trets característics de poesia popular, mística, històrica i també èpica, cosa que fa difícil agrupar-les dins d'un apartat únic i proporcionar una classificació coherent. Es presenten temàticament, doncs, per facilitar-ne la lectura. De totes maneres, el lector podrà apreciar les particularitats de cada poema en les anotacions afegides al peu de la pàgina on apareix cada poesia.

Per raons polítiques que tots massa bé coneixem, i per circumstàncies personals de la meva família, aquesta antologia no s'ha recopilat fins ara. Malgrat això, és per a mi un privilegi fer conèixer al lector vigatà i al poble català el llegat poètic, no gaire extens però sí prou significatiu, de la més antiga poetessa en llengua catalana de la Plana de Vic i de l'Esbart.

A la memòria de Mercè Font i Codina, de la seva filla Dolors i de la seva néta Cecília, voldria primerament agrair a la meva família, especialment a la meva mare Mercè, al meu oncle Josep Maria i a tots els seus germans —Antoni, Dolors, Francesc, Joaquim, Margarida i Montserrat— haver-me procurat i confiat tot el llegat poètic de la poetessa. Em plau també expressar el meu agraïment al Patronat d'Estudis Osonencs de Vic, en particular al seu president, senyor Modest Reixach, i al vice-president, senyor Rafel Ginebra, per llur interès i suport en la publicació d'aquesta antologia; al'arxiver de l'Arxiu Episcopal de Vic, mossèn Miquel Gros; a l'arxiver de l'Ajuntament de Vic, senyor Francesc de Rocafiguera; a la directora de la Biblioteca Joan

Triadú de Vic, senyora Concepció Espadamala; a la religiosa del col·legi de l'Escorial de Vic, la germana Teresa Llach; a la filòloga catalana, senyora Maria Mercè Miró, i als vigatans senyor Miquel Ylla-Català i Genís i senyor David Cao i Costoya per totes les seves ajudes en la meva tasca de recerca. Molt particularment, agraeixo al vigatà senyor Joaquim Font la seva eficaç ajuda en les minucioses investigacions de la genealogia familiar. També vull transmetre la meva gratitud a la historiadora vigatana Maite Godayol i Puig per compartir amb mi tots els seus coneixements de la poetessa; al professor de català de l'Escola Arrels de Solsona, senyor Ramon Montraveta i Cabó, pel seus idonis suggeriments en el transcurs inicial de la meva recerca, i als mestres de les lletres catalanes mossèn Josep Maria Ballarín i mossèn Climent Forner pels seus enriquidors consells.

De fet, aquesta antologia no hagués estat mai una realitat sense l'any sabàtic que la meva universitat (Department of Language and Cognition, Hostos Community College - The City University of New York) m'ha concedit. Finalment, vull expressar un reconeixement molt especial a la família Pujol i Ferran: als meus pares, Joan i Mercè, per la seva estimació i el seu suport sempre incondicionals; a les meves tres germanes, Magda, Margarida i Anna, i concretament al meu germà Joan per haver revisat el manuscrit amb el seu bon domini de la llengua catalana. Al meu oncle Josep Maria li agraeixo tot això i més. Sense la seva dedicació i confiança aquest projecte no hagués passat mai d'ésser una simple il·lusió. A tots ells, moltes gràcies.

La il·lustració de la portada del llibre és una gentilesa i amabilitat de l'artista francès contemporani Joffin, al qual també vull fer expressiu un agraïment molt particular.

El meu últim desig és que el lector gaudeixi de la bellesa i sensibilitat de la poesia de Mercè Font i Codina tant com jo ho he fet en recopilar-la i estudiar-la. I com l'àvia Dolors em deia, la meva mare i jo portem el seu nom i, que tot sigui dit, ho fem amb un orgull noble i silenciós i una tendresa infinita.

M. P. F.

Nova York, 1 de març de 2008

INTRODUCCIÓ

Mercè Font i Codina.

Vida de Mercè Font i Codina (1867-1900)

Infància i adolescència

Mercè Font i Codina, filla de Josep Font i Manxarell i Dolors Codina i Cuadras, neix al carrer de la Ciutat, número 2, de Vic, el 30 de juny de 1867. Viu al carrer de la Ramada, número 7, de Vic, tant de joveneta amb els seus pares i els dos germans més petits, Dolors i Josep Maria,²⁰ com de casada amb el seu espòs, Francesc Baqué i Llargués, la seva única filla, Dolors, i els seus pares. La figura del seu pare té una influència transcendental en l'educació de la poetessa i és per això que li dedico les primeres pàgines.

El senyor Josep Font i Manxarell (Vic 1839-1911), home lletraferit i advocat de professió, va regentar l'alcaldia de Vic en quatre ocasions:²¹

- 1) del 20 d'octubre de 1868 fins a l'1 de març de 1869;
- 2) de l'1 de febrer de 1872 fins al 29 d'octubre de 1873;
- 3) de l'1 de juliol de 1895 fins al 7 de desembre de 1896;
- 4) de l'1 de gener de 1910 fins al 12 de juliol de 1911.

Del seu primer govern, podríem esmentar les obres que es duen a terme al Teatre Municipal de Vic, que s'inaugura just a la fi de 1869. Durant el 1868 el canonge Jaume Collell va organitzar l'Exposició Arqueològico-artística que, amb el temps, esdevindrà el Museu Episcopal de la ciutat. Durant la seva segona regència, esclata la tercera Guerra Carlina espanyola (1873-1876) i es proclama la Primera República a l'Estat Espanyol. Són temps d'intenses revoltes ciutadanes i de gran inestabilitat política a tot el Principat. A Vic l'ocupació carlina no es produeix fins al maig de 1874. Durant el seu últim govern, se celebra un fet singular per a la història cultural de la ciutat: el centenari del naixement de l'eminent filòsof vigatà Jaume Balmes i Urpià (1810-1848). El senyor Font i Manxarell, malauradament, mor essent alcalde de Vic l'any següent. També fou representant de districte a la Diputació de Barcelona en dues ocasions: el 1896 i el 1901.

20. El Josep Maria va morir el 1886, a l'edat de sis anys, i la Dolors el 1892, a l'edat de vint-i-un anys. Va tenir cinc germans més que moriren de molt petits.

21. JUNYENT, 1980, p. 508.

Carrer de la Ciutat, Vic. Fotografia Anguera.

Pels càrrecs polítics que va exercir, sabem del cert que el senyor Font i Manxarell s'adheriria als membres selectes del Grup de Vic o Filó de Vic, els quals durant la segona meitat del segle XIX establiren i promulgaren el moviment ideològic que s'ha arribat a anomenar *El Catalanisme Conservador Vigatà*²² o *El Vigatanisme*. El formaven eclesiàstics²³ i homes de professions liberals²⁴ que compartien un

22. RAMISA, 1985.

23. Com el canonge Jaume Collell i Bancells, mossèn Jacint Verdaguer i Santaló, el bisbe Josep Morgades i Gili, el bisbe Josep Torras i Bages i el canonge Ramon Sala i Fugurull, entre d'altres.

24. Com Josep Viguer i Canas, Martí Genís i Aguilar, Antoni d'Espona, Francesc X. de Febrer i Armenteres, els germans Masferrer, els germans Calderó i Vila, els germans d'Abadal, Joaquim Salarich i Verdaguer, Marià Callís i Collell, Josep Serra i Campdelacreu, Narcís Verdaguer i Callís i Joan Fatjó i Vilas, entre

El carrer de la Ramada l'any 2000, just abans d'enderrocar l'illa de cases de la banda esquerra on s'hi veu encara la casa Font i Manxarell amb esgrafiats a la façana. Fotografia Jordi Puig.

pensament molt tradicional i una realitat ciutadana que s'assentava en l'església i la religió catòlica; la família, la llengua i els costums catalans, i la terra pairal i les propietats agrícoles. Tots ells, a més, gaudien de vives inquietuds intel·lectuals pel saber, la ciència, la literatura, la filosofia i la política. Ramisa ressalta particularment les grans propietats rústiques i agrícoles que posseïa el senyor Font i Manxarell i la seva professió d'advocat, que era, segons l'autor, "el vehicle més directe per a l'exercici de la política"²⁵ a la ciutat de Vic.

El Catalanisme Conservador Vigatà, que és una expressió més del desenvolupament de *La Renaixença Catalana* i que tindrà una repercussió important al Principat, va desplegar una notable activitat artística i cultural a la ciutat de Vic i als seus conreus. Així, doncs, hem d'assenyalar les sessions científiques i literàries del Círcol Literari (1860-1921), les acadèmies literàries i poètiques de l'Esbart (1867 -

d'altres.

25. RAMISA, 1985, p. 67-70.

Josep Font i Manxarell i Dolors Codina i Cuadras.

fins al 1917, data aproximada) i la divulgació substancial de periòdics ausetans,²⁶ entre els quals podríem mencionar els següents: *El Ausonense* (1861-1863), *Eco de la Montaña* (1863-1868), *El Porvenir* (1866-1869), *El Pueblo Vicense* (1868-1869), *La Patria* (1869-1871), *El Diario de Vich* (intermitent des del 1808 fins al 1877), *El Norte Catalán* (1886-1915) i *La Veu del Montserrat* (1878-1902). Aquest últim²⁷ va ésser el primer setmanari publicat a Vic exclusivament en llengua catalana. S'imposà a tots els altres amb una puixança extraordinària i es disseminà àmpliament per tot el Principat.

El senyor Font i Manxarell, com a bon amant de la cultura i les lletres catalanes, també demostrà les seves capacitats d'erudit i orador²⁸ al Círcol Literari, que va presidir durant molts anys: 1879-

26. Per a més informació sobre els periòdics ausetans, llegiu SALARICH I TORRENTS, 1993, p. 16-21. També podeu llegir JUNYENT, 1980, p. 311-312.

27. SALARICH I TORRENTS, 1993; RAMISA, 1985.

28. SALARICH I TORRENTS, 1989, p. 151. Mateix autor, 1993, p. 110. Vegeu l'apèndix número 1, que relaciona els títols de les seves intervencions. Sobre el Círcol Literari, llegiu SALARICH I TORRENTS, 1962.

1883, 1890-1891, 1892 i 1893. Fundà *El Porvenir*, diari abans esmentat, de tendència progressista, que durà 4 anys. Va escriure una biografia de sant Miquel dels Sants, que avui es guarda a l'Arxiu Episcopal de Vic, i publicà escrits sobre els gremis el 1878 i sobre les fundacions piadoses el 1879 a *La Veu del Montserrat*.²⁹

La seva filla Mercè neix el mateix any (1867) que s'inaugura l'Esbart, a la font del Desmai, amb el cèlebre discurs³⁰ de mossèn Jacint Verdaguer. Miquel S. Salarich i Torrents ens comenta amb una certa eloqüència que:

Aquest fet memorable, un dels més transcendents de la història literària vigatana deuria animar les converses dels ciutadans lletraferits i amants del progrés cultural de la ciutat. I cal suposar que a casa dels Font, genealogia de pròcers vigatans que s'havien distingit i es distingirien encara en els annals culturals i socials de la ciutat, el ressò d'aquella manifestació poètica embolcallaria el bressol de la recent nascuda.³¹

Així va ésser. Mercè Font i Codina neix en una llar on les inquietuds culturals se senten, es viuen i es porten a bon terme. En créixer, ella les anirà assaborint i fent-se-les seves. De joveneta assisteix al col·legi de l'Escorial de les Carmelites de la Caritat de Santa Joaquina de Vedruna de Vic, congregació religiosa que es dedicava principalment a la formació de les noies. Molt aviat, però, encara que se li vedés l'entrada al Seminari de Vic i a la Universitat de Barcelona pel fet d'ésser dona, va participar en les sessions literàries del Círcol Literari i de l'Esbart, al costat dels seu pare i dels seus coetanis. Aquests eren tots homes lletrats que, gràcies a la seva condició social i masculina, havien cursat estudis superiors a Vic i a Barcelona. Segons ens detalla Salarich i Torrents,³² Mercè Font i Codina forma part d'una segona promoció de poetes en les acadèmies literàries de l'Esbart juntament amb personatges prou coneguts com mossèn Àngel Garriga i Boixader, mossèn Bernat Fargas i Adam, el canonge Josep M. Baranera, el canonge Ramon Casadevall, Josep Anglada i Guiu i Josep Baucells i Prat.

29. Vegeu *La Veu del Montserrat*, 1878, p. 21, i *La Veu del Montserrat*, 1879, p. 41, 49, 65, 153-154, 173 i 177.

30. Per llegir el discurs, consulteu MIRÓ, 2002, p. 99-103.

31. SALARICH I TORRENTS, 1989, p. 151.

32. SALARICH I TORRENTS, 1989, p. 19.

L'Esbart de Vic³³ estava format per un grup de joves vigatans³⁴ que foren seguidors dels homes de ciència i de lletres del Círcol Literari. Amb el seu esperit dinàmic van retenir el Círcol Literari en molts aspectes culturals, però sobretot en el camp poètic. Els esbartaires es reunien a l'entorn de la famosa font del Desmai quan feia bon temps i a l'ateneu del Círcol Literari a l'hivern. I és d'aquest Esbart d'on sortirien un nombre destacat de poetes celebrats durant el més fecund període literari de les lletres catalanes, *La Renaixença*. L'Esbart estava dirigit per la figura de mossèn Jacint Verdaguer, del qual s'ha dit que és, sens dubte, "el príncep de la poesia catalana" i un dels poetes que ha tingut més influència en l'obra de Mercè Font i Codina,³⁵ com veurem més endavant.

El 1885, als 18 anys, Mercè Font i Codina debuta a la font del Desmai amb la composició poètica que porta per títol *Montserrat a la Claror de la Lluna*,³⁶ llegida pel seu pare a causa de la timidesa de la nostra poetessa³⁷ i que es publica a *La Veu del Montserrat*³⁸ el dissabte 18 de juliol de 1885. Amb aquests dos fets notables, doncs, s'inicia la vocació poètica de Mercè Font i Codina. Són moments decisius que la situen en un pla certament avantatjós i predilecte: esdevé la primera poetessa vigatana de l'Esbart, i probablement la més antiga poetessa de la ciutat de Vic que escriu en llengua catalana.

Joventut i maduresa

Després d'aquella primera lectura poètica a l'Esbart, moltes altres en seguiren. Per exemple, Salarich i Torrents³⁹ especifica que el 30 de juliol de 1888 s'organitza una esbartada solemne. Mercè Font i Codina hi intervé amb poetes tan distingits com Antoni d'Espona, Francesc X. de Febrer i Armenteres, Josep Fatjó i Vilas, Martí Genís i Aguilar, Josep Serra i Campdelacreu i Narcís Verdaguer i Callís. Des del 1885

33. SALARICH I TORRENTS, 1898, p. 93-106. Sobre l'Esbart, llegiu també CÒNSUL, 2003, p. 45-48.

34. Vegeu l'apèndix 2: Les figures més destacades de l'Esbart de Vic.

35. GODAYOL I PUIG, 1996.

36. És la poesia número 37 d'aquesta antologia.

37. Segons SALARICH I TORRENTS, 1989, p. 151-152.

38. Vegeu *La Veu del Montserrat*, 1885, número 29, p. 228-229.

39. SALARICH I TORRENTS, 1989, p. 103.

La font del Desmai. Fotografia Anguera.

fins al 1892, Mercè Font i Codina dóna a conèixer moltes de les seves composicions poètiques tant al Círcol Literari com a l'Esbart. Tenim constància de les seves sessions poètiques al Círcol Literari:⁴⁰

1886

9 de juliol

Sessió commemorativa de la mort de Balmes: *Lo Cant de l'Oreneta*, poesia recitada per mossèn Jaume Collell.

27 de juliol

L'Oreneta i *La Papellona*, poesies llegides per la poetessa; són les úniques que no apareixen en el llegat poètic actual. En aquesta sessió mossèn Jacint Verdaguer

40. SALARICH I TORRENTS, 1962, p. 284-288.

també llegeix un poema seu.

31 de desembre *A Gothmar*, poesia recitada per mossèn Jaume Collell.

1887

9 de juliol Sessió commemorativa de la mort de Balmes: *Lo Cloquer de Ripoll*, poesia llegida per Narcís Verdaguer i Callís.

1888

1 de gener Sessió amb motiu del jubileu sacerdotal del Papa Lleó XIII: poesia sobre Lleó XIII recitada per la poetessa. Podria ésser la poesia número 12 (*A l'Infant Jesús*) o la número 33 (*Missatge d'Amor*).

9 de juliol Sessió commemorativa de la mort de Balmes: poesies els títols de les quals no s'especifiquen, recitades per Josep Viquer i Canas i per Narcís Verdaguer i Callís.

1889

9 de juliol Sessió commemorativa de la mort de Balmes: *La Brisa de la Tarde*, poesia llegida per Josep Serra i Campdelacreu.

1890

2 d'abril Sessió dedicada a commemorar la Setmana Santa: *A la Verge dels Dolors*, poesia recitada per la poetessa.

1891

25 de març Sessió dedicada a commemorar la Setmana Santa: *Al Sagrat Cor de Jesús*, poesia llegida pel seu pare.

7 de maig Poesia el títol de la qual no s'especifica, llegida pel seu pare.

1892

9 de juliol Sessió commemorativa de la mort de Balmes: poesia el títol de la qual no s'especifica, recitada per la poetessa.

Capçalera del setmanari vigatà *La Veu del Montserrat*.

També es publiquen les següents⁴¹ poesies seves a *La Veu del Montserrat*:

Títol	Datació escrita	Data de publicació
<i>Montserrat a la Claror de la Lluna</i> (37)	sense datació	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1885
<i>Tota Hermosa</i> (23)	sense datació	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1885
<i>Àurea Cadena</i> (24)	sense datació	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1886
<i>Lo Cant de l'Oreneta</i> (29)	sense datació	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1886
<i>A Gothmar</i> (20)	desembre 1886	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1887
<i>Lo Cloquer de Ripoll</i> (31)	març 1887	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1887
<i>A La Verge de la Mercè</i> (26)	octubre 1888	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1888
<i>La Verge a son Fill</i> (3)	sense datació	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1891

41. Consulteu els números que les acompanyen per llegir-les en aquesta antologia. Una referència més detallada es troba també especificada al peu de pàgina on apareix cada poema.

<i>Cançó de les Estrelles</i> (8)	sense datació	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1891
<i>Un Somni</i> (21)	sense datació	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1891
<i>Entre Lliris</i> (22)	sense datació	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1892
<i>A Maria Immaculada</i> (27)	sense datació	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1892

Encara que no s'imprimeix cap més poema seu en vida, Mercè Font i Codina continua escrivint poesia fins a la mort, com veurem en un proper apartat.

A la fi de l'any 1897, i per mediació del seu pare, coneix el que seria molt aviat el seu espòs, el senyor Francesc d'Assís Baqué i Llargués⁴² (Barcelona 1859-1926), també advocat de professió. Es comprometen el dia 17 de febrer de 1898 a casa dels Font a Vic, després d'haver-se vist tot just set vegades i intercanviat unes quantes cartes. El mateix senyor Baqué i Llargués⁴³ ens conta que simpatitzaren i s'agradaren de seguida:

...Al despedirnos lo divendres (dia 19 de febrer de 1898), deixí en son poder una part del meu cor, dich mal, tot ell quedà en casa de la meva estimada... las que hasta a les hores no eran per nosaltres més que esperansas, comensaren a convertirse en hermosas realitats...(p. 3, darrere)

El casament se celebra a l'oratori particular de casa dels Font a Vic el dia 30 de maig de 1898, un Dilluns de Pasqua de l'Esperit Sant, a les vuit del matí. Després d'un aperitiu de pastes i xocolata, els nuvis i una trentena de convidats es traslladen a la finca de Preixana, propietat dels Font, per festejar la diada i fer-hi el dinar. La lluna de mel de la parella comença el 6 de juny: un dia a Barcelona, quatre a Montserrat, quatre a Santpedor i catorze dies més de visites per Barcelona. Tornen a Vic per Sant Joan.

El dia 26 d'abril de 1899 neix la seva única filla, Dolors. El senyor Baqué i Llargués (1900) es mostra molt joiós pel naixement de la

42. Segons SALARICH I TORRENTS, 1989, p. 121, el senyor Baqué i Llargués presidí el Círcol Literari entre 1903-1904, donà conferències sobre temes jurídics i és autor d'un llibre de narracions intítulat *Notes d'un Viatge per Fransa, Suïssa, Alemanya y Austria*, publicat el 1917, que es guarda a l'Arxiu Episcopal de Vic.

43. BAQUÉ I LLARGUÉS, 1900.

Francesc Baqué i Llargués.

na:

...Desde a les hores, teníam la Merceneta y jo nous motius d'alegria.... Vèyam reproduhit lo nostre amor en aquell àngel puríssim, al cual havíam dat l'existència material y a qui hauríam de comunicar més enllà la vida moral, ab nostres bons exemples, cristiana educació y paternals consells. Teníam desde aquell moment més ganas de viurer... (p.18)

La perella Francesc i Mercè, poc després de casar-se.

Per desgràcia, aquesta felicitat no durà gaire temps més. El 18 de gener de 1900 Mercè Font i Codina comença a trobar-se malament. Un refredat, que en un principi semblava de poca importància, es convertiria en una pulmonia, primer en el pulmó dret i tot seguit en l'altre. El senyor Baqué i Llargués (1900) expressa la seva sorpresa i la més sentida desolació d'aquesta manera:

Som a l'any mil noucents ... gosàvam tots de bona salut, la pau y la ditxa més gran regnavan en nostra casa, la Merceneta y jo ens estimàvam més y més y èram cada dia més felissos. Motius teníam per serho: Nostre Senyor havia benehit de nou la nostra unió y esperàvam ab deliri lo mes de maig per donar un germanet a la nostra Doloretas. A pesar de que tot se'ns presentava de color de rosa, prompte la més fosca negror s'apoderà de nostra família, semblant en ella el desconsol ab la més terrible de les penes y arrebatanthi per sempre més l'alegria, la ditxa y la felicitat... (p.

22, darrere, i 23)

El dilluns dia 29 de gener de 1900, Mercè Font i Codina, embarassada de cinc mesos, perdé el fill que esperava, i el dijous, 1 de febrer, “entregà son Esperit a Déu en mitj de la consternació de tots los que la rodejàvam.” (Baqué i Llargués, 1900, p. 30, darrere)

La mort de Mercè Font i Codina, als 32 anys, set mesos i dos dies, deixà dues famílies en l’aflicció més profunda i en l’abatiment més espantós: la família Font i Codina perdé l’única filla que els quedava i en la qual havien posat llurs esperances i il·lusions, i la família Baqué i Font quedà truncada per la pèrdua de l’esposa més estimada i la mare d’una dolça nena de nou mesos.

Amb la seva mort, la ciutat de Vic perd un dels més bells rebrots de l’Esbart, un rebrot⁴⁴ que deixava tot just encetada una inspiració poètica flamejant i que, sens dubte, li hagués agradat de florir per realitzar-la.

La Veu del Montserrat tributa els últims honors a Mercè Font i Codina, el dissabte dia 3 de febrer de 1900, amb aquestes paraules:

Morí el dijous, tarde enllà, víctima d’una pulmonia doble que fou precedida d’una afecció gripal, la **Sra. Da. Mercè Font i Codina**, filla del nostre respectable D. Josep Font i Manxarell y esposa del jove advocat y també amich nostre D. Francesch Baqué. Nostres lectors recordaran encara les hermoses poesies qu’en els anys més florits de sa juvenesa publicava en nostres columnes la senyoreta Font, tantes vegades aplaudida en nostres sessions literàries y celebrada pels qui s’havian posat a examinar sos versos, dels quals estava tant joyós l’Esbart, considerantla com la més granada escriptora que havia tingut la ciutat de Vich. Ha mort en plena joventut, deixant en gran desconsol als seus pares, que fa poch anys l’havian vista salvada per miracle després de perdre l’altra filla que tenian. A ells y al Senyor Baqué, qui durant tant poch temps haurà pogut gosar de la companyia d’una esposa tant exemplar, els acompanyam de tot cor en el sentiment, y encomenam la seva

44. Vegeu l’apèndix 3 per llegir l’esquela de la seva mort a *La Veu del Montserrat* i l’apèndix 4 per veure el seu recordatori.

Dolors Baqué i Font, el dia de la seva Primera Comunió.

ànima a les oracions dels nostres lectors, de qual amiat en certa manera gosava. Déu la tinga al Cel.

Posteritat

El 3 de setembre de 1927 la senyora Dolores Baqué i Font contrau matrimoni amb el senyor Josep M. Ferran i Coste, natural de Cervera, al mateix oratori de casa dels Font, al carrer de la Ramada, número 7, a Vic, on la seva mare es casà 29 anys abans. L'acompanya l'àvia materna, Dolores, única supervivent de les dues famílies abans esmentades,

Dolors Baqué i Font fent gimnàstica al col·legi de l'Escorial de Vic a principis del segle XX.

Dolors Baqué i Font amb un grup d'alumnes del col·legi de l'Escorial de Vic a principis del segle XX.

i presideix la cerimònia el molt honorable canonge Jaume Collell i Bancells, amic de la família Font i Codina de tota la vida. D'aquesta unió en naixeran nou fills, tots ells en vida fins al dia d'avui, llevat de la filla petita Cecília, que neix el 1945 i mor el 1983.

El 4 de maig de 1975, Dolors Baqué i Font (1899-1985) assisteix, acompanyada del seu espòs Josep M. (1898-1977) i de llur fill Francesc, a una sessió cultural dedicada a la figura de la seva mare que s'organitzà a Vic amb la participació d'un grup de poetesses catalanes. En aquesta commemoració,⁴⁵ es col·locà una ceràmica gravada amb unes estrofes del poema *Lo Cant de l'Oreneta*⁴⁶ al Parc de Balmes de Vic. El mateix any es publica a Barcelona el llibre intítulat *Les Cinc Branques: Poesia Femenina Catalana*, en el qual Mercè Font i Codina encapçala la llista de poetesses vigatanes i ocupa la dissetena arreu dels Països Catalans. Un fragment del poema *Lo Cloquer de Ripoll*⁴⁷ és reproduït per segona vegada en les pàgines d'aquest llibre, i els autors⁴⁸ recalquen que “en morir, era considerada la millor poetessa de Vic”.

Al llarg d'aquesta introducció he esmentat moltes vegades l'escriptor vigatà Miquel Salarich i Torrents i els seus tres llibres (1962, 1989 i 1993). La figura de Mercè Font i Codina és coneguda i apreciada a Vic i a la comarca d'Osona gràcies a ell, el qual estudià minuciosament la poesia vuitcentista a la comarca i detallà les contribucions realitzades a *La Veu del Montserrat* amb precisió i entusiasme. És Miquel Salarich i Torrents qui dóna un valor únic i significatiu a l'obra poètica de Mercè Font i Codina.⁴⁹ El poema intítulat *A Gothmar*⁵⁰ s'imprimeix també per segona volta en un dels seus llibres.⁵¹

Finalment, la historiadora vigatana Maite Godayol i Puig publica el 1996 un article dedicat exclusivament a la nostra poetessa que inclou les quatre composicions poètiques següents,⁵² inèdites fins aleshores:

45. GODAYOL I PUIG, 1996, p. 169.

46. És el número 29 d'aquesta antologia.

47. És el número 31 d'aquesta antologia.

48. ALBERT [*et al.*], 1975, p. 48-49.

49. SALARICH I TORRENTS, 1989, p. 19, 103, 104, 119-121, 150-155; 1993, p. 109-110; 1962, p. 284-288.

50. És el número 30 d'aquesta antologia.

51. SALARICH I TORRENTS, 1989, p. 152-154.

52. Consulteu els números que les acompanyen per llegir-les en l'antologia.

Vic, 4 de maig de 1975. Cerimònia d'inauguració de la ceràmica amb fragments del poema *Lo Cant de l'Oreneta*, de Mercè Font i Codina. L'acte fou presidit per l'aleshores alcalde de Vic, Sr. Antoni M. Sadurní, i la ceràmica fou descoberta per la filla de la poetessa, Dolors Baqué i Font, acompanyada, en la fotografia, per Marta Ferran i Font, néta d'aquesta i besnéta de Mercè Font. A sota, detall de la ceràmica. Fotos: Anguera.

Carrer de Mercè Font i Codina, Vic.

Títol	Datació escrita	Data de publicació
<i>La Verge dels Dolors</i> (28)	setembre 1887	<i>Ausa</i> , 1996
<i>L'Ermida de Sant Roch</i> (34)	maig 1887	<i>Ausa</i> , 1996
<i>Catalunya a Castella</i> (39)	sense datació	<i>Ausa</i> , 1996
<i>L'Anell de ma Vèsàvia</i> (36)	sense datació	<i>Ausa</i> , 1996

Gràcies als suggeriments⁵³ que la historiadora Maite Godayol i Puig i la senyora Julita Oliveras Masramon feren a l'Ajuntament de Vic el 1996, avui la ciutat gaudeix d'un carrer que porta per nom *Mercè Font i Codina*.

En resum, m'agradaria ressaltar que un total de setze composicions poètiques de la nostra poetessa han estat publicades fins al dia d'avui: dotze poemes es van imprimir a *La Veu del Montserrat* en vida seva i

53. Conversa personal amb Maite Godayol i Puig l'estiu de 2006; em mostrà la carta del tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Vic, senyor Just Palma i Casals, en la qual deia que es comprometia a atendre llur petició.

quatre poemes més són d'edició pòstuma, publicats a la revista *Ausa* el 1996. La present antologia reuneix aquests setze poemes ja coneguts, més cinquanta poesies inèdites en llengua catalana.

Obra poètica de Mercè Font i Codina

Llegat poètic

- El llegat poètic que s'ha conservat de Mercè Font i Codina engloba setanta-dues composicions agrupades de la següent manera:
- Una llibreta manuscrita que conté vint-i-set poemes.
- Un lligall intítulat *Betlem* que té onze poesies.
- Un altre lligall, que es compon de vint-i-cinc poemes, denominat *Montserrat*.
- Un plec de fulls solts que compta amb quatre poemes nous. (N'hi ha dos més que estan repetits en la llibreta manuscrita.)
- Cinc poesies publicades en vida, els originals de les quals no s'han conservat.

La llibreta manuscrita, escrita a mà per les dues cares amb una

cal·ligrafia molt polida i depurada, consta de 140 pàgines. El paper és ratllat i d'un gruix considerable. L'ordre i els títols de les vint-i-set composicions poètiques que hi figuren es detallen a continuació:

Títol	Datació escrita	Data de publicació
1. <i>Riu d'Amor</i>	febrer 1887	inèdita fins ara
2. <i>Ciutat de Déu</i>	desembre 1886	inèdita fins ara
3. <i>A Gotbmar</i>	desembre 1886	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1887
4. <i>Lo Cloquer de Ripoll</i>	març 1887	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1887
5. <i>María</i> (castellana)	setembre 1887	inèdita fins ara
6. <i>L'Ermita de Sant Roch</i>	maig 1887	<i>Ausa</i> , 1996
7. <i>Jesús</i> (castellana)	gener 1888	inèdita fins ara
8. <i>A l'Infant Jesús</i>	gener 1887	inèdita fins ara

9. <i>La Verge dels Dolors</i>	setembre 1887	<i>Ausa</i> ,1996
10. <i>La ciudad de Vich a S. Miguel de los Santos</i> (castellana)	juliol 1888	inèdita fins ara
11. <i>Missatge d'Amor</i>	gener 1888	inèdita fins ara
12. <i>Sobre les Runes</i>	abril 1886	inèdita fins ara
13. <i>Meditació</i>	abril 1886	inèdita fins ara
14. <i>A la Brisa de la Tarde</i> (castellana)	agost 1888	inèdita fins ara
15. <i>Al Sagrat Cor de Jesús</i>	juny 1887	inèdita fins ara
16. <i>Les Veremes</i>	setembre 1886	inèdita fins ara
17. <i>Les Imatges Trobades</i>	setembre 1886	inèdita fins ara
18. <i>Rosa Mística</i>	octubre 1888	inèdita fins ara
19. <i>Al Sagrado Corazón de Jesús</i> (castellana)	agost 1888	inèdita fins ara
20. <i>A La Verge de la Mercè</i>	octubre 1888	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1888
21. <i>Déu</i>	agost 1887	inèdita fins ara
22. <i>L'Anell de ma Vesàvia</i>	sense datació	<i>Ausa</i> ,1996
23. <i>A la Virgen de los Dolores</i> (castellana)	abril 1889	inèdita fins ara
24. <i>Al Bon Jesús en la Nit de la Cena</i>	sense datació	inèdita fins ara
25. <i>Catalunya a Castella</i>	sense datació	<i>Ausa</i> ,1996
26. <i>Los Pastors de Catalunya</i>	sense datació	inèdita fins ara
27. <i>Lo Freser</i>	sense datació	inèdita fins ara

Com podem comprovar per aquest esquema, els poemes d'aquesta llibreta es van compondre entre el 1886 i 1889, quan la poetessa tenia entre 19 i 22 anys. Tres de les vint-i-set composicions es publicaren a *La Veu del Montserrat* entre el 1887 i 1888, i quatre, ja esmentades anteriorment, són de publicació pòstuma a la revista *Ausa*. Els sis poemes inèdits en llengua castellana que apareixen en la llista s'han inclòs en l'apèndix número 8 per raons ja especificades en el prefaci. Els catorze poemes restants també són inèdits i es donen a conèixer al lector en aquesta antologia per primera vegada.⁵⁴

54. Consulteu l'índex de poesies al final del llibre per localitzar-los en aquesta antologia. Recordeu que els poemes estan agrupats per temes.

El lligall denominat *Betlem*, sense datació, està format per fulls separats escrits a mà per les dues cares amb una grafia també pulcra i refinada. Agrupa onze poemes, tots ells de la mateixa temàtica, escrits en 35 pàgines. Els reproduceixo dins l'apartat *A l'Infant Jesús* en el mateix ordre que s'han trobat.⁵⁵ Dos d'aquests poemes (*La Verge a son Fill* i *Cançó de les Estrelles*) es publicaren a *La Veu del Montserrat* el 1891.⁵⁶ Són de les darreres composicions poètiques que s'imprimeixen en vida de la poetessa. Per això, malgrat la manca de datació en els poemes, es pot creure que tot el lligall es va compondre després dels versos de la llibreta manuscrita.

Montserrat és l'altre lligall de fulls solts, escrit a mà per davant i per darrere, amb una escriptura neta i endreçada. Reuneix vint-i-cinc poemes escrits en 43 pàgines i pel seu contigut temàtic es dona a conèixer en el mateix ordre que s'ha obtingut, en la secció que porta per títol *Montserrat*.⁵⁷ Les poesies d'aquest lligall, totes sense datació, podrien ser possiblement les més posteriors, les que la poetessa va confeccionar en els darrers anys de vida, ja de casada. Voldria, doncs, puntualitzar tres raons per les quals he arribat a aquesta conclusió:

- 1) El bon domini del llenguatge i la sofisticació de les tècniques de versificació i mètrica d'aquests poemes.
- 2) El fet que no se'n publicués cap en vida de la poetessa.
- 3) Els quatre dies de viatge de noces que la parella passà a Montserrat; feren moltes caminades i passejaren per les ermites.⁵⁸

Quatre composicions més apareixen dins un altre lligall de fulls separats sense designació ni datació. Les dues primeres poesies mostren una grafia clara i treballada, mentre que les altres són un esborrany; la cal·ligrafia és molt menys polida. Corresponen a les que

55. Consulteu l'índex de poesies al final del llibre. Són els poemes designats amb els números 1-11.

56. La referència completa es pot llegir al peu de la pàgina on apareix cada poema. Són els números 3 i 8, respectivament, de l'antologia.

57. Consulteu l'índex al final del llibre. Són els poemes designats amb els números 41-65.

58. Segons BAQUÉ I LLARGUÉS, 1900, p. 8 (darrere).

al·ludeixo a continuació:⁵⁹

Títol	Datació escrita	Data de publicació
<i>Entre Lliris</i> (22)	sense datació	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1892
<i>Un Somni</i> (21)	sense datació	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1891
<i>Veniu</i> (19)	sense datació	inèdita fins ara
<i>Una Presentalla a la Verge de Montserrat</i> (66)	sense datació	inèdita fins ara

Aquest últim poema és, sens cap mena de dubte, el darrer confeccionat per la poetessa, poc abans de morir. Per les correccions fetes a llapis (detallades en el mateix poema, número 66, d'aquesta antologia) sobre el que és clarament un esborrany i pels canvis realitzats en el contingut del poema, hom endevina dos fets importants: que la poetessa l'estava acabant de perfeccionar i que ella ja es trobava malament.

Dues composicions poètiques que també es troben en aquest lligall de fulls solts són les que segueixen, que, de fet, estan repetides en la llibreta manuscrita.⁶⁰ La grafia del primer poema és neta i refinada, però la del segon sembla un esborrany.

Títol	Datació escrita	Data de publicació
<i>A La Verge de la Mercè</i> (26)	octubre 1888	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1888
<i>La Verge dels Dolors</i> (28)	setembre 1887	<i>Ausa</i> , 1996

Tot seguit assenyalo les cinc poesies que es van publicar en vida de la poetessa, els originals de les quals no s'han conservat:⁶¹

Títol	Data de publicació
<i>Montserrat a la Claror de la Lluna</i> (37)	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1885
<i>Tota Hermosa</i> (23)	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1885
<i>Àurea Cadena</i> (24)	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1886
<i>Lo Cant de l'Oreneta</i> (29)	<i>La Veu del Montserrat</i> , 1886

59. Són els números 22, 21, 19 i 66, respectivament, d'aquesta antologia.

60. Són els números 26 i 28 d'aquesta antologia.

61. Són els números 37, 23, 24, 29, i 27, respectivament, d'aquesta antologia.

Hem de suposar que, una vegada publicats aquests poemes, la poetessa llencés els originals o no els passés mai en net a la llibreta manuscrita. Això podria haver passat en les primeres quatre poesies, que es van compondre molt aviat en la trajectòria poètica de la poetessa i es van donar a conèixer de seguida. L'última, però, podria haver estat escrita en fulls solts, i senzillament els originals no s'han conservat fins als nostres dies.

Temes, gèneres, versificació i mètrica

La religiositat i espiritualitat de Mercè Font i Codina queda plasmada amb transparència i autenticitat al llarg de tota la seva obra poètica, no solament en la poesia purament religiosa, sinó també en la de caràcter patriòtic. La fe cristiana unida a l'amor a Déu, la devoció a la Verge i l'adoració a l'Infant Jesús són els eixos fonamentals en els quals es mou tot el seu sentiment poètic romàntic.⁶² És la fe cristiana la que perdura i ho pot tot: reconforta les ànimes tristes i desamparades, apropa l'ésser humà a cims màgics, divins i gloriosos, ajuda a vèncer batalles, retorna les glòries passades a Catalunya, aporta riqueses al poble català i permet als humans accedir al paradís celestial.

L'estimació per la pàtria⁶³ és l'altre tema principal que caracteritza la poesia de Mercè Font i Codina. La seva poesia exposa:

- L'exaltació i enyorança del passat històric, llegendari i religiós català.
- La desesperació davant una Catalunya ruïnosa i empobrida.
- Una necessitat imperativa de mantenir la llengua, els costums i les tradicions populars i religioses catalanes.
- Una reverència constant a la terra, la natura, els fruits i les riqueses naturals de la nostra geografia.

62. Aquest sentiment religiós es troba també en tots els poetes de l'Esbart. Vegeu SALARICH I TORRENTS, 1993, per llegir llurs publicacions poètiques en *La Veu del Montserrat*.

63. Aquesta temàtica és també una constant no tan sols en els poetes vigatans de l'època, sinó en tots els de La Renaixença Catalana. Sobre La Renaixença, llegiu GALÍ I HERRERA, 1997; BONET I BALTÀ, 1984, i BONET I BALTÀ i MARTÍ, 1990.

- Un intent d'acollir els avanços científics i industrials del nostre Principat amb unes bases sòlides de fe cristiana i patriotisme ardent.

Per a la poetessa, la pàtria catalana queda reflectida principalment en Vic, la Plana i les seves rodalies, i Montserrat.

Dins d'aquestes dues grans temàtiques, la religiosa i la patriòtica, es poden distingir dos gèneres de poesia propis del romanticisme en l'obra de Mercè Font i Codina. Per una banda trobem una considerable producció de composicions poètiques de gèneres populars, sentimentals, familiars i personals; aquestes tant poden tenir un caràcter més místic o religiós com més patriòtic i costumista. Per una altra banda, descobrim poemes que ens apropen a la tradició neoclàssica i a la cançó culta clàssica catalana amb gèneres poètics de caràcter històric, èpic, bíblic i, fins i tot, místic. I moltes vegades, com el lector podrà apreciar amb la seva lectura, aquests dos gèneres tan distintos es mesclen i produeixen peces úniques i emblemàtiques.

Entre les composicions poètiques de lírica popular i familiar, destacaria les dedicades a l'infant Jesús (2-9 i 11), a la Verge (23-28), a les ermites de Montserrat (51-64), a costums catalans com els d'un casament del segle XIX (36), la processó religiosa a l'ermita de Sant Roc (34) o la verema (40). Més personals i sentimentals són l'ofrena que fa la poetessa a la Verge de Montserrat (66), les dedicades a la cosina Esperança Codina de Lemus quan es fa religiosa de les Carmelites Descalces (21-22) o el cant patriòtic d'una oreneta de la Plana (29). Totes aquestes mostres de poesia popular presenten una versificació semblant. Són principalment corrandes, cançonetes populars, romanços, romancets, goigs, llaors, súpliques o pregàries religioses, i el vers més utilitzat per la poetessa en aquests casos és l'heptasíl·lab, considerat un dels versos catalans per excel·lència en la tradició romàntica popular.⁶⁴ A vegades, l'heptasíl·lab es combina amb versos més curts com el trisíl·lab, el tetrasíl·lab o el pentasíl·lab. L'heptasíl·lab, sol o acompanyat, forma estrofes diverses: quartets, quintets, sextets i octaves o cobles. Les seves rimes, llevat dels romanços i romancets, acostumen a ésser consonants i singulars, és a dir, els versos de cada

64. BARGALLÓ, 2007, p. 109-110.

estrofa segueixen la mateixa estructuració de rima en tot el poema, però els acabaments dels versos varien d'estrofa en estrofa. Així, doncs, descobrim rimes en consonància singular aparellada (AABB CCDD EEFF), consonància singular encadenada (ABAB CDCD EFEF), consonància singular creuada (ABBA CDDC EFFE) i altres en què es barregen totes una mica, com és el cas de les dues següents:

AABCCB DDEFFE GGHHH (poema número 30)

ABAAB CDCCD EFEEF (poema número 35)

Els romanços i romancets, per altra banda, ofereixen, per regla general, tirades indefinides (algun cop també quartets) de versos amb rima assonant i alternada els versos parells, i versos blancs els senars (A A A A).

Moltes d'aquestes composicions poètiques de caràcter popular i sentimental presenten versos o estrofes que es repeteixen en forma de refrany o de retronxa al llarg del poema. Fan d'estrofa d'entrada si encapçalen el poema i de tornada si l'acaben. Aquestes repeticions aporten al poema un ritme i una musicalitat propis de les composicions pensades per ésser cantades o apreses de memòria, tant si es tracta d'un goig religiós com d'una corranda o cançó popular.

Pel que fa a les composicions poètiques amb trets neoclàssics i de la cançó culta clàssica catalana, ressaltaria les de caràcter místic com *Al Bon Jesús en la Nit de la Cena* (14), *Meditació* (17) o *A la Verge de Montserrat* (41); les de caire èpico-històric com *A Gothmar* (30), *Lo Cloquer de Ripoll* (31), *Sobre les Runes* (32) o *Catalunya a Castella* (39); les èpico-místiques com *Déu* (18), *Veniu* (19), *Sant Miquel* (43), *Santa Cecília* (45) o *La Campana del Miracle* (47), i les històrico-religioses com *L'Estrella dels Reis* (10), *Catalunya a la Verge de Montserrat* (49) o *La Verge de Montserrat a Catalunya* (65). Aquests poemes posseeixen també una àmplia varietat d'estrofes i rimes consonàntiques. Però, a diferència dels de tradició romàntica popular, es caracteritzen per l'ús del vers llarg com és el decasíl·lab i l'alexandrí; menys comú és l'octosíl·lab. L'octosíl·lab és generalment cesurat a la quarta síl·laba i l'alexandrí ho fa a la sisena;⁶⁵ el decasíl·lab, però, és sempre utilitzat sense cesura per

65. Recordeu que l'alexandrí català consta de dotze síl·labes, a diferència del castellà o de l'italià, que en té catorze. Per a més informació consulteu BARGALLÓ, 2007 i NAVARRO I TOMÁS, 1972.

la poetessa. Sovint, versos curts, com l'hexasil·lab, s'intercalen amb els llargs.

En conclusió, podríem dir que la poesia en llengua catalana de Mercè Font i Codina gaudeix d'una versificació⁶⁶ exacta i d'una mètrica treballada i refinada. El lector notarà també que, de tant en tant, la poetessa, amb tota llibertat i creativitat, canvia la grafia d'un mot perquè es produeixin certs enllaços fònics (elisions i sinalefes) entre les vocals de paraules contigües i així oferir una versificació homogènia al llarg del poema.

Aquesta estrofa de caràcter místic del poema *A la Verge de Montserrat* (41), que reproduïxo a continuació, per exemple, està formada per quatre versos alexandrins amb cesura a la sisena síl·laba i d'un vers hexasil·làbic. He subratllat els enllaços fònics entre les vocals de paraules contigües i les últimes síl·labes tòniques de cada vers. També he marcat les cesures i assenyalat la rima consonant, encadenada, aparellada i creuada al final dels versos:

De vostra <u>hermosa serra</u> , // dins l'hort florit <u>rebia</u>	A
de vostres mans <u>divines</u> // una dolça <u>llevor</u> ;	B
les flors que d'ella <u>han nades</u> // oferirvos <u>voldria</u> ,	A
accepteules, <u>si os plauen</u> , // <u>a atendre Mare mia</u>	A
dins lo vas de mon <u>cor</u> .	B

Estil i recursos del llenguatge

A part d'ésser una bona amant de la lectura, Mercè Font i Codina aprèn dels seus coetanis, els homes de ciència i de lletres que freqüentaven l'Esbart i el Círcol Literari de Vic, entre els que es troben el seu pare i el seu espòs.

L'estil de la seva poesia es caracteritza per una gran expressivitat, nitidesa i naturalitat. En primer lloc, la poetessa mostra no sols un ampli domini del català, sinó també una habilitat excepcional per descriure escenes bíbliques i costums populars amb molt detall, coloració i delicadesa. Podríem destacar per exemple: la narració de

66. Recordeu que en català les síl·labes d'un vers només es compten fins a l'última síl·laba tònica. Per a més informació llegiu BARGALLÓ, 2007.

la Passió de Jesús (28), l'adoració de l'Infant Jesús pels tres pastors (6), la creació de

l'univers (18), el casament del segle XIX (36), la processó religiosa a l'ermita de Sant Roc (34), o la verema (40) entre moltes altres descripcions poètiques.

En segon lloc, la capacitat inventiva de la poetessa per utilitzar el diàleg i el monòleg en la seva poesia és extraordinària. Fa parlar tota mena de personatges, tant bíblics com populars, i personifica molts objectes donant-los uns poders màgics i fantàstics. Així, doncs, gaudim dels diàlegs tan tendres que els pastors tenen amb l'Infant Jesús (6), del valent monòleg que Catalunya, fent de viola, té amb Castella, que és una rosa (39), de les dolces paraules de la Verge de Montserrat donant consells a Catalunya (65), de la veu d'una Catalunya derrotada implorant a la Verge de Montserrat per temps més pròspers (49), o de les súpliques de la poetessa invocant Déu perquè desterrí d'aquest món les guerres i l'egoisme humà (19). L'estrella dels reis (10) es personifica tot justificant perquè l'Altíssim li ha donat tanta força i grandiositat. L'anell de la besàvia (36) també té molt d'encant: amb la resplendor de les pedres relata una història meravellosa.

Els recursos del llenguatge emprats per la poetessa són un altre aspecte significatiu de la seva poesia. Hi podem distingir les comparacions i les metàfores, l'hipèrbaton o el canvi sintàctic en l'estructuració dels elements d'una frase, les hipèrboles o exageracions, les repeticions o reiteracions, i els paral·lelismes i els contrastos. Aquests recursos lingüístics ajuden a donar a conèixer les intencions de la poetessa, a exaltar les emocions i els sentiments, i a percebre determinades situacions amb uns efectes i sensacions molt particulars. Aquí en reproduïxo alguns exemples de tants i tants que sobresurten al llarg de la producció poètica de Mercè Font i Codina:

Santa Cecília, en el seu poema (46), diu:

“Só un sospir d'agrahiment petrificat.” (metàfora i hipèrbole)

En el mateix poema llegim:

“Com congesta pel vent arrombollada,
baix les fletxes de la cristiana armada

l'host serrahina cau a tomballons..." (comparació i hipèrbaton)

Loreneta, en el seu cant (29), ens diu:

"Jo, trista en terres estranyes:
Ay de mi! Sols sé plorar. (hipèrbole o exageració)

Lluny de ma pàtria galana
mon cor degotava fel
y deya a l'hermosa Plana:
No veuré may més ton cel?" (hipèrbaton, metàfora i hipèrbole)

En el poema *La Verge dels Dolors* (28), llegim una repetició constant en boca de la Verge:

*"Sempre fou mon estimat
per mi un manadet de mirra..."* (metàfora i repetició)

"...Digaume, aucellets del bosch,
digaume, flors de les ribes,
estrelletes de la nit,
raigs hermosos del mitx dia,
l'amor de mes amoretetes,
la clara llum de mes nines
en quina branca floreix?
Sobre quin ditxós cel brilla?
Digaume, l'heu vist en lloch
mon dolç manadet de mirra?..."

En aquesta estrofa, la Verge, desesperada per la pèrdua del seu Fill Jesús, parla amb la natura, tot personificant alguns elements amb vida (els ocells i les flors) i alguns d'inanimats (les estrelles i els raigs del sol). Tota l'estrofa és una exageració o hipèrbole on es generen metàfores per designar el Nen Jesús tan boniques com les següents: "mon dolç manadet de mirra", "la clara llum de mes nines" o "l'amor de mes amoretetes".

En la poesia de Mercè Font i Codina tampoc hi falten els castellanismes, és a dir, paraules i expressions que provenen de la

llengua castellana.⁶⁷ Hem d'entendre que la nostra poetessa destaca en un període literari, *La Renaixença Catalana*, on la nostra llengua tot just ressorgia d'una llarga història, política i lingüística, de funestos esdeveniments repressors,⁶⁸ que, dit i fet, van durar quasi dos segles. La manca, doncs, d'una tradició literària escrita en català que fos continuada, consistent i enèrgica va afavorir, desgraciadament, la influència inevitable de la llengua castellana en els primers intents de reafirmar el català escrit. *La Renaixença*, doncs, és un període captivador en tots els aspectes culturals, però des d'un punt de vista lingüístic és sobretot complex, sense deixar d'ésser molt atractiu. Incita a la recerca impetuosa de les tradicions antigues escrites en català i obliga els homes de lletres de l'època no sols a entendre-les, imitar-les i reviure-les, sinó també a renovar-les i actualitzar-les. D'aquesta manera, dignifiquen la llengua catalana, ressuscitant la tradició clàssica i apropant-se, a poc a poc, a la parla més natural i popular del seu temps. Aquest desig d'ennobrir la llengua catalana també emana de la poesia de la nostra poetessa amb entusiasme i espontaneïtat.

Influència de mossèn Jacint Verdaguer

El títol d'aquesta antologia, *El més bell rebrot de l'Esbart*, és, ni més ni menys, una dedicatòria que mossèn Jacint Verdaguer⁶⁹ fa a la poetessa en un exemplar del *Canigó* de l'any 1886, llibre conservat fins als nostres dies i que la poetessa guardava amb les seves poesies. Ella, essent un membre actiu de l'Esbart i del Círcol Literari, coneixia mossèn Cinto i hem de suposar que admirava la poesia de l'escriptor de Folgueroles, que havia llegit i rellegit una infinitat de vegades.

S'ha dit que:

...L'estil verdaguerià fonamenta tota l'obra (de Mercè Font i Codina), tant en la temàtica com en l'ús d'un llenguatge alhora popular i místic. Mossèn Cinto fou el mestre i Mercè Font una alumna destacada... (Godayol I Puig, 1996, p. 175)

67. Per exemple: *avassallar, arch iris, hermosura, hermós, armonia, sabiduria, ditxós*, la conjunció *y* i moltes més paraules.

68. Llegiu MARCET I SALOM, 1991, tom II (sobre el segle XIX). El tom I també el recomano.

69. Vegeu l'apèndix 5: Dedicatòria de mossèn Jacint Verdaguer a la nostra poetessa.

Els estudiosos de la poesia de mossèn Jacint Verdaguer⁷⁰ han assenyalat que el poeta adjudica la seva religiositat mística a la poesia popular romàntica catalana, i que fa inseparables la fe i la pàtria. Efectivament, aquests dos sentiments també sobresurten en la poesia de Mercè Font i Codina. De fet, però, sorgeixen en la poesia de molts altres poetes vigatans de la segona meitat del segle XIX i de les poetesses que succeïren Mercè Font i Codina a la fi del mateix segle. Més que copiar de mossèn Jacint Verdaguer aquesta emotivitat poètica, crec que Mercè Font i Codina i els altres poetes i poetesses locals contemporanis simplement s'adherien a la ideologia vigent del *Catalanisme Conservador Vigatà*, que començà i es desenvolupà amb figures tan importants com mossèn Jacint Verdaguer i el canonge Jaume Collell. Per ells, la fe catòlica i cristiana era un principi clau per entendre el patriotisme i les tradicions catalanes. És Déu qui enriqueix la nostra terra, protegeix els nostres pobles i beneeix les nostres llars. Per consegüent, aquesta fusió de sentiments religiosos i patriòtics queda plasmada amb molta força i transparència en tota la poesia popular romàntica de la comarca d'Osona. Queda reflectida en mostres poètiques d'una singularitat pròpia i d'una remarcable qualitat tècnica i artística, que contribueixen, certament, a solidificar les bases del que avui és la literatura catalana contemporània.

Tornant a la influència verdagueriana en la poesia de Mercè Font i Codina, voldria esmentar que l'estil del llenguatge i la musicalitat dels versos dels dos poetes s'assemblen notablement. La semblança més clara, però, es descobreix en les imatges i els simbolismes que els dos poetes empren. Per exemple, els àngels, els serafins, les estrelles i els cims són símbols divins i celestials; els coloms, els lliris i la neu porten emblemes de puresa i pau; els ocells, les orenetes i els cants representen els poetes i la poesia cantada o lírica; l'aurora, les abelles, la mel, les flors i l'estiu són exponents de vida, alegria, tendresa i plenitud; els núvols, els trons, la nit, l'hivern i les bosquíries signifiquen temps de tenebres, foscor, tristesa o mort; els temples, els castells i els monestirs simbolitzen les glòries passades catalanes, i les ruïnes i les runes són imatges de decadència i derrota.

70. Vegeu CÒNSUL, 2003; GAROLERA, 2002; MIRÓ, 2002; TORRENT, 1993, entre d'altres.

Per aprofundir en aquesta influència temàtica, estilística i simbòlica de mossèn Jacint Verdaguer en la poesia de Mercè Font i Codina, seria necessària una anàlisi molt més detallada i exhaustiva, i no dic pas que no m'agradaria d'abordar-la en una altra ocasió.

Importància de l'obra poètica de Mercè Font i Codina

Ja he esmentat en un apartat anterior el valor únic i substancial que Miquel Salarich i Torrents dóna a l'obra poètica de Mercè Font i Codina:

Cenyint-nos a l'aportació femenina vigatana, en resseguir les pàgines de "*Les Cinc Branques*" trobem primerament a Mercè Font i Codina... I si és la primera vigatada esmentada i tal volta la més antiga de les nostres poetesses, tal vegada és lògic, que avui, per aquest motiu, l'erigim en símbol de la nostra poesia femenina i li dediquem l'homenatge que simbòlicament volem dedicar a totes les poetesses que en curs del temps l'han anat succeint... (1989, p. 150-151)

De les 12 pàgines que l'escriptor dedica a la poesia vuitcentista femenina a Osona, les primeres 4 pàgines les ocupa la figura de Mercè Font i Codina.⁷¹ Les restants 8 pàgines les omplen les set poetesses vigatanes que, segons l'autor, van succeir Mercè Font i Codina en la tasca poètica de finals del segle XIX: Roser de Vallclara, Agnès Colom i Closa, Maria Castell i de Descatllar, Antònia Bardolet i Boix, Pilar Pratdesaba i Portabella, Anna Senyé d'Aymà i Maria Trulls.

L'escriptor Salarich i Torrents ens afegeix també que:

La producció poètica de Mercè Font i Codina era molt celebrada pels literats vigatans de la seva època, que la conceptuaven com la millor poetessa de la ciutat. És prova suficient d'aquesta admiració que en les sessions del Cercle Literari on foren donades a conèixer les seves poesies, aquestes eren sempre recitades per les veus honorables de Jaume Collell, de Josep Serra i Campdelacreu, de

71. Hem de recordar, però, que Miquel Salarich i Torrents té la nostra poetessa sempre present al llarg del seu llibre: la considera una figura destacada de l'Esbart i la menciona també en les acadèmies literàries i les esbartades importants, cosa que no fa amb cap més poetessa.

Josep Viguer, i de Narcís Verdaguer i Callís, els quals solien donar la deguda entonació als versos de la poetessa...⁷² (1989, p.154)

No crec que la poetessa no sabés donar l'entonació corresponent als seus versos.⁷³ És més probable que ella, tan joveneta, sentís vergonya d'aixercar-se a recitar els seus poemes davant tan nombrosa i respectuosa multitud masculina. Dubto que hi hagués gaires dones en aquella sala del Círcol Literari. Si Mercè Font i Codina hi era, hem de donar gràcies a la figura del seu pare que, tot essent un fervent conservador, va ésser suficientment lliberal, obert i íntegre per ajudar a donar a conèixer la poesia de la seva filla. El senyor Josep Font i Manxarell sabia, més que ningú, que la poesia que germinava del cor de la seva filla era autèntica, vigorosa i d'una tendresa extraordinària. Per què, doncs, s'haurien entretingut aquells homes il·lustres vigatans a llegir en públic la poesia de Mercè Font i Codina? Endevino que alguna cosa hi veien que la feia distinta de la poesia que molts d'ells componien. Es tractava, indubtablement, d'aquella ona de frescor, naturalitat, delicadesa i sensibilitat que brotava de l'esperit d'una dona. Si llegim els poemes dedicats a *l'Infant Jesús* o els consagrats a *la Verge de Montserrat* ens adonem que és una dona la que posa sentiments a aquells versos tan tendres. És, doncs, la feminitat de la qual està impregnada tota la poesia de Mercè Font i Codina la que la fa única i excepcional en aquelles trobades del Círcol Literari i de l'Esbart durant la segona meitat del segle XIX a Vic. Això, evidentment, és un fet prou innovador i progressista dins del *Catalanisme Conservador Vigatà* vigent en aquella època. Abans d'ella es podien comptar amb els dits les poetesses de la nostra pàtria que havien tingut l'oportunitat de fer conèixer llurs poemes al públic català:⁷⁴ cinc a Barcelona, tres a Mallorca, dues a Girona, dues a Tarragona, una a Lleida, una a Sabadell i una a València. També hi trobem una altra poetessa nascuda el 1861 a Prats de Lluçanès, Maria Trulls, que a causa d'una paràlisi infantil no va aprendre a llegir fins als 13 anys i la poesia de la qual és posterior.

72. Maite Godayol i Puig (1996) reitera també aquests dos fets singulars: 1) Mercè Font i Codina és la primera poetessa vigatana; 2) la seva poesia era molt apreciada pels seus contemporanis.

73. Prou que recitava els seus poemes en les celebracions que es feien en família, ens diu el seu espòs, Francesc Baqué i Llargués, 1900, p. 4 (darrere) i p. 5.

74. Segons ALBERT [et. al.], 1975, p. 21-49.

En definitiva, el llegat poètic de Mercè Font i Codina (Vic 1867-1900), sense ésser extens, és significatiu. Aquesta antologia adquireix una importància singular per a la poesia femenina de la comarca d'Osona de tots els temps: és la primera manifestació poètica d'una vigatana, la poesia de la qual fou elogiada pels seus coetanis. Aquest recull antològic també aporta a la literatura catalana contemporània una mostra de les més antigues inspiracions poètiques femenines, i com a tal, mereix ésser preservada i disseminada amb orgull i valoració. Gràcies a exemplars primerencs de poesia com aquesta, avui les poetesses de la Plana de Vic i de tota la nostra geografia gaudeixen de portes obertes, potser no tant encara com desitjaríem, però sí suficientment descloses, per expressar llurs conviccions i instints poètics amb contundència i llibertat.

Criteris d'edició

Com ja he esmentat en un apartat anterior, l'antologia reuneix seixanta-sis composicions poètiques en llengua catalana: cinquanta són inèdites, dotze es van publicar entre 1885 i 1892 a *La Veu del Montserrat* i quatre es van imprimir el 1996 a la revista *Ausa*. M'he guiat sempre dels textos originals a l'hora de transcriure els poemes, la cal·ligrafia dels quals és, per regla general, clara i molt polida.⁷⁵ Afortunadament, s'han conservat tots els originals, llevat de cinc poesies⁷⁶ publicades a *La Veu del Montserrat* entre 1885 i 1892. En aquests casos, evidentment, m'he atès al text d'aquella primera edició impresa.

Fonamentalment, els criteris que segueixo per a la transcripció de les poesies són els següents:

Mantinc amb molta fidelitat el text original. És un text de finals del segle XIX, escrit abans de la normalització lingüística del català, i el reproduïxo de la mateixa manera que la poetessa el va deixar. És una demostració clara de com escrivien els escriptors de l'època, i la nostra poetessa, com ja he explicat en un apartat anterior, guardava un *Canigó* de l'any 1886 amb les seves poesies. És, doncs, lògic i comprensible que ella escrivís de la mateixa manera que ho feia Jacint Verdaguer en

75. Vegeu l'apèndix 6: Mostra de la cal·ligrafia de la poetessa.

76. Aquestes poesies són *Montserrat a la Claror de la Lluna*, 1885, número 37; *Tota Hermosa*, 1885, número 23; *Àurea Cadena*, 1886, número 24; *Lo Cant de L'Oreneta*, 1886, número 29, i *A Maria Immaculada*, 1892, número 27.

aquella primera edició del *Canigó*. He volgut, precisament, conservar el seu text original amb honradesa i fidelitat. Si s'ha fet algun canvi de grafia de tant en tant en el text, no ha estat pas per regularitzar l'ortografia d'aquella època; ha estat per unificar una mateixa grafia que podia variar dins d'un mateix vers, estrofa o poema. I això s'ha fet per mantenir una certa coherència amb el text antic i facilitar-ne la lectura. De totes maneres, el lector podrà apreciar aquests canvis en les insercions fetes al peu de pàgina on apareix cada poema.

Per possibilitar la lectura dels versos, també he arreglat la puntuació, posant punts, comes, punts i comes, algunes cometes, interrogants, i lletres majúscules i minúscules a tots els poemes.

L'últim que he fet és adoptar els signes d'accentuació actuals: accents oberts i accents tancats. M'ha semblat necessari fer-ho per afavorir la comprensió dels versos, moltes paraules dels quals estaven mancades d'accentos oberts.

He inclòs, a més a més, altres anotacions a peu de pàgina per especificar la procedència de les composicions poètiques, fer algun comentari referent a la mètrica, la versificació, els temes i els gèneres poètics, o donar interpretacions lèxiques, semàntiques, sintàctiques o fòniques a certes paraules i expressions arcaïques. Espero que aquestes notes no desviïn el lector d'una lectura fluida i atenta, ans tot el contrari, que la propiciïn fent-la més accessible i apassionant.

Bibliografia consultada

BAQUÉ I LLARGUÉS, Francesc. *Dos anys de la meua vida* (diari personal de 32 pàgines escrites per les dues cares). Llegat familiar, document inèdit, abril de 1900.

BAQUÉ I LLARGUÉS, Francesc. *Notes d'un viatge per Fransa, Suïssa, Alemanya y Austria* (ab motiu del Congrés Eucarístich de Viena en 1912). Barcelona: Lluís Gili, llibrer-editor, Clarís 82, 1917.

BARGALLÓ I VALLS, Josep. *Manual de mètrica i versificació catalanes*. Edició ampliada. Barcelona: Empúries, 2007.

BONET I BALTÀ, Joan. *L'Església catalana de la Il·lustració a la Renaixença*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984.

— i MARTÍ, Casimir. *L'Integrisme a Catalunya. Les grans polèmiques (1881-1888)*. Barcelona: Vicens Vives, 1990.

- CASTELLAR-GASSOL, Joan. *Verdaguer: vida, passió i mort*. Barcelona: Edicions de 1984, 2002.
- CÒNSUL, Isidor. *Perfil de Verdaguer*. Barcelona: Proa, Biblioteca Literària, Estudis, 2003.
- DIVERSOS AUTORS (VERDAGUER, Jacint; PUPPO, Ronald; PINYOL I TORRENTS, Ramon). *Selected poems of Jacint Verdaguer: A bilingual edition*. Chicago: University of Chicago Press, IL, 2007.
- Diversos autors (COLOMER, Pere; DUARTE, Àngel; FIGUEROLA, Jordi; FRADERA, Josep M.; GIRBAU, Valentí; MARTÍ, Casimir; PONCE, Santi; RAMISA, Maties; TERRADAS, Ignasi; SERRALLONGA, Joan; SOLÀ, Àngels). *Osona i Catalunya al segle XIX*. Vic: EUMO Editorial, 1990 (Estudis d'història). Edició a cura de Jordi Figuerola.
- Diversos autors (ALBERT, Esteve; MATHEU, Roser; SALTOR, Octavi; SALA-CORNADÓ, Antoni; TORRAS, M. Assumpció). *Les cinc branques: poesia femenina catalana*. Barcelona, 1975.
- FEIXAS I SANCHO, Josep M. *Santa Anna de Claret: 500 anys Patrona de Santpedor (1507-2007)*. 1a ed. Santpedor: Ajuntament de Santpedor, juliol 2007. (Santpedor a l'Abast; 8)
- GALÍ I HERRERA, Jordi. *La Renaixença Catalana. Persones i institucions*. Barcelona: Barcelonesa d'Edicions, 1997. (Eixos; 28)
- GAROLERA, Narcís. *Poesies juvenils inèdites de Jacint Verdaguer*. 2a ed. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2002. (Osona a la butxaca; 17-18)
- GODAYOL I PUIG, Maite. "Mercè Font i Codina (1867-1900): Una Poetessa Verdagueriana". *Ausa* [Vic: Patronat d'Estudis Osonencs], XVII, 137, p. 169-183, 1996.
- JUNYENT, Eduard. *La ciutat de Vic i la seva història*. Barcelona: Curial, 1980. (Documents de Cultura)
- MARCET I SALOM, Pere. *Història de la llengua catalana. Tom I: Dels orígens al segle XVIII*. Barcelona: Teide, 1987.
- MARCET I SALOM, Pere. *Història de la llengua catalana. Tom II: Els segles XIX i XX*. 2a ed. Barcelona: Teide, 1991.
- MIRÓ, Maria-Mercè. *Jacint Verdaguer i la Plana de Vic. Antologia*. 3a ed.

- Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2002. (Osona a la butxaca; 20-21)
- NAVARRO Y TOMÁS, Tomás. *Métrica española*. Madrid: Ediciones Guadarrama, 1972.
- RAMISA, Maties. *Els orígens del Catalanisme Conservador i La Veu del Montserrat 1878-1900*. Vic: Eumo Editorial, 1985.
- ROSENBLATT, Louise M. *The reader, the text and the poem*. Carbondale: Southern Illinois University Press, IL, 1994.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S. *Història del Círcol Literari de Vic*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1962.
- *La poesia vuitcentista a Osona*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1989. (Osona a la butxaca; 11)
- *La Veu del Montserrat (1878-1902)*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1993. (Monografies; 15). Edició a cura de Maria-Mercè Miró.
- i YLLA-CATALÀ I GENÍS, Miquel S. *Vigatans il·lustres*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1983. (Osona a la butxaca; 5-6)
- TAVANI, Giuseppe. *Breu història de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62, 1994.
- TERMES, Josep. *De la revolució de setembre a la fi de la guerra civil 1868-1939*. Dins *Història de Catalunya*, dirigida per Pièrre Vilar, volum VI. 6a ed. Barcelona: Edicions 62, 1998.
- TORRENT, Ricard. *Un poeta per a un poble*. Vic: EUMO Editorial, 1993. (Estudis Verdaguers)
- VERDAGUER, Jacint. *Canigó*. 1a ed. Barcelona: Llibreria Catòlica, 1886.
- VERDAGUER, Jacint. *Canigó*. 3a ed. Barcelona: Edicions 62 i "La Caixa", 1986.
- VERDAGUER, Jacint. *L'Atlàntida*. Barcelona: Edicions 62, 1998.

ANTOLOGIA

POESIA RELIGIOSA

A l'Infant Jesús

Betlem:⁷⁷ Garlandeta a l'Infant Jesús

I

A Mos Estimats Pares⁷⁸

Tot oferintla a la font de l'establia,
de ma garlanda os vull mostrar les flors;
a aqueixa deu de dons qu'avuy s'obria
un raig per vostre cor demanaria
mentres mireu si os plauen sos olors.

77. Lligall d'onze poemes de caire popular (números 1-11). Les tres últimes composicions poètiques (números 12-14) agregades a l'apartat *A l'Infant Jesús* provenen de la llibreta manuscrita.

78. Aquesta dedicatòria, un quintet de decasíl·labs amb dues rimes consonàntiques, apareix en els originals al darrere de la pàgina on acaba el poema número 11, intítulat *Adéu a Betlem*.

A l'Infant Jesús (i)⁷⁹

Com l'aucell de les bosquíries
 ofereix ses suaus cantúries
 a qui al bech les hi ha posat,
 teixidetes en garlandes
 jo os presento mes corrandes,
Foch que les heu inspirat.

Jo vos sento amor bellíssim,
 jo os entench, Infant dolcíssim,
 encara que no'm parleu,
 que quant vos en faig ofrena,
 —lligat ab eixa cadena
 ton cor voldria—'m diheu.

Preneuse'l, videta mia,
 jo enllaçar-lo no sabria,
 amor meu, cuideuse'n vós;
 que de pessebre en l'escola
 escolti ab l'àngel qu'hi vola
 vostres lliçons, *Mestre* hermós.

Que sempre de ses cantades,
 vós que les hi haveu⁸⁰ donades,
 en sigueu l'objecte y fi;
 que guarnit de flors y estrelles
 y olors y raigs li sian elles,
 per vení⁸¹ a vós lo camí.

79. Vegeu l'índex d'aquesta secció: hi ha dues composicions poètiques que porten la mateixa designació. Aquesta és una corrandà, com la primera estrofa indica, de cinc sextets de versos heptasil·làbics amb tres rimes consonants.

80. Originalment *habeu*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia del verb *haver*, que al llarg de l'antologia es troba escrit amb *v*.

81. Forma verbal incorrecta utilitzada per fer l'elisió de les dues vocals contigües i transformar el vers en heptasil·lab, com els altres d'aquest poema.

Y si os plau la garlandeta
que os en canto en la coveta
d'esperança, hermós *Estel*,
una corona posau⁸²
y unes ales regalaume
y os la repetiré al cel.

82. *Posaume, regalaume*: 'poseu-me', 'regaleu-me'.

La Verge a son Fill⁸³

De la glòria, fruyt dolcíssim,
 só ton arbre misteriós,
 só ta planta, llir puríssim,
 só ta mare amor tendríssim,
 só ta mare amor hermós.

A ma primera abraçada⁸⁴
 tu respons ab un somrís;
 jo't dono tendra besada
 y a m'ànima enamorada
 li dónas tu un paradís.

Tu ets eterna alegria,
 sens tu'l cel no fóra cel.
 Oh! Si'l món te coneixia!
 Com de ton foch culliria
 un raig per fóndrer son gel!

Vida mia, de què ploras?
 Què tens, cel de mon amor?
 Potser, pobre flor, anyoras
 lo bell hort d'hont treta foras
 y't fa mal tanta fredor?

Ay! Anyoras l'hermosura
 del gran palau qu'has deixat;
 de ton trono la dolçura
 te falta en la palla dura
 al trobarte reclinat.

83. Corrandà de quintets heptasíl·labs amb dues rimes consonants publicada per primera i única vegada a *La Veu del Montserrat* el dijous 24 de desembre de 1891 en el número 52, pàgina 411.

84. Originalment *abrassada*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot, que al llarg de l'antologia es troba escrit amb ç.

Jo prou voldria donarte
d'or y d'evori⁸⁵ un bressol,
y ab sedes embolcallarte
y robar per escalfarte
lo foch de sos raigs al sol.

Mes, mon cor prou ho endevina;
ni del cel l'anyorament,
ni la pobresa mesquina
són la punxadora espina
que causa ton sentiment.

Puix qui a l'au cubreix de plomes
bé podrà ferse un vestit
y un palau qui féu les bromes;
sols l'ingratitude dels homes
ompla d'amargor ton pit.

Tu per ferne tes delícies
a viure entre ells has baixat,
y ells desprecian tes carícies,
mes jo'n rebo les primícies
en nom de l'humanitat.

No ploris, videta mia,
aconhòrtat,⁸⁶ fillet meu,
que jo mentre't bressaria⁸⁷
a tots los homes diria:
"Veni dels dons a la deu."⁸⁸

85. *Evori*: 'ivori', 'vori'.

86. *Aconhòrtat*: 'conhorta't'.

87. Originalment *breçaria*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia del mot *bressol* en el poema.

88. *Deu*: origen d'una font.

Veniu per aconhortarme'l ⁸⁹
a oferirli vostres cors.
Veniu, veniu a adorarme'l.
Veniu, veniu a estimarme'l,
l'hermós amor dels amors.”

89. *Aconbortarme'l, adorarme'l, estimarme'l*: ‘conhortar-me'l’, ‘adorar-me'l’, ‘estimar-me'l’.

4
Lo Bressol⁹⁰

Sant Joseph a l'Infant Jesús

Arca divina qu'el Senyor destina
per ombrejarte celestial manà;
ma humil caseta tota enjoyadeta
posí per rebre't del cel al baixar.

Mentres Maria filava y cusia
los pobres bolquers qu'ara't fan de vas,
com d'or y evori un propiciatori,
ton bres de fusta jo'm posí a serrar.

Me l'ha donada la que m'hi ha entrada
lo cedre imatge de la castedat;
la capçalera la fiu d'olivera,
figura de la pau que'ns has portat.

Mentre'l guarnia, cisell d'or voldria,
deya per tallarhi corona real
y sobre d'ella per cimera bella,
un àngel que vetllés a ton capçal.

Quant se'n adonan, del cel me responen:
“D'àngels no'n fasses, prou qu'en baixaran;
la flò⁹¹ encisera qu'eix pitxer⁹² espera
aixams de serafins la voltaran.”

La mia vara y'l llir de ta mare,
primeres flors que tos raigs han badat,
manà dolcíssim prop l'altar puríssim

90. Romanço compost de quartets decasil·làbics amb rima assonant alternada els versos parells i versos blancs els senars.

91. La grafia del mot *flor* canvia per fer l'elisió de les dues vocals contigües i convertir el vers en decasil·lab.

92. *Pitxer*: 'gerro'.

de ton bres d'Aaron com vara he posat.

Eixa obra hermosa mostrí a ma esposa
dientli: De l'arpa, “vetaquí'l fustam”
perquè hi sospiri tes mans de l'empiri
la corda més dolça hi col·locaran.

Ella'm contesta aixecant sa testa
al cel que's ve en sa cara a enmirallar:
“La primera ara⁹³ hont a l'etern Pare
l'encens més olorós se cremarà.”

Dels cels ventura, dels àngels dolçura,
tal volta rosadeta d'or no os plau
la flor que en terra vos obrí ma serra
que a reposar en ella no baixau?

De Déu bellesa, lliri de puresa
que baixas tot lo món a embalsamar,
corda sagrada, hermosa llaçada
qu'ab música y amor lo vols lligar.

A ja m'ho diuen los estels que riuem
en aqueix tros de cel may emboyrat,
de la tua cara ahont l'alba clara
ses hermoses tintes sol vení ⁹⁴ a robar.

La font d'hont brota per la terra tota
abundantíssim raig de caritat
fuy l'estelada per ma immensa arcada,
y per grandíós tassó'l món me he triat.

De la lley nova, manà hont força's troba
de gentil arca, cel y terra'm fan;
l'altà⁹⁵ és ma Mare, tu ets d'Aaron la vara,

93. *Ara*: altar per oferir sacrificis.

94. Forma verbal incorrecta emprada per fer l'elisió de les dues vocals contigües i transformar el vers en decasíl·lab.

95. La grafia del mot *altar* canvia per fer l'elisió de les dues vocals contigües; una de les dues, però, ha de funcionar com a vocal àtona.

serafí que ens cobreix l'Esperit Sant.

5
Cançó dels Àngels⁹⁶

La nit de Nadal
tot sospirant dorm
en una establia
puríssim Colom.
Pau sobre la terra
y glòria al Senyor!

Per què aixís sospiras,
Colomet hermós,
si àngels de la glòria
baixem en estol
dante nostres braços
per coixinet dolç,
estenant les ales
sobre ton bressol?

Si ab arpes de plata
y cítars⁹⁷ d'or
te fem d'amorettes,
hermoses cançons,
per què aixís sospiras,
puríssim Colom?
D'aucells de la glòria
no't plauen los chors?

“Aucells de l'empiri,⁹⁸
bé'm plau vostre estol.
Mes ay! Si sospiro
és sols pe'ls pastors;
si lligats me'ls dúyau

96. Romancet que consta de versos pentasíl·labs amb rima assonant alternada els versos parells; els senars són blancs.

97. *Cítars*: plural de *cítara*, instrument antic de corda semblant a la lira.

98. Originalment *del empiri*. Aquesta grafia s'ha unificat amb la mateixa que apareix en l'estrofa següent.

ab llaços d'amor,
m'aconhortaria
somrient, amorós.”

Veniu a adorar-lo,
veniuhí pastors
qu'els àngels ja hi cantan
y'ls aucells ja hi són.
Veniuhí ab los llaços
qu'os para son cor,
al goig de l'empiri
a tornar lo goig.

Mentre'ls àngels cantan
sospira un Colom,
quant pastors arriban
somreya amorós.

Los Tres Pastors⁹⁹

Si ni havian tres pastors
 que prop de Betlem estaven,
 una nit del fret desembre
 sa ramada vigilantne.
 L'un era un pobre vellet
 de cabellera nevada,
 si blanca n'era sa testa
 s'ànima ho és més encara.
 L'altre era de mitja edat,
 planta qu'istiu no ha cremada
 y l'altre era un rabadà,
 poncelleta a mitx badarse.

Són tres floretes gentils;
 són tres floretes boscanes
 que separades del món
 a sol y a serena esclatan.
 Tot devallant de la glòria,
 Bon Jesús les ha ovirades,¹⁰⁰
 fresques floretes del bosch.
 “Ay, ditxoses de vosaltres!¹⁰¹
 Copsareu los primers raigs
 del sol que de Betlem s'alça.”

Nostres pobres pastorets
 de Déu a la bona estaven,
 per allunyarne lo fret

99. Composició poètica de caràcter popular que combina el romanç (o tirades indefinides de versos heptasil·labs amb rima assonant alternada els versos parells i versos blancs els senars) amb la corrandà (en aquest cas, nou sextets heptasil·làbics amb tres rimes en consonància). Consulteu BARGALLÓ, 2007, p. 145, per distingir un romanço d'un romanç en català.

100. *Ovirades*: 'albirades', 'divisades', vistes de lluny.

101. Noteu aquí el canvi de veu en el poema. És ara la poetessa qui lliurement expressa els seus sentiments a les flors, que, de fet, són els pastors.

fent un foch de seques rames.
Lo rabadà s'adormia
mes los altres dos vetllaven,
lo vell tocant lo fluvial¹⁰²
y tot escoltantse'l l'altre.
Tots dos ab la vista fixa
en la serena estelada,
immensa volta d'un temple
que per arch té la via làctea,
que per ciris té'ls estels
y té la lluna per llàntia,
quant veuen entre llums belles
devallar gentil un àngel.

Sos ulls són dos raigs de sol
en lo cel rient de sa cara;
d'or fi n'és sa cabellera,
sa vestidura nevada,
y n'és son brodat mantell
un tros de la volta blava.
Quant lo veuen los pastors,
tots tres parats se quedaven
ab lo fluvial als dits
y ab l'esglay al fons de l'ànima,
que l'embaixador angèlich
los encisa y los espanta.

Mes ell els hi diu: “No temeu
que un gran goig del cel vos baixa;
vos ha nat un Salvador
del rey Davit en la casa.
Aneu, aneu, a adorarlo
que allà baix en un estable,
vos espera sospirant
entre Joseph y sa Mare,
cubert ab pobres bolquers
reclinat sobre la palla.”

102. *Fluvial*: 'flabiol'.

Y emprenent llauger lo vol
unintse a un exèrcit d'àngels,
“glòria a Déu y pau als homes”,
cantan tots plegats pels ayres.

Quant los pastors ho han sentit,
“anem a Betlem”, exclaman.
Lo vellet pren un anyell,
lo millor de sa ramada;
l'altre, formatges y llet
de ses ovelles y cabres,
y lo pobre rabadà
un saquet de blanca llana
qu'els altres li havian dat
per fersen una samarra.

Arribant a l'establia,
senten cantar aucells y àngels;
si d'uns la tonada és bella,
més ho és la cançó dels altres.
Al punt qu'entran los pastors,
aucellets y àngels callaven,
l'Infant amorós somriu
reclinat sobre la palla.
És bell com un pom de flors,
és un sol la seva cara;
del cel la millor poncella
és que en terra avuy esclata.
Prop de Joseph y Maria,
fulles d'or d'aqueixa planta,
los tres pastors s'agenollan
y a l'Infantó¹⁰³ aixís parlaven:

ir:

—Hermós Infant, mon Senyor,
jo sóc un pobre pastor
envellit en la montanya;

103. Originalment *al Infantó*. Aquesta grafia de la contracció *al* s'ha unificat amb la que es troba al començament d'aquesta mateixa estrofa.

sempre en mitx de mon ramat
tota la vida he passat
dins una pobre cabanya.

Y per això, Senyor, ma veu
feta a cridà¹⁰⁴l ramat meu
dirijirse a vós no gosa;
mes ja que a vostre bressol
vostr'amor portarme vol,
jo os vull demanà¹⁰⁵ una cosa.

Mentre os presento un anyell
de ma pleta lo més bell,
de blancura immaculada,
vos suplico, mon Senyor,
que quant vós sereu pastor
me vullau¹⁰⁶ en la ramada.

2n:

— Bell Infant, Déu d'Israel,
Rey del món y Rey del cel,
mon cor humil vos adora;
si son llabi no ho sab dir
dins son pit podeu llegir
lo que'l pobre pastó¹⁰⁷ ignora.

Senyor, jo vos he portat
los fruyts de nostre ramat;¹⁰⁸
vos duguí tot quant tenia.
Nostre pleta, benehiu,
hermós Anyell que dormiu

104. Forma verbal incorrecta usada per raons mètriques i per poder fer l'elisió de la vocal del verb amb la de l'article, que ja ha desaparegut.

105. Forma verbal incorrecta utilitzada també per raons mètriques i per poder fer una sinalefa o diftong entre les dues vocals contigües.

106. *Vullau*: 'vulgueu'.

107. La grafia del mot *pastor* canvia també per fer una sinalefa o diftong entre les dues vocals contigües.

108. Originalment *remat*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot en el poema.

en los braços de Maria.

3r:

— Senyor, un pobre rabadà
també humil vos ve a adorar;
és l'últim de la ramada,
son ofici és obehir,
ajudeume'l a cumplir,
flor del paradís baixada.

Vostres peuets adorant,
vos ho prego bell Infant
mentres per ofrena os deixo
la llana que per teixir
una samarra'm guardí;
tot quant puch vos ofereixo.

Ella os guardarà lo fret
quant vós sereu pastoret
per córrer ab la ramada
y quant vos la posareu,
al rabadà recordeu
que per vós se l'ha llevada.

— Adéu siau, bell Infant.
Adéu, Joseph y Maria.
Ab recansa vos deixem,
mes al món anunciarem
la bresca de dolça mel
qu'ens sadollà de delícies.

7
Cançó dels Aucells¹⁰⁹

L'aucellada glosa
los amors de cel,
de qui al bech li posa
corrandes de mel.

Rossos àngels,
bells arcàngels
que del paradís baixau,¹¹⁰
dins la cova
qu'el cel roba
un poquet de lloch, si os plau.

L'aucellada
de la prada
d'aucells del cel ab lo chor,
si ell volia,
jugaria
a qui cantarà millor.

De corrandes
les garlandes
seran que a teixir venim,
més hermoses,
més flayroses
si ab les vostres les unim.

Som l'orquestra
per la festa
de pau y dolços amors,
la cadena

109. Cançoneta de caire popular, encapçalada i acabada pel mateix quartet que fa d'entrada i de tornada. Les dotze estrofes del mig són sextets de versos trisíl·labs i heptasíl·labs rimats en consonància.

110. *Baixau*: 'baixeu'.

som que trena
vostres veus rossos cantars.

Nin bellíssim,
Déu altíssim,
goig etern del paradís,
de la terra
trau la guerra
y és la pau vostre somrís.

Hermosura
sempre pura,
Colom que del cel baixau,^{III}
l'olivera
verdadera
de clemència vós portau.

S'esbadella
la poncella
si la miran vostres ulls,
y sa flayre
dóna a l'ayre
perquè'l posi en vostres rulls.

Vostra cara
és més clara
que la llum del sol de maig,
ab cantúries
les boscúries
deixem per vèurer son raig.

Si quant callas
entre pallas
ets tan gran arpa de Sion,
què serias
si espargias

III. *Baixau, portau*: 'baixeu', 'porteu'.

tes dolces notes pel món?
Dels empiris
bell arch iris
com t'hi deuen anyorar,
ab cantades
regalades
ja t'hi tornan a cridar.

Alba clara
no és encara
l'hora de emprendre'hi lo vol,
del calvari
per volà¹¹² hi
posau¹¹³ pel mitx jorn bell sol.

Si hi passàvau
y abrigàvau
lo món ab vostres raigs bells,
lo nuaríau
y atreuríau
com lo maig l'esbart d'aucells.

L'aucellada glosa
los amors de cel,
de qui al bech li posa
corrantes de mel.

112. Forma verbal incorrecta emprada per fer una sinalefa o diftong entre les dues vocals contigües.

113. *Posau, passàvau, abrigàvau, nuaríau, atreuríau*: 'poseu', 'passàveu', 'abrigàveu', 'nuaríeu', 'atreuríeu'.

Cançó de les Estrelles¹¹⁴

A la mitja nit
 lo sol ha sortit
 en una establia;
 l'alba és son bressol,
 Jesús n'és lo sol,
 n'és l'alba Maria.

Baixemse'n al món.

Posemse'n son front.

Qu'hermós y que bell
 és del cel l'Anyell
 que'n terra ha nat ara!
 Que n'és de gentil!
 Lo maig y l'abril
 floreix en sa cara.

Baixemse'n al món.

Posemse'n son front.

A qui'l món creà
 y'ls altres formà
 ab ses mans divinas,
 puix s'és fet infant
 del cel devallant
 femli de joguinas.

Baixemse'n al món.

Posemse'n son front.

Baixemhi en estol,
 voltem aqueix sol
 en garlanda bella;

114. Cançó de caire popular formada per cinc sextets pentasil·làbics rimats en consonància amb un refrany de versos apariats; es publicà per primera i única vegada a *La Veu del Montserrat* el dijous 24 de desembre de 1891 en el número 52, pàgina 411

demli lo perfum
d'onades de llum,
flayre de l'estrella.

Baixemse'n al món.

Posemse'n son front.

A l'alba enrotllem,
al món anunciem
lo sol qu'ella'ns baixa.
De Jacob l'estel
que deixa lo cel
pe'ls bolquers y faixa.

Baixemse'n al món.

Posemse'n son front.

9
Jesús¹¹⁵

Vuyt dies han passat desque un nin tendre,
com jardiner del paradís, baixava
a sembrar en lo test de pobra cova
la llevor d'hont brotarà lo bell arbre,
que extenentse fins que tota la terra
reposi baix son enciser brancatge,
enllaçarà, pujant més que les bromes,
terra y cel ab dolcíssima abraçada.

A l'aygua de sos ulls ab què l'arrosa,
lo jardiner diví que l'ha plantada
vol barrejarhi avuy sanch de ses venes
donantli perles y rubins per sava.
“Mes ay! Qui son rosari trencaria?
Mes ay! Qui n'obrirà la deu sellada?”
Tot somrient en los braços de Maria
a Sant Joseph l'Infant ho demanava;
aixís qu'ell ho entén, los ulls se li entelan.
En plor la Verge quant ho veu esclata
y ha sonat de la circuncisió l'hora;
torna a di'l¹¹⁶ Fill de Déu sense paraules.

Ja s'ha complert la lley, la sanch ja brolla;
la ferida a l'Infant fa vessar llàgrimes
y son dolor com punxadora espina
de Maria y Joseph al cor se clava.

115. Aquesta composició poètica té dues versificacions. Consta primer d'un romanc fet de versos decasíl-labs i després d'una cançoneta formada per octaves agrupades en dos quartets de versos hexasíl-labs, amb tres rimes consonàntiques, però deixant sempre el primer vers de cada quartet blanc, és a dir, (AAB_CCB / DDE_FFE/ ...). El títol del poema, a més, lluu al llarg de la composició poètica com a mot refrany.

116. Forma verbal incorrecta emprada per fer l'elisió de la vocal del verb amb la de l'article, ja desapareguda.

Per guarir eixes nafres¹¹⁷ qu'amor obra,
"cels y terra, tindríau algun bàlsam?"
"Sí qu'el tenim al paradís", responen,
y en son trono "Jesús", diu l'etern Pare
com de sa veu, potent ressò dolcíssim.
En la terra "Jesús", Maria exclama,
son tendre espòs "Jesús", dolç repetia,
d'aucells y àngels "Jesús", diu la corranda
y ho repeteix l'aygua qu'al prat senglota
y ho torna a dir lo rondineig de l'ayre.
Y d'aqueix nom, la música dolcíssima,
y d'aqueix nom, la destilada mana,
torna de l'alegria'ls raigs hermosos
del Fill de Déu en l'encisera cara,
sent que l'univers diu "Jesús" al dirli
"per tu l'humanitat serà salvada".

"Jesús", mística bresca,
més dolça y regalada
que la que fou trobada
un dia per Samsó.
Jo't posaré en mos llabis
dolçor del cel despresa
y'm daràs fortalesa
per vence¹¹⁸ al món traidó.

"Jesús", suavíssim bàlsam
d'eficàcia divina,
beneyta medicina
per curà'l¹¹⁹ cor ferit;
dónam'en una gota
y per quant me fereixen
les punxes qu'al món creixen,

117. *Nafres*: 'ferides'.

118. Forma verbal incorrecta utilitzada per fer l'elisió de la vocal del verb amb la de la contracció *al*.

119. Forma verbal incorrecta emprada per fer l'elisió de la vocal del verb amb la vocal, ja desapareguda, de l'article.

la guardaré en mon pit.
“*Jesús*”, nota armoniosa
de l’empiri baixada,
la més gran qu’ha brotada
de les arpes de Sion!
Ton nom és melodia,
més dolça a mes orelles
que les corrandes belles
y músiques del món.

“*Jesús*”, aurífich núvol
que nostra terra arrosa,
claror misteriosa
qu’omplena tot lo cel;
fecundissin tes aygües
l’erm de l’ànima mia
y ton foch diví envia
a desferne lo gel.

“*Jesús*”, vritat¹²⁰ eterna
del cel camí rectíssim,
de vida arbre dolcíssim
de l’home¹²¹ salvador;
ta llum dóna a ma pensa,
mos passos encamina,
tos rams sobre mi inclina,
salva mon pobre cor.

120. *Vritat*: ‘veritat’, vocable de la parla col·loquial emprat per fer el vers hexasil·làbic en aquest cas.

121. Originalment *del home*. Aquesta grafia de la contracció *del* s’ha unificat amb les altres que es troben en les dues estrofes anteriors.

IO
L' Estrella dels Reys¹²²

“Brilla!”, m’ha dit l’Altíssim, “ton hora és arribada
per marcar aqueix dia; te guardi al creà¹²³ls cels.
Brilla y al món anuncia la llum qu’avuy és nada.
Brilla y sias la llàntia al primé¹²⁴ altar penjada
de qui salva a Israel.”

Jo he obehit y al veurem, sorpreses les estrelles
me miran una volta y’m tornan a mirar.
“Què és eixa llum?”, exclaman, parlantse elles ab elles.
“Què deu ser?”, y contesta una de les més belles:
“Anemli a preguntar.”

“Qui só?” Escoltauho astres, espay, t’orella inclina,
escoltho, cel y terra, d’ocàs¹²⁵ fins a l’Orient,
humanitat ingrata, a sentir ma veu, vina.
Só d’amor un edicte que la pietat divina
fixà en lo firmament.

La fidel missatgera só que la bona nova
vinch en nom de l’Altíssim a les nacions a dar.
Só un raig de la llum bella que naix en una cova,
l’olor que vers la planta qu’el món a l’edèn roba.
Vinch a l’home a cridar.

Mes ay! Brillo en Judea y los jueus no’m miran.
De què serveix l’edicte a qui no’l vol llegir?
Què en trauen de la planta si son olor no aspiran?

122. Composició poètica de caràcter històrico-místic amb trets neoclàssics. Està composta de quintets de quatre versos alexandrins i un hexasíl·lab amb rima consonàntica.

123. Formaverbal incorrecte causada per fer l’elisió de la vocal del verb amb la del l’article, ja desapareguda.

124. La grafia del mot *primer* canvia perquè també es pugui fer l’elisió de les vocals contigües.

125. *Ocàs*: ‘Occident’.

Mes si en Israel no'm veuen, desde l'Aràbia oviran
mos daurats raigs lluir.

Los oviran tres homes de testes coronades,
tres sabis que tenian los ulls fixos al cel.
Mes llums ells han enteses, mes veus han escoltades
y han dit, prenent la via: "Guia nostres jornades
de Jacob vers l'estel."

Y jo sa caravana guio durant lo dia,
vetllo com centinella son repòs cada nit
y en somnis els presento de Betlem l'establia
y dels aucells y àngels faig sentir l'armonia
a son cor adormit.

De la bresca que cercan, rajolí de dolçura
és eix somni bellíssim que sa fe ve a alentar.
Y dient si'l somiar-te causa tanta ventura,
si aixís sols una gota alegre d'aygua pura,
sa deu, ay! què farà?

Caminan ansiosos de m'estela derrera,
lo seu desitg dóna ales a sos feixuchs camells
fins que sobre la cova, jo paro ma carrera
y "ja hi som", dich, mostrantlos la branca qu'els espera
voltadeta d'aucells.

Cad'un cerca l'ofrena que tenia guardada
dins una arca guarnida de perles y rubins;
lo calçat se deslligan de la porta a l'entrada
y del front, la corona tots tres s'han arrencada
aixís qu'entran a dins.

Lo Fill de Déu al vèurerlos, lo braç'ls estenia
y acosteuvos'ls deya ab un somris d'amor:
"Si ahí ab un braç al poble jueu lligat tenia,
pel gentil l'altre'l guardo y a tots dos los voldria
units dintre mon cor."

Encisats, ells hi entran y un cel de dolçors gosan;
mereix lo nom d'empiri lo goig qu'ompla'ls cors seus.
S'agenollan en terra y ab tendres plors l'arrosan
y sa corona y ceptre tots ab prestesa posan
del Rey dels Reys als peus.

Del Rey cual guàrdia noble és Joseph ab sa vara,
ales de rossos àngels, son dosser¹²⁶ celestial,
son hermosíssim trono, los braços¹²⁷ de sa mare
y de s'àurea corona de raigs de l'alba clara
jo só lo cimeral.

Y les plantes besantli com a present riquíssim
li ofereixen mirra, flayrós encens y or
y ab eixos dons l'aclaman, “ver home y Déu Altíssim,
del cel y de la terra monarca clementíssim,
de tot lo criat, Senyor”.

Y entonant a l'Altíssim un càntich d'alabança,
eixa flor esclatada al bes de l'Esperit Sant,
de partir vent¹²⁸ qu'és hora, contemplan ab recança:
“Los que tes llums han vistes, Estel de l'esperança,
lluny de tu, què faran?”

Mes si l'abella deixa la flor d'hont mel cullia,
de son càlzer s'emporta cap al rusch la dolçor.
Y'ls Reys comiat al prèndrer de Joseph y Maria
y tristos al deixar-lo, del sol de l'establia
se'n duen tres raigs d'or.

Tres raigs esplendorosos, tres flors immaculades¹²⁹
que de mes llums hermoses al bes han poncellat
y al rèbrer la rosada, del cel han esclatades

126. *Dosser*: ornament de tela que es col·loca sobre el tron.

127. Originalment *brassos*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot en el poema.

128. *Vent*: 'veient'.

129. Originalment *inmaculades*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot al llarg de l'antologia.

fe, amor y esperança, perles al món baixades
per Déu qu'és caritat.

II
Adéu a Betlem¹³⁰

L'hermós astre qu'hi naixia
de Betlem a alçarse va,
llevantlo de l'establia
sa mare aixís sospirà:

“Adéu, coveta hermosa
ahont l'amor meu nasqué,
conquilla que mitx desclosa
la perla del cel rebé.

Adéu, niuhet hermosíssim,
ta aucellada emprèn son vol;
l'estel que't deixà alegríssim
te trobarà trist y sol.

Estrelleta que corrias
a darli en lo front un bes;
de bes, aquí com solias,
ay! no n'hi daràs cap més.

No hi vingas, oh, lluna hermosa!
Què't diria'l rossinyol?
Sospirant y ab veu plorosa,
ay! no seràs aquí'l sol.

Angelets que'l festejaven
la nit santa de Nadal,
pastorets que l'adoraven
ab lo chor angelical.

Veniu, per darrera volta,
a cantarli aquí l'amor,
veniu, mentre aquí os escolta,
a oferirli vostre cor.

130. Corrandà de quartets d'heptasíl·labs amb rima consonàntica encadenada.

Oh, cova! Diente adéu ploro,
dolç¹³¹ niuhet de mos amors,
lliri mitx obert qu'adoro
d'un Déu rosat ab los plors.

Arbre vell que l'abrigares
quant lo món lo rebutjà
y de sa sanch contemplares
les primícies derramar.

Tu, qu'eixes gotes sagrades
veres desgranats rubins
en bell enfilall juntades
per les mans dels serafins.

Y ab ells posà en l'arpa dolça
qu'un àngel baixà del cel
cinch cordes que a qui les polsa¹³²
tornan cinch rierons de mel.

Tu, que a la terra mostravas
l'astre que caygué en ton front
y als peus d'un infant miravas
rendits los ceptres del món.

Adéu, adéu, al deixarte
tes dolçors al recordar,
derrera volta al besarte
diente adéu, tinch de plorar.

Mes plora tu, cova hermosa
que perts d'eix sol la calor,
jo dich que'm fa a mi la rosa
si me'n porto son olor.

131. Originalment *dols*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot en el poema.

132. *Polsa*: 'toca'

Si m'enduch la planta bella
què se me'n dóna'l pitxer,
abandona'l test l'abella
quant ha perdut lo roser.

Aucells y àngels, eixa cova,
test desert abandoneu;
volteume a mi planta nova
hont vostre amor trobareu.¹³³

Enrotlleume, pures bromes,
volteume en hermós estol
y anuncieu a tots los homes
qu'en mos braços dorm lo sol.

Que de Betlem al Calvari
qui a Jesús vulga pujar,
camí dret per arribarhi
en Maria ha de trobar.”

133. Originalment *trovareu*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot en el poema.

A l' Infant Jesús (2)¹³⁴

Una pregària pel Pare Sant

Tingués ales de coloma
volaria cap a Roma
a vèurer lo Pare Sant.
Bon Jesús, lo que os diria
mentre'ls peus li besaria!
Vostre cor ho escoltaria
si os ho deya d'aquí estant?

Oh, providència divina!
Qu'el món com una joguina
ab segura mà servau!¹³⁵
Vós que per amor a l'home,
com cubert ab una broma,
fet infant del cel baixau.¹³⁶

Baixau d'amor la lley santa
a arrelar com una planta
d'aqueix món en l'erm terrer.
L'humanitat no ho volia
y sols trobà una establia
vostre bressol per xasser.¹³⁷

Sempre, sempre al món féu nosa
eixa lley santa y hermosa
que ab Vós del cel devallà.
Com a Vós en un estable

134. Consulteu l'índex d'aquesta secció: hi ha dues composicions poètiques que porten la mateixa designació. Aquesta es troba originalment a la llibreta manuscrita a les pàgines 35-39, i és la número 8. És una súplica o pregària religiosa composta de sextets heptasil·làbics amb rima consonàntica; la primera estrofa, però, és de set versos.

135. *Servau*: 'serveu'.

136. *Baixau*: 'baixeu'.

137. *Xasser o jasser*: lloc on reposa algú o alguna cosa.

ara a son cap venerable
l'han tancat al Vaticà.

Fentli sempre crua guerra
li han pres tota la terra
que a son domini tingué.
Volen seu ceptre deixar-lo
y volen exterminarlo
mes vostra mà lo sosté.

Lo sosté y lo conforta
y mentre amorosa y forta
ella alenta lo seu cor,
del món se mou la brancada
y a sos peus una solada¹³⁸
deixa caurer de fruyt d'or.

Com en altres temps ditxosos
tres monarques poderosos
queyan als peus d'un Infant,
los reys que li feren guerra
avuy de genolls en terra
veneran al Pare Sant.

Y homenatge li rendeixen
y richs presents li ofereixen
totes les cinch parts del món;
és que l'encisera Estrella
qu'obrí en Betlem sa parpella
se li és posada al front.

Vós que cinquanta anys enrera
preníau¹³⁹ per volta primera
ses mans per trono d'amor,
benehiu, Jesús dolcíssim,
nostre Pare amorosíssim
en ses esposalles d'or.

138. *Solada*: fruits caiguts dels arbres per una ventada.

139. *Preníau*: 'preníeu'.

Per abreviar ses penes
y per trencar ses cadenes,
l'oració és eyna del cel.
Que sia'l raig que brilla ara
al vol de s'àurea tiara
de sa llibertat, l'estel!

Y si aqueixa llum divina
tot l'univers il·lumina,
desd'el cim del Vaticà
y ab sos raigs esplendorosos
als monarques poderosos
al seu devant fa inclinar.

Feu qu'els que se li rendeixen
y homenatge li ofereixen
obrin a la fe'l seu cor
y que reys, nacions y pobles
s'uneixin ab llaços nobles
al peu de son trono d'or.

Conserveu llarch temps, oh, Altíssim!
de Judà'l Lleó fortíssim,
Vós qu'ab sa boca'ns parleu,
perquè tota sa fillada
de Pare ab una abraçada
pugui juntar baix la creu.

Vich, janer de 1887

13
Les Imatges Trobades¹⁴⁰

Raigs y perles espargia
l'hermosa estrella Maria;
quant a Nazaret brillà,
la terra no l'ha ovirada
y a sa llum y a sa rosada
sa porta ingrata tancà.

A l'estol d'àngels hermosos
que vetllaven amorosos
al peu de son bressol d'or,
ella manava guardarlos
fins que lo món per copsarlos
com poncella obrís son cor.

La lley de Jesús l'obria
y de l'estrella Maria,
llavores un raig de llum
rebia cada encontrada
en una imatge trobada,
flor que al cel roba'l perfum.

Sampedor, 8 de setembre de 1888

140. Corrandà de sextets heptasil·làbics amb rima consonant que es troba a la pàgina 91 de la llibreta manuscrita, i és el poema número 17.

Al Bon Jesús en la Nit de la Cena¹⁴¹

Jesús dolcíssim, qu'en són d'hermoses
 les lleys divines de vostre amor!
 Qu'en són de tendres les amoroses
 lliçons qu'ens dóna lo vostre cor!

Les qu'en donàvau¹⁴² eixa nit santa
 les hem rebudes com testament;
 per veu d'un cisne que al morir canta
 ab més tendresa l'ayre les pren.

De vostres llabis qu'una font pura
 han estat sempre de caritat,
 avuy ne brotan rius de dolçura
 per anegarne¹⁴³ l'humanitat.

Vós que al enviarlos fresca rosada
 perquè la copsin obriu les flors,
 d'amor al darlos l'aygua sagrada,
 de tots los homes badeu¹⁴⁴ los cors.

Feu que ella sia, Jesús dolcíssim,
 riu que se'n porti del món lo gel,
 regor qu'hi arrelhi l'arbre bellíssim
 qu'el convertesca¹⁴⁵ en un nou cel.

Que quant la terra baix sa brancada
 d'eix arbre culli la fruyta d'or,
 torni una cítara ben concertada

141. Cant místic que consta de sis quartets de versos octosíl·labs amb cesura a la quarta síl·laba i rima consonant; apareix a la llibreta manuscrita a les pàgines 117-118, i és el número 24.

142. *Donàvau*: 'donàveu', 'dàveu'.

143. *Anegarne*: 'anegar-ne', 'negar-ne', 'omplir-ne', 'inundar-ne'.

144. *Badeu*: 'obriu', 'descloeu'.

145. *Convertesca*: 'converteixi'.

que os acompanyi eix cant d'amor.

A Déu i al Sagrat Cor

15 Riu d'Amor¹⁴⁶

Ego sum lux mundi¹⁴⁷

Rossinyolet festiu
que cantas vora eix riu
místiques trobes,
dígasme d'ahont ve
y ahont arribaré
seguint ses ones.

Lo món és un desert
hont l'ànima se pert

146. Cançoneta de caire popular i místic formada per sextets hexasil·làbics i tetrasil·làbics amb rima consonàntica, avariada i creuada. És el primer poema de la llibreta manuscrita i es troba a les pàgines 1-6.

147. *Ego sum lux mundi*: Jo sóc la llum del món.

si hi passa sola,
barqueta sens timó
com famolench lleó
l'abim l'engola.

Eix rieronet diví
és guia que'l camí
en terra mostra,
que en mitx d'olors de maig
d'un sol hermós al raig
porta a la glòria.

Per escala d'estels
baixa un Colom dels cels
y en terra's posa;
del paradís és l'au
que de beneyta pau
l'oliva porta.

Del maig gentil roser
vol prèndrer per pitxer
deserta cova
y allà l'aygua d'eix riu
mentre als pastors somriu
comença a córrer.

Per la terra passà,
com nau bella hi deixà
estela hermosa;
hi deixà'l riu d'amor
que a Déu ab llaços¹⁴⁸ d'or
uneix a l'home.

Un jorn qu'amor ferí
al Colomet diví
a un arbre vola,

148. Originalment *llassos*. Aquesta grafia s'ha unificat amb el verb *enllaçar* que apareix sis estrofes més avall en el poema.

son bell plumatje blanch
de ses venes la sanch
tenyeix de pórpora.¹⁴⁹

Sospirà dolçament,
arpa que trencar sent
ses dolces cordes;
seguíu, fills meus, seguíu
de mos amors lo riu
que a etern goig porta.

Lherba qu'als marges creix
y l'arbre qu'hi floreix
y fruyts hi gronxa,
vos daran perfum dolç,
himnes los rossinyols
d'aquelles vores.

Primer jo hi he passat,
jo vos hi he trasplantat
lliris y roses;
si espines hi deixí
també les espuntí
petjantles totes.

Si tristos defalliu
l'aygua d'aqueix riu
vos darà força;
si vostra ànima mor,
la sanch de lo meu cor
la vida torna.

Aqueix riu et sagrat
serà de caritat
cadena hermosa
qu'enllaçant tots los cors
inundarà d'amors
la terra tota.

149. *Pórpora*: 'porpra'.

En sent baix de la creu
plens de goig pujareu
sobre sa soca
y abastareu la clau
per obrius¹⁵⁰ del cel blau
les belles portes.

Lo Colom ja ha volat,
la font de son costat
encara brolla;
en terra ab sa regor
fruyts d'eternal olor
sempre rebrotan.

Sentintne son perfum
a espays d'eterna llum
l'ànima vola;
del fanch alçant lo front,
no tem, no, ja del món
les greus angoixes.

Oh! Qu'és dolça pel cor
l'aygua pura d'amor
que d'eix riu brolla!
Deixaum'en sadollar,
sumergir y anegar
entre ses ones.

Y d'ací no'm mouré,
d'eixos arbres viuré
sempre a la sombra,
y sufrint o gosant
aniré caminant
per eixes vores.

Seguint ab cor fidel
d'aquell Colom de cel

150. *Obrius*: 'obrir-vos'. Forma verbal simplificada per raons de mètrica.

la petja dolça,
seguint sempre a mon Déu
del bressol a la creu,
arbre de l'amor seu,
clau de la glòria.

Vich, febrer de 1887

16
Ciutat de Déu¹⁵¹

Grans coses m'han contades de vós, Mare adorada;
m'han dit que sou la terra hermosa de Davit,
que sou del cel la porta y la casa daurada
que per son tabernacle l'Altíssim ha elegit.

Que de la matinada sou la brillant estrella,
dels cristians l'auxili, l'arca del testament,
que sols per coronarvos obrian sa parpella
eixos astres qu'escampan sa llum pel firmament.

Que del dragó la testa vostra planta avassalla,¹⁵²
que trono vostres braços són del nou Salomó,
que de Déu ciutat santa dintre vostra muralla
sempre refugi troba lo pobre pecador.

Vich, 8 de desembre de 1886

151. Poema històrico-religiós amb trets neoclàssics compost de tres quartets d'alexandrins cesurats a la sisena síl·laba amb rima consonàntica i encadenada. És el segon poema de la llibreta manuscrita i apareix a la pàgina 7.

152. *Avassalla*: del verb *avasallar*, castellanisme, 'domina', 'sotmet'.

17
Meditació¹⁵³

*De dolços troba los cants de l'albada
qui té en sa pensa la fe gravada.*¹⁵⁴

Lo firmament d'un arbre és la brancada,
son fruyt y flor qu'entre sa fulla's bada
constel·lacions d'estels d'argent y d'or,
y la terra qu'entre elles viu gronxada
és un niu que vana de Déu l'amor.

Abrigantla com ab s'ala divina
sobre d'ell al vespre una rama inclina,
y la terra dorm sota'l firmament
fins qu'al bes de l'aurora porporina
per l'espai los estels se van fonent.

Com l'ull quant se pert l'última estrella,
com ull de Déu que may clou sa parpella
del sol se veu brillar lo raig gentil
que torna d'or dels monts la vesta vella,
de neu que trosseja l'alè d'abril.

Tot espargint la flor s'olor primera
dóna lo bon jorn a l'au encisera
que refiletant d'amor deixa son niu;
saluda als arbres vells la torrentera
y la terra, desclovent sos ulls, somriu.

153. Cant místic, amb trets de la cançó culta clàssica catalana, sobre l'albada que representa l'amor de Déu que somriu i dona vida. Consta de quintets de versos decasíl·labs amb rima consonant, aparejada i encadenada. Els dos versos que fan d'entrada es repeteixen com a retronxa només una vegada en la penúltima estrofa del poema. Aquesta composició es troba a la llibreta manuscrita a les pàgines 66-70, i és la número 13.

154. Originalment *grabada*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot, que apareix en la penúltima estrofa del poema.

La veu del rossinyol és molt més dolça;
sembla'l salteri qu'un serafí polsa
entre les fulles hont juga'l zefir;
té més flayre la viola entre la molsa,
més amor de la tórtora'l sospir.

Com colom en les branques d'una alsina
lo cloquer de la parròquia vehina
se veu en mitx dels arbres blanquejar,
puríssim aucell que ab veu argentina
nos convida a l'Altíssim a alabar.

Lo so de la campana és la rosada
que, gota a gota, dins lo pit vessada
fa badar com poncella nostre cor,
perquè ab lo somrís de la matinada
al cel de s'oració elevi l'olor.

Com té espines la rosa més galana,
té ses aficcions la vida humana,
sos dolors, aqueix món anyoradís
y entremitx de les penes, la campana
és la veu que nos crida al paradís.

Allà mostra lo port en la tempesta,
derrera breu treball, eternal festa,
després de curt romiatge etern repòs;
li parla dels àngels de rossa testa,
papallones d'aquell jardí frondós.

Recorda a Jesús, front de dolçura,
que suavisant ses hores d'amargura
endolcint del món les ones de fel,
lo càlzer aspre del dolor apura
fent de cada pena un grahó del cel.

Prop de Jesús, mirall de sa bellesa,
se veu Maria, la flor de pureza

que s'alça sobre'l fanch del món impur;
aixís en fosca nit al cel sospesa
brilla l'estrella en son mantel d'atzur.

Oh miraula! Mirau que n'és d'hermosa!
Ella lo lliri ha enllaçat ab la rosa,
lo fruyt de mare de verge ab la flor;
tot un Déu com abella murmuriosa
troba mel en lo càlzer de son cor.

Enlayre va guiant Ella vers l'empiri,
ales verges ab son puríssim lliri;
lo serafí amorós segueix son vol
y'ls màrtirs ab la palma del martiri
van rodejantla en victoriós estol.

Los sants li diuen, "regina y senyora",
los patriarques, "sa claríssima aurora,
sa sobirana, chor angelical",
los apòstols, "sa mestra y doctora",
"sa dolça Mare", lo pobre mortal.

Que dolços troba los cants de l'albada,
qui dins sa pensa té la fe gravada!
Y la glòria del cel esperant viu,
de l'aucell, lo cant y la flor que's bada
li sembla l'amor de Déu que somriu.

L'ànima és en la terra un au novella
que lligada ab les brostes s'ala bella
y pels grahons dels sers a l'infinit,
de la flò¹⁵⁵ a l'arbre,¹⁵⁶ del mont a l'estrella,
y del sol al Criador de l'univers.

155. La grafia del mot *flor* canvia per raons de mètrica i per fer l'elisió de les dues vocals contigües.

156. Originalment *al arbre*. Aquesta grafia de la contracció *al* s'ha unificat amb la mateixa que apareix en el mateix vers i en el vers anterior.

Vich, abril de 1886

18
Déu¹⁵⁷

En lo primer dels dies, Déu l'univers creava,
en los espays los astres a mans plenes sembrava,
per grandioses llànties, sol y lluna hi penjà
y en mitx de la polsina de resplandents estrelles
com en l'arbre, la fulla voltada de flors belles,
la terra col·locà.

Després tot enjoyantla ab raigs de s'hermosura
ab un mantell cubrintla de flors y de verdures,
los monts ab son dit feya obrint les valls entr'elles;
posà per cinta hermosa un riu en cada proa,
donà un ramat per péixer a cada margenada
y a l'ayre estols d'aucells.

Als astres, mar y terra una mirada dóna
y veu que de ses obres hi falta la corona.
“Bell és”, diu, “aqueix quadro qu'ab vert y atzur pintí
mes en ell falta encara la principal figura;
és eloqüent lo llibre, mes falta una criatura
qu'el sàpiga llegir.”

Per prendre un pols de terra, l'Ommipotent s'inclina
y una figura humana forma ab sa mà divina
que l'obra més perfecta és de la creació;
ab son alè l'anima, ab son amor l'inflama
y *“tot quant te rodeja per tu és creat”, li exclama,*
“mes tu ets pel Criador”.

157. Poema amb trets neoclàssics sobre la creació de l'univers i de l'home. Es compon de sextets de cinc versos alexandrins, cesurats a la sisena síl·laba i d'un hexasíl·lab amb rima consonant, aparejada i creuada. Originalment es troba a la llibreta manuscrita, a les pàgines 104-109, i és el número 21. Observeu com característiques de la poesia èpica es mesclen amb trets de la poesia mística.

“Y si jo t’he donada aqueixa ardida pensa
que l’univers abarca qu’és com l’espai immensa,
si un cor te regalava qu’ompla sols l’infinít
fou perquè en les criatures tu vejas mes ditades
y veyent les grandeses que per tu he desplegadas,
me sigas agrahit.

Jo vull que’ls monts te sian de l’esperit escales
que d’arbres, flors y estrelles te fassis unes ales
ab que fins a mi arribis,¹⁵⁸ terme qu’ansia ton cor;
la creació és lo llibre que jo per tu escrivia,
estudia’l y en ses planes aprendràs cada dia
noves lliçons d’amor.”

Eix llibre que per lletres té mars, té monts y proa,
estrelles y boyrines, serena y nuvolades,
hermós contempla l’home obert devant sos ulls;
Déu qu’a llegí’l¹⁵⁹ convida ab tendresa amorosa
mentr’ab una mà’l serva benigne y poderosa
ab l’altre’n gira’ls fulls.

Quant arriba a la terra, galana primavera,
de vert lo prat vestintse ses flors sembla qu’espera,
cada bosch ses cantades, cada rama son niu;
s’esqueixen¹⁶⁰ les boyrines del sol a la besada
y cada raig que daura la fresca margenada
esperança hi escriu.

Se badan llirs y roses, esclata la florida,
se desvetlla l’aucella en son niu adormida,
refila en la bardissa cantayre rossinyol,
“amor”, la torrentera diu a sa riba hermosa
y ella en lo front dels arbres que l’au besa amorosa
ab flors gravarho vol.

158. Originalment *arribis*. Aquesta grafia s’ha unificat amb les altres del verb *arribar* que apareixen en el poema.

159. Forma verbal incorrecta utilitzada per fer l’elisió de les dues vocals contigües per raons de mètrica. La vocal del pronom ja ha desaparegut.

160. *Esqueixen*: ‘esquincen’.

Quant ab càntichs y aromes lo maig florit l'enjoya
feta per mans divines, la terra és una toya;
núvols volant la voltan com papallons pel cel,
a bèurer sa dolçura ve l'home com abella
y son cor és lo rusch ahont fabrica ab ella
per Déu flayrosa mel.

Sembrant aromes passa la primavera llesta,
al sol d'istiu inclinan les flors s'hermosa testa,
son lloch deixant al càurer dels fruyts a la dolçor;
lo rossinyol no canta, perdé'l jardí ses gales
mes ve la marinada a gronxar en ses ales
un mar d'espigues d'or.

Un mantell de tristesa cubreix després les serres,
los aucellets que marxan a més calentes terres,
“tot passà del brancatge”, diuen besant lo front;
al sentirho l'arbreda de tristor se despulla
y per l'herba marcida rodant la seca fulla
“tot passà”, los respon.

Y ve la tramuntana y la glaçada arriba,
los borrallons de gebre són les flors de la riba,
la terra embolcallada ab blanch mantel se veu
y'l sol diu imprimintne un bes en sa blancura:
“En l'hivern de la vida, ditxós qui guarda pura
s'ànima com la neu.”

Oh, Déu! Oh, tendre Pare! Oh, caritat dolcíssima!
Vós regiu cel y terra ab mà sapientíssima.
Vós en quatre capitals vostra obra haveu estès
y ab flors, fruyts, neus, o boyres que per lletres tenia
en cada un deixàvau, font de sabiduria,
lo vostre amor imprès.

Se sent vostra justícia quant brama la tempesta,
vostra indignació sona del tro en la veu feresta

y's veu vostra mirada del llamp al coetejar;¹⁶¹
tremola'l món al vèurer vostra grandesa irada
com tremola la fulla al sentir la ventada
que la ve a arrebossar.

Mes si a la nuvolada que'l huracà apilonau¹⁶²
feu aixecar les ales com a una papallona
apar que cel y terra bondadós relligau,
y sembla la serena vostre somrís puríssim
y's veuen vostres braços de Pare amorosíssim
en l'arch iris de pau.

Lo firmament contempla allà en les nits serenes
y veig vostra petjada que sobre ses arenes
en constel·lacions gravan brillantíssims estels;
vostre carro la lluna té per roda lleugera
y n'és la via làctea l'amplíssima rodera
qu'imprimeix en los cels.

Gran Déu, jo'm dich llavors: "Qu'és enfront vostre,
[l'home?

Un no res, una sombra, una petita broma,
una gota qu'aixuga y atrau vostre calor?"
Y dins mon si jo sento la vostra veu de flama
que *"tot quant te rodeja per tu és creat"*, exclama,
"mes tu ets pel Criador".

Vich, agost de 1887

161. *Coetejar*: 'remenar la cua'.

162. *Apilonau, relligau*: 'apiloneu', 'relligau'.

19
Veniu¹⁶³

Obriuvos, cels, obriuvos, vesseu vostra rosada,
que de Jacob l'estrella mostri ja sos raigs d'or!
Ploveu, si os plau, a bromes vostre regor sagrada,
quès desclogui la terra y broti' l Salvador!

Les flors qu'ahí adornaven de Jacob lo santuari
devant les ertes ares d'una a una's van secant;
de Sion les portes s'obren y ningú's veu entrarhi,
Jesuralem deserta y trista's va quedant.

Jesuralem, eix temple hont a Jehovà adoraren
los capdills y'ls patriarques de son poble escullit;
Jesuralem, eixa horta baix cuals arbres sonaren
les profètiques notes de l'arpa de Davit.

La nació judaica, un jorn tan gran y forta,
ha caygut com la fulla al baf de la tardor
y són les seves faltes, ventada que la porta
vers l'afrau¹⁶⁴ hont sols baixa dels llampechs la claror.

Dins eix avench fondíssim l'humanitat entera
gemega soterrada pel fanch de les passions
y anys ha que, d'una a una, com al fons d'una ossera¹⁶⁵
sos vicis van llençanhi a totes les nacions.

A Egipte a qui de testa piràmides serveixen

163. Poema èpico-religiós amb trets neoclàssics format per quartets d'alexandrins cesurats i rimats en consonància encadenada; la primera estrofa es repeteix fent d'entrada i de tornada. Es troba dins el lligall de fulls solts sense designació, abans del darrer poema (*Una Presentalla a la Verge de Montserrat*, 66) fet per la poetessa. Per la seva complexitat i sofisticació, aquest poema podria haver estat també un dels últims confeccionats per la poetessa. És un cant que desterra l'egoisme humà tot invocant la mà de Déu; també fa un petit crit desesperat a les dones perquè despartin i ajudin a millorar la situació del món.

164. *Afrau*: 'frau', 'congost', pas estret i difícil.

165. *Ossera*: lloc del cementiri on es posen o es guarden ossos humans.

y de fredes esfinges lo seu cor té format,
y té idees feixugues com lo front ahont neixen,
y com lo pit de què brolla té'l sentiment gelat.

A Egipte que a lo poble d'Israel donar volia
per afermirli¹⁶⁶ls passos la canya de sos déus,
d'aqueixos déus d'argila qu'ell mateix se construeix
y qu'ell mateix desfeya com desfà'l sol les neus.

Li ha portat eixa argila d'hont sa peanya feya,
qu'ab sa fredor les plantes, poch a poch, hi ha entumit;¹⁶⁷
li ha portat eixa canya que ferm puntal ell creya
y sols per ajudarli a càurer li ha servit.

La filòsofa Grècia, la que tenia'ls llabis
de poesia y ciència una abundosa font,
dels déus l'hermosa pàtria, la mare dels set sabis,
la que brotava poetas com palmes l'Helicon.¹⁶⁸

La que la sèria¹⁶⁹ vesta de son saber ornava
de les festes lesbianes ab les impures flors
y brandà de dos flames, en sos altars cremava
la ciència mitx confosa del vici ab los ardors.

D'aqueixa doble antorxa ab què aclarí sa via
les llums l'enlluernaren y cegada ha caygut.
Creu veurehi més que'ls altres y li fa falta un guia
com sols pot enviarli lo Déu desconegut.

Roma, qu'ensenyorirse volia de la terra
del cim del Capitoli dant lleys al món enter,
y ab una mà blandia lo glavi¹⁷⁰ de la guerra
y ab l'altra mà trenava les roses del plaher.

166. *Afermirli*: 'afermar-li'; *afermar*: fer fort i dur.

167. *Entumit*: 'inflat'.

168. *Helicon*: muntanya de Grècia consagrada a les muses.

169. *Sèria*: 'seriosa'.

170. *Glavi*: 'espasa'.

Les joyes y corones ab què s'és adornada
per assistí¹⁷¹ a ses festes un jou li han de tornar,
y quant menos ho pensi l'hauran empresonada
los llaços ab que'ls pobles volia ella lligar.

Seran grillons que uneixin les pesades cadenes
que sols han de trencarse als braços de la mort,
lo gel de l'egoisme que corre per ses venes
y'l foch de la luxúria que crema dins son cor.

Y ella d'eixes malsanes deus que de son si brollan
ab l'aygua que li sobra vol tot lo món regar
y'ls pobles com a plantes marcides se'n sadellan;¹⁷²
arbre que creix d'eixa aygua, quin fruyt ha de donar?

Dóna guerras y odis y llaços¹⁷³ d'esclavatge
y'ls crims més espantosos y l'ambició més cruel
y passions que mantenen ab tronchs de son brancatge
lo foch que ab son fum priva de vèurer clar lo cel.

Baixeu dones de l'empiri, dolcíssima rosada,
qu'Israel no pot víurer sens vostres gotes d'or,
aixís com no pot créixer la flor pel sol cremada
si al matí a refrescarla no ve de l'alba'l plor.

Veniu, Sol brillantíssim, dels déus del gentilisme
eclipseu les llurnes, clara llum de l'Increat,
veniu, si os plau, a fondrer lo gel de l'egoisme
ab lo calor suavíssim de vostra caritat.

D'eix núvol qu'os amaga, sortiu, hermosa estrella,
sabiduria eterna, entre'ls errors brilleu;
obriu de tots los homes la cegada parpella

171. Forma verbal incorrecta utilitzada per raons mètriques i per fer l'elisió de la vocal del verb amb la de la preposició.

172. *Sadellan*: 'sadollen'; *sadollar*: satisfer la gana o el desig.

173. Originalment *llassos*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot, que apareix en una estrofa anterior.

y mostreulos la ciència que fa conèixer a Déu.

La terra desolada vos crida aygua divina
per apagar l'incendi de totes ses passions;
obriuvos, ja qu'és hora, de pau, deu argentina,
d'amor y de puresa fent revenir les fonts.

Broteu, lliri puríssim! Obriuvos, flor hermosa
que viviu en poncella de Jessé en l'hort felís,
y de vostra lley santa ab l'essència olorosa
feu de la trista terra l'espill del paradís!

Obriuvos, cels, obriuvos, vesseu vostra rosada,
que de Jacob l'estrella mostri ja sos raigs d'or!
Ploveu, si os plau, a bromes vostre regor sagrada,
qu'ès desclogui la terra y broti' l Salvador!

Al Sagrat Cor de Jesús¹⁷⁴

Rosa bella
 que esbadella
 la besada de l'amor;
 la rosada
 venerada
 refresqui mon pobre cor.

Porta hermosa
 que desclosa,
 la llançada nos deixà
 perquè l'home
 com coloma
 pugui sempre a eix niu entrar.

La tempesta
 bat ma testa
 bramant l'ola'm lliga'l peu;
 clara estrella
 de llum bella
 ma nit fosca il·lumineu.

Per la via
 qu'al cel guia
 los meus passos dirigiui;
 or y perles
 les esberles
 plòguian¹⁷⁵ fent mon cor cautiui.

174. Cançoneta mística que apareix a la llibreta manuscrita a les pàgines 83-84, i és el poema número 15. Es compon de sextets de versos trisíl·labs i heptasíl·labs amb rima consonàntica, apariada i creuada.

175. *Plòguian*: 'ploguin'.

A eixa porta
que a Déu porta
entro per maymés sortir;
de dolçura
oh arca pura!
dins vós vull víurer y morir.

Vich, juny de 1887

21
Un Somni¹⁷⁶

A ma cosina Esperança en lo dia de prèndrer l'hàbit
de Carmelita Descalça

En somnis, una vesprada,
veya'l món com una prada
cuberta d'arbres en flor
y per aucells en ses branques,
ànimes roges y blanques
per la puresa y l'amor.

Y en mitx, sobre'l vert herbatge
de Jesús l'hermosa imatge
que ab son esguart les segueix,
fins que'n veu una d'hermosa
y ab una fletxa amorosa
en mitx del cor la fereix.

La fereix ab les segetes¹⁷⁷
que sol dur amagadetes
dins lo buyrach¹⁷⁸ de son cor,
que ab tir certíssim dispara
l'arquer d'encisera cara
de sos ulls blaus ab l'arch d'or.

Al càurer ella rendida,
l'arma ab què la n'han ferida
cerca espantada ab los ulls;

176. Composició poètica de caràcter místic escrita el 29 d'abril de 1891 i publicada per primera i única vegada el dissabte 2 de maig de 1891 en el número 18, pàgina 141, de *La Veu del Montserrat*. Es compon de sextets d'heptasíl·labs amb tres rimes consonants apariades i creuades. La poetessa la dedica a la cosina Esperança Codina de Lemus, filla d'un germà de la seva mare. Per a més informació, consulteu l'arbre genealògic de la família (apèndix 7).

177. *Segetes*: 'fletxes'.

178. *Buyrach*: 'buirac', 'caixa', 'carcaix'.

la troba y se'n enamora.
que és, ay! tan encantadora
mitx cuberta ab daurats rulls.

Y de dolces amoretetes
llavors, ab les segetes
comença a mort un combat,
fins que s'arriba a no entèndrer
si és l'arqué¹⁷⁹ o l'au que vol prèndrer
lo qui està més encisat.

“Que'n sou d'hermós!”, diu l'aucella.
“La vostra figura és bella
com lo gentil pomeró;
deixaume a s'ombra sentada
de sa fruyta regalada
tastar lo místich dolçor.”

Jesús li diu: “Ma coloma,
en aqueix món hi ha una broma
que ennegreix lo cel serè;
tens massa dolç lo somriurer
entre eixes ombres per víurer
jo sobre elles t'alçaré.

Jo tinch colomars bellíssims
qu'alçan¹⁸⁰ los seus murs fermíssims
entre l'àngel y l'estel;
vinahi, lo meu cor te crida
al que a la copa florida
viu de l'arbre del Carmel.”

Ab lo fervor que l'inflama,

179. La grafia del mot *arquer* canvia per fer l'elisió de les dues vocals contigües.

180. Originalment *alsan*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia del mateix verb en l'estrofa anterior.

“anemhi prest”, ella exclama.
“Anemhi, si ho voleu Vós,
mes, eix vol abans d’emprèndrer,
comiat deixeu-me prendre
del niu que’m donà redós.”

Abraça a son tendre pare,
dóna un beset a sa mare
y somriu a sos germans,
y dient que en sa memòria
tindrà a tots fins que en la glòria
un dia es donguin les mans.

De Jesús se tira als braços¹⁸¹
y Ell, lligada ab eixos llaços,
l’entra al colmar felís,
y l’ajunta ab les colomes
a qui peix, sobre les bromes,
les dolçors del paradís.

Aucella d’amor ull-presa,
qu’ab les filles de Teresa
posa avuy l’arquer diví,
quant ab mots d’enamorada
li parlis a la vesprada,
pensa ab las que ta volada
no’ns dóna ales per seguir.

181. Originalment, *brassos* rima amb *llassos*. Aquestes grafies s’han unificat amb l’ortografia d’aquests dos mots al llarg de l’antologia.

Entre Liris¹⁸²

A ma cosina, la germana Esperança¹⁸³ de la Verge de l'Ajuda,
en sa professió religiosa

Jesús, l'hermós jardiner,
que vegé un jorn Magdalena,
dinou segles ha que cuyda
lo gran verger de l'Església.

Lo té tot cubert de flors
qu'entrecava, poda y rega
y ha guarnit en ell rassers¹⁸⁴
hont conserva les més belles.

Allà se sol acullir
per reposar de la feyna
y consol en sos dolors
cerca allà l'ànima seva.

Quant les flors que té defora
l'egoisme les hi gela,
o les hi marceix l'orgull
o les crema l'impuresa.

En un d'aqueixos rassers
en lo que'l Carmel ombreja,

182. Romanço (o quartets de versos heptasil·làbics amb rima assonant i alternada els versos parells i versos blancs els senars) publicat per primera i única vegada el dissabte 21 de maig de 1892 en el número 21, pàgina 165, de *La Veu del Montserrat*. És el segon poema que la poetessa dedica a la cosina Esperança Codina de Lemus, filla d'un germà de la seva mare. Per a més informació, consulteu l'arbre genealògic de la família (apèndix 7).

183. Originalment *Esperansa*. Aquesta grafia s'ha unificat amb la que apareix en el poema anterior.

184. *Rassers*: 'recers' (del singular *recer*), llocs on hom és a l'abric de les inclemències del temps.

hi ha una taula de lliris
que diu que fa goig de vèurer.

D'abril una tarde hermosa
l'hortelà diví se n'hi entra
carregat ab una planta
que de poncellar comença.

“Alegrauvos,¹⁸⁵ mes amigues”,
diu a les flors qu'allà creixen,
“vos porto una companyona
per eix clima feta expressa.

Per arrencarla del món
no hi he tingut gayre feyna,
casi no hi tenia arrels,
no li agradava sa terra.

Aquí ja les extendrà
y quant les tinga ben fermes,
l'esbadallaré ab un bes
y li diré esposa meva.”

La planta en mitx d'aquells llirs,
y ells ab tendresa li ensenyan
lo llenguatge misteriós
que parlan ab les abelles.

Del cel lo místich idioma
que no entenem a la terra,
ara ja l'ha ben après,
y l'Espòs de nou hi entra.

Primer “Déu vos quart” que diu,
“aixecat,¹⁸⁶ hermosa meva,
la dolça veu de la tórtora
s'ha sentit en nostra terra.

185. *Alegrauvos*: 'alegreu-vos'.

186. *Aixecat*: 'aixeca't'.

Les figueres ja rebrotan,
les vinyes sa flayre llensan,¹⁸⁷
deixam¹⁸⁸ escoltar ta veu,
mostram ta cara encisera.”

“Lo sol cant que jo he sentit”,
responia la poncella,
“és lo vostre hermós colom,
qu’estima l’ànima meva.

Lo sol cep que veig florit,
sou vós de qui’l cor espera,
lo vi d’amor que guardeu
de vostre pit en la celda.”

Al sentir eixes paraules,
Jesús tendrament la besa
y son llabi és la clau d’or
qu’obre la fresca poncella.

Y la torna nevat lliri
d’aquell vergeret que vetlla,
com Querubí ab glavi encès,
la seràfica Teresa.

“Escolta, lliri ditxós,
que’n lo Carmel t’esbadelles,
digas al diví hortelà
qu’enamorat te contempla.

Qu’aqueixes flors que t’estiman
y en mitx de les que visqueres,
entre los calors y’l gel
se conservin sempre gerdes.

187. *LLensan*: ‘llançan’.

188. *Deixam, mostram*: ‘deixa’m’, ‘mostra’m’.

Perquè quant de tot son hort
junti en Josafat la messa,¹⁸⁹
les trobi dignes del ram
que pel cel formarà ab ella.”

189. *Messa*: ‘sega’, ‘collita’.

A la Verge

23

Tota Hermosa¹⁹⁰

Més hermós que la blanchura
d'aqueixos monts de neu pura
hont may cap planta ha tocat,
brillant com los raigs hermosos
de celístia tremolosos
ròssech del sol tramontat.

Baixat per Déu de l'empiri
en mitx d'espines un lliri
brota en lo tany de Jessé;
en Jacob brilla una estrella,

190. Composició poètica publicada per primera i única vegada el dissabte 5 de desembre de 1885 en el número 49, pàgines 387-388, de *La Veu del Montserrat*. És un cant de lloança a la Verge Maria compost de sextets heptasíl·labs amb rima consonant, apariada i creuada.

ne floreix tendra poncella
de Jericó en lo roser.

Oh, qu'hermosa n'és, qu'hermosa!
Qu'encisera, qu'olorosa,
aqueixa mística flor!
Té de lliri la puresa
y en son cor de rosa encesa
ne crema l'ardent amor.

De coloma té ignocència,
de nardo té rica essència
com la viola n'és humil;
l'estel en son front se posa,
la lluna a sos peus reposa
fentli d'alfombra gentil.

Lo sol son mantell li dóna,
l'alba, claror la corona
posantli son bell vestit;
los prats li donan ses gales
l'aucellet sos cants y ales
y son vel brodat la nit.

Los serafins la voltejan,
los angelets la festejan
baixantli càntichs del cel;
com arch-iris de bonança
fa renàixer l'esperança
y omple de goig a Israel.

Si ara com tendra poncella
obre s'hermosa parpella,
com cedre altívol demà
pujant més alt que les bromes
ab son brancatge y aromes
a l'empiri arribarà.

Com lo plàtano aixecantse,
com lo ciprer elevantse
en la montanya de Sion,
de Cades com la palmera
ab ses rames, encisera,
n'abraçarà¹⁹¹ tot lo món.

Lo lliri qu'avuy se bada
en son càlzer la rosada
celestial n'ha de copsar,
y el sol que la terra anyora
en sos braços eixa aurora
del cel nos ha de baixar.

Ple de goig vos canta l'home
de pau, hermosa coloma,
y ab lo chor angelical
diu l'univers nit y dia:
“Sou concebuda Maria
sens pecat original.”

191. Originalment *abrassarà*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest verb al llarg de l'antologia.

Tot cantant corrandes
teixia garlandes
hermós Querubí,
llicant les poncelles
de les flors més belles
ab suau gessamí.

Cad'arbre que cria
jardí hont les cullia
li'n dava una flor,
com mística broma
cada flor s'aroma
bellesa y color.

La tendre ignocència
li'n dava ab sa essència
lo puríssim lliur;
son cor la donzella
de rosa ponzella¹⁹³
que'l sol n'ha d'obrir.

Un hermós clavell
porta encès y bell,
altre viola humil
du de penitència,
altre de paciència
du la flor gentil.

Tenint ja les flors
de mil y mil cors

192. Composició poètica publicada per primera i única vegada el dissabte 30 de gener de 1886 a la pàgina 36 del número 5 de *La Veu del Montserrat*. És una cançoneta mística feta de sextets pentasil·làbics amb rima consonant, aparejada i creuada.

193. La grafia del mot *ponzella* canvia perquè rimi amb *donzella*.

ha'l llaç començat,
herba ab què lo lliga
lo rosari siga
de lo cel baixat.

Posa del salteri¹⁹⁴
al primer misteri
la primera flor;
cada *Ave Maria*
una n'hi afegia,
a glòria un pom d'or.

Feta la cadena
vol ferne l'ofrena
d'aqueix místich llaç,
per pujarla als cels
dels brillants estels
la posa en lo braç.

Rossos serafins
la n'entran a dins
del florit edèn
hont los sants la prenen
y ses flors hi trenen
ab fulla d'argent.

A sa gran Senyora
donantlo en penyora
de l'amor sencer,
de ternura plena

194. *Salteri (Psalteri)* o *Saltiri*: són formes de la mateixa paraula. Pròpiament el *Salteri* és un conjunt de salms. El llibre dels salms de l'Antic Testament es diu el *Salteri* o el *Saltiri*. És un llibre poètic de la Bíblia que els jueus feien servir per a pregar. Consta de 150 salms. Aquest llibre de salms en llatí l'empren els monjos, les monges i tota la clerecia per a resar l'ofici diví. En el segle XIII, els dominics van instituir el Rosari, que es compon de 150 avemaries, com a pregària del poble fidel, atès que el llibre de salms dels clergues no era apropiat per al poble que no entenia el llatí. Per això, del Rosari de la mare de Déu també se'n diu *Salteri* o *Saltiri*.

Ella reb sa ofrena
y altre'ls ne vol fer.

Los dóna llaçades¹⁹⁵
de perles lligades
ab hermós fil d'or,
dient vol ne sia
cad'una qu'envia
joyell d'una flor.

Oh, verges, preneules!
Àngels, col·loqueules
en mans dels estels;
ab elles dolçura
y pau y ventura
ne baixa dels cels.

Iris de bonança,
estel d'esperança
aqueix llaç serà,
y al Vaticà entrant
a lo Pare Sant
llibertat darà.

D'or fi la cadena
que les perles trena
d'amor serà font,
y del Sant Rosari
lo reso diari
salvarà lo món.

195. Originalment *llassades*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia del mot *llaç* en el poema.

De nostra fe los misteris
 diu que la Verge estotjà¹⁹⁷
 com un ram de belles perles
 dins son cor immaculat;
 y quant les hagué estotjades
 ses portes de nau tancà
 com un arca misteriosa
 d'hont l'Altíssim té la clau,
 com una rosa encisera
 qu'el món embalsamarà,
 com de set segells lo llibre,
 com salteri angelical
 que ab sa ciència y armonia
 la nit dels errors treurà.

Eixa arca eix llibre o salteri
 la Verge vingué a mostrar
 escoltant lo prech tendríssim
 de Domingo de Guzmán,¹⁹⁸
 y prenent d'aquelles perles
 les cinch que ab goig li donà
 ab ses manetes divines
 lo bon Jesús, fet infant,
 y les altres que li dava
 enrojides ab sa sanch,
 y les cinch que li oferia
 bon Jesús ressucitat,
 a les portes de la glòria
 en premi de sos treballs.

196. Romanç de caràcter místic que es troba a la llibreta manuscrita a les pàgines 92-96, i és el poema número 18.

197. *Estotjà*: 'guardà'.

198. *Santo Domingo de Guzmán*: en català *sant Domènec de Guzman*, sant castellà fundador dels dominics, els quals propagaren a Catalunya la devoció a la Mare de Déu del Roser. Per això, a les parròquies d'Osona, del Bergadà, del Solsonès i de tota la Catalunya Vella hi ha establerta la Confraria del Roser.

Les amagà entre les fulles
d'una rosa celestial
y donantla a Sant Domingo
aixís diu que li parlà:

“En mon cor, qu'és lo roser
que al paradís Déu plantà,
aqueixa encisera rosa
per l'església ha poncellat;
ses fulles són dos pregàries,
les més hermoses que hi ha.
La primera fou dictada
de Déu pel verb encarnat
quant anava per la terra
l'evangeli predicant.
Un arcàngel y una santa
l'altre varen començar
y l'ha acabada l'esposa
de l'Anyell immaculatat.
Reduïda en quinze gotes,
entre eixes fulles veuràs
l'essència de la lley santa
que en lo calvari brotà;
escàmpala per la terra
y sa flayre celestial
purificarà l'atmosfera
que lo vici ha enmatzinat.”¹⁹⁹

Aqueixa rosa és la fona²⁰⁰
que l'Altíssim destinà
al Goliat de l'heretgia;
la pedra al front per clavar,
impresa dalt de l'empiri
és un llibre immaculat
d'hont brollan de vera ciència

199. *Enmatzinat*: 'emmetzinat': danyat amb una metzina.

200. *Fona*: instrument fet d'una matèria flexible com l'espart o el cuir per tirar pedres.

los quinze claríssims raigs,
que vénen en les tenebres
que vene²⁰¹ la via a mostrar.
Es un salteri dolcíssim
per quinze cordes format;
jo t'ensenyaré a polsarlo,
tu ensenya'n a tos germans,
y quant sonarà pel món
sa música celestial,
qu'els àngels del cel devallan
se pensarà Satanàs,
y deixant la terra lliure
cap a l'infern fugirà.

Com en temps de Sant Domingo
tenebres avuy hi ha;
los ayres malsans dels vicis
han corromput tot l'espai
y los errors altra volta
la terra han enmatzinat.
Místic Roser de l'empiri²⁰²,
a salvar lo món tornau²⁰³
d'aquella vera rosa
qu'un dia en vós, poncella,
y salveu primé²⁰⁴ a Lleó Tretze
de nostre segle Guzman
qu'inspirat per vós de nou
nos l'ha posada en les mans.
Bell Roser, mística Rosa,
deslliurau al Pare Sant.

Vich, 7 d' octubre de 1888

201. *Vene*: 've'.

202. Originalment *del emperi*. Aquesta grafia de la contracció *del* s'ha unificat amb les altres que apareixen en l'estrofa anterior.

203. *Tornau, deslliurau*: 'torneu', 'deslliureu'.

204. La grafia del mot *primer* canvia per raons mètriques i per fer l'elisió de les dues vocals contigües.

A la Verge de la Mercè²⁰⁵

En lo dia de sa solemne coronació

Escullintvos per Regina
 a vós que'l cor li robeu,
 y per vostra mà divina
 y per vostre front de neu
 volent fer ceptre y corona
 la ciutat de Barcelona
 fonia l'argent y l'or,
 y perles fines cullia
 y cercava pedreria
 dels mars y monts dins lo cor.

Les floretes de la prada
 totes s'han engelosit
 quant l'ayre de la vesprada
 a l'orella'ls ho he dit.
 Les estrelles més hermoses
 també n'estan molt queixoses
 desque ho han endevinat
 y enrehonantse elles ab elles
 a nit, diu, que ab les flors belles
 a Barcelona han anat.

Y li han dit: “Per què les serres
 t'entretens a escorcollar?
 Per què les perles desterres
 ab ses conquilles del mar?
 Si per enjoyà²⁰⁶ a Maria
 diamants ton cor volia

205. Cant de lloança a la Verge de la Mercè, patrona de Barcelona, compost de cinc dècimes heptasil·làbiques amb rima consonant, encadenada, creuada i apariada. Es publicà per primera i única vegada el dissabte 20 d'octubre de 1888 en el número 42, pàgines 331-333, de *La Veu del Montserrat*.

206. Forma verbal incorrecta utilitzada per fer l'elisió de les dues vocals contigües.

y topacis y rubins,
y esmeragdes²⁰⁷ a faldades,
te les hauríem donades
l'estelada y'ls jardins.”

“L'or y les pedres serian
floretes sense perfum;
los diamants no brillarian
sens lo raig d'un altre llum;
y a l'entorn d'aqueixa Rosa
que del cel baixà flayrosa
flors sens olor no estan bé,
ni sens llum pròpia una estrella”,
diu pel front d'eixa Alba bella
la Verge de la Mercè.

Desde vostra cambra hermosa
ahont vetlleu la ciutat,
sentintho ab veu amorosa,
Vós, Senyora heu contestat:
“A ma testa y mans nevades
bé'ls plau lo ser adornades
ab flors, ab estels y ab or,
mes per ceptre y per corona
de tos fills, oh Barcelona!,
me plau més la fe y lo cor.”

Vich, octubre de 1888

207. *Esmeragdes*: ‘esmaragdes’ o ‘maragdes’.

A Maria Immaculada²⁰⁸

*De Maria la puresa
com l'iman la terra atreu*

Com riu baixant de la serra
lliga la montanya al pla,
per lligà²⁰⁹l cel a la terra
a Maria Déu creà.

La creà com a l'arch-iris
qu'en les bromes lluí's veu
perquè per viarany de lliris
guiés los homes a Déu.

Més pura que la congesta
alça immaculat son front,
tocant lo cel ab sa testa,
tocant ab sos peus lo món.

És més bella que la rosa,
més dolça que'l gessamí,
com la lluna n'és hermosa,
com al sol Déu l'elegí.

De sa puresa l'aroma
quant lo Criador ha aspirat
diu: "Qu'hermosa ets, ma coloma,
en ton cor no hi ha pecat!"

208. Corrandà publicada per primera i única vegada el dissabte 10 de desembre de 1892 a la pàgina 396 del número 50 de *La Veu del Montserrat*. Els dos versos d'entrada es repeteixen com a tornada en l'estrofa final, fent-la més llarga. Originalment la grafia del títol és *Inmaculada*; s'ha unificat amb l'ortografia del mateix mot en el poema.

209. La grafia del verb *lligar* canvia per fer l'elisió de la vocal del verb amb la de l'article, ja desapareguda.

Respon la naturalesa
de l'Altíssim a la veu,
y de Maria la puresa
s'alaba per tot arreu.

Tot quant del ser ab la flama
lo Criador ha dotat,
en chor a Maria aclama
concebuda sens pecat.

Ab constel·lacions d'estrelles
en son si la nit ho escriu,
llegintha en ses ones belles
ho copia'l llach y el riu.

Enmirallantse en les ones
en parlà la lluna al mar,
y a la platja juguetones
ho van elles a contar.

A la rosa encantadora
ho explica lo zefir,
ab ses llàgrimes l'aurora
ho grava en lo front del lliur.

Lo sol ab ses llums divines
a l'orella ho diu del mont,
daurant les neus y boyrines
que cubreixen son bell front.

Tot xuclantne mel, l'abella
a la flor galana ho diu,
y ella, badant sa parpella,
al escoltarho somriu.

A l'herbey ho diu la fulla,
al verger lo rossinyol,
a l'ayre que les esbulla

de papallones l'estol.

Ho canta la primavera
als arbres que va enjoyant,
lo torrent a la ribera
qu'ab s'escuma va besant.

De l'ermita la campana
tres voltas ho repeteix;
l'ou'²¹⁰l pagès en la plana,
y per pregà'²¹¹ 's descubreix.

Alça a sa Mare amorosa
son front, que'l sol ha colrat,
clamantla ab veu fervorosa,
"Concebuda sens pecat".

Cull lo vent sa oració encesa
y del vell cloquer la veu,
y'l cant que naturalesa
entona per tot arreu.

Y ab sospirs, ab prechs y aromes
bella garlanda enllaçant,
alçantla més que les bromes
vers lo cel la va aixecant.

Aixís és ab sa bellesa
de Maria la puresa
iman que la terra atreu,
y ab son celestial aroma,
d'aqueix món sobre la broma
aixecant lo cor de l'home,²¹²
lo fa arribar²¹³ fins a Déu.

210. *Ou*: 'Oeix'.

211. Forma verbal incorrecta utilitzada per fer l'elisió de la vocal del verb amb la del pronom.

212. Originalment *del home*. Aquesta grafia de la contracció *del* s'ha unificat amb les altres que apareixen en el poema.

213. Originalment *arribar*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia del verb

La Verge dels Dolors²¹⁴*Fasciculus mirrhae dilectus meus mihi*²¹⁵

Devant de la freda llosa
 que al bon Jesús li prenia,
 estava la Verge Mare
 per set espases ferida,
 sostenint ab una mà
 corona de cruels espines
 y ab l'altre'ls claus que a la creu
 penjat son amor tenien,
 portant ab sanch de son Fill
 tenyit son mantell de viuda.

En la trista sepultura
 la pensa'l cor y'ls ulls fixa
 y en sa llosa de blanch marbre,
 del Fill ab la passió escrites
 veu les set penes més grans
 qu'amarguejaren sa vida.
 Las veu del marbre sortint,
 sombras que sa pensa anima
 y corrent al mitx del cor
 ab cruel espasa a ferirla.

De Jesuralem lo temple
 apareix devant sa vista,

arribar al llarg de l'antologia.

214. Llarg romanç publicat per primera i única vegada a la revista *Ausa* el 1996 en el número XVII, 137, pàgines 175-179. Vegeu GODAYOL I PUIG, 1996. Porta un refrany que es repeteix cada tres, quatre o cinc estrofes, i que també fa de tornada final. El poema ens descriu d'una manera detallada i apassionada els sentiments de tendresa i d'angoixa d'una mare, la Verge Maria, en reviure la vida i la mort del seu Fill, Jesús.

215. *Fasciculus mirrhae dilectus meus mihi*: Mon estimat [fou] per mi un manadet de mirra.

de les boyres desbrigat
pe'l sol hermós qu'hi arriba.
La boyra és la gent,
Jesús sol que la dissipa,
Ella és l'albada qu'el porta,
Sant Joseph l'estel qu'els guia
tot portant les tortoretas
que ab Jesús han de oferirse.

Simeó lo bell Infant
pren dels braços de Maria
y donant gràcies al cel
a la Mare Verge's gira
dientli: "Aqueix Fillet hermós
que tant vostre cor estima
serà d'alguns la salut,
de molts altres la ruïna.
Vós lo veureu assotat,
coronat son cap d'espines,
expirar en una creu
de lladres en companyia."

Y ella diu quant d'aqueix glavi
sent renovar la ferida:
*"Mon estimat fou per mi
sempre un manadet de mirra."*

Del desert la seca arena
sa tendra planta trepitja
quant allà en la fosca nit
ab son Fill fuig vers l'Egipte;
l'acompanya Sant Joseph
que son temor compartia
de veure l'Infant Jesús
víctima de gents impies.

Al mirarne les palmeres
que fins a terra s'inclinan,

abrigant a son Criador
que a s'ombra dorm y somia,
veu los àngels que ab ses ales
dels ardors del sol l'abrigan
y de sos braços fan rem
en sent del Nil a les ribes.²¹⁶
Veu tota la creació
als peus de son Déu rendida
y a l'home per qui d'Infant
lo Criador forma prenia,
que en paga de tal mercè
vol arrencarli la vida.

En los gemechs de la tórtora
que per son amor sospira,
sent los plors de tristes mares
qu'els fills per son Fill perdian.

Y exclama al clavarse eix glavi
en s'ànima compassiva:
*“Sempre fou mon estimat
per mi un manadet de mirra.”*

De Jerusalem les places
y los carrers recorria,
s'ha trobat²¹⁷ sense Jesús
del sant temple a la sortida
y ara'l cerca sens consol
dintre y fora de la vila.
Lo cerca més, ay!, no'l troba
y tot plorant aixís crida:

*“Digaume,²¹⁸ aucellets del bosch,
digaume, flors de les ribes,*

216. Originalment *rives*. Aquesta grafia s'ha unificat amb les altres d'aquest mot en el poema.

217. Originalment *trovat*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest verb en la mateixa estrofa del poema.

218. *Digaume*: 'digueu-me'.

estrelletes de la nit,
raigs hermosos del mitx dia,
l'amor de mes amoretetes,
la clara llum de mes nines
en quina branca floreix?
Sobre quin ditxós cel brilla?
Digaume, l'heu vist en lloch
mon dolç manadet de mirra?

Mon cor li feya de test,
ma sanch li donava vida
y arrosarlo cada jorn
ab llet de Verge solia.

Tal volta, los angelets
que ab sos cants me l'adormian,
de la terra hont florí
ne tingueren gelosia
y per pujarlo a la glòria,
mon dolç Amor me prenian.

Tornaume'l²¹⁹ àngels, tornaume'l!"
Mes en lo sepulcre's fixa
y afegeix: "Tornaume'l, homes,
o bé lleveume la vida.
Més me val morir que viurer
sens mon manadet de mirra."

Pobre Mare, pobre Mare!
Qui podrà dir quant patia!
Les tres primeres espases
en trenta anys la n'han ferida,
les altres quatre plegades
la feriren en un dia.

En lo carrer d'amargura
ja desolada n'arriba;

219. *Tornaume'l*: 'torneu-me'l'.

sos ulls cercan a Jesús
que a vèncer la mort camina.
La pesada creu al coll
coronat son cap d'espines;
son cabell d'or y sa cara
qu'els àngels del cel admiran
van degotant suor y sanch,
cubreixen pols y salives.
S'espalla feta una llaga
portar la creu no podia
y's doblitava ab son pes,
serment que son fruyt inclina.
La soldadesca y botxins
del coll la soga li estiran
y per ajudarlo a alçar
sens compassió lo ferian.

Tot sa pobre Mare ho veu,
tot ho contempla Maria,
sent a Jesús qu'aconhorta
de Jerusalem les filles
y pensa, si una paraula
son Fill per ella tindria.
Apropet seu al passar
son estimat sols la mira,
mes a son tendre cor parla
més que la llengua, la vista.
Y'ls ulls de Jesús li diuen:
“Animeuvos, Mare mia,
pecaren Adam y Eva
en un jardí de delícies,
y avuy a dalt d'un Calvari
patirem cruels agonies,
Jesús pagant per Adam,
pagant per Eva, Maria.”

Respon ella ab sa mirada
amorosa y compassiva:

“Anem, estimat Fill meu,
jo per tot vos seguiria
corrent envers vostre olor,
mon dolç manadet de mirra.”

Quin espectacle contempla
la pobre Mare afligida!
La montanya del Calvari
dels jueus les turves²²⁰ cubrian
entre les tropes de a peu
y les de caballeria.
Lo poble qu’ahí a Jesús
rebé entre palmes y olives,
se’n mofa ara y’l blasfema
y sos miracles oblida.
Altres soldats més enllà
veu que sa túnica’s rifan
y pujantne més amunt
allà en la més alta cima,
alçarse entre cel y terra,
la creu hont Jesús moria,
Maria corra a abraçarla,
alçant vers son Fill la vista;
son mantell recull la sanch
que brolla de ses ferides.

A la soca de la creu
fortament l’amor la lliga,
ab lo cor del bon Jesús
son cor en acort sospira.
De son Fill, cada paraula
és per ella una ferida;
li dóna per fill Sant Joan,
per mare Joan la prenia.
No pot donarli un glop d’aygua
y “tinch set!” Jesús li crida.

220. *Turves*: ‘multitud’, ‘gentalla’, ‘gentussa’.

Aixís tres hores passaren
sufrint de mort agonies,
a dalt de la creu, Jesús,
al peu de la creu, Maria.

Mes Jesús ja va a expirar,
sa testa hermosa s'inclina,
aixeca los ulls al cel
y après a sa Mare'ls gira.
"Tot està acabat", exclama
y les pedres se partian;
s'obriren les sepultures,
de sanch la lluna's tenyia,
tristos surten los estels
y del sol la llum s'eclipsa.
S'eclipsa'l Sol que a Betlem
nasqué'ls braços de Maria.

Ella estreny més fort la creu
y al punt que Jesús expira
en las llagas de sos peus
un bes ardent imprimintne,
ab lo cor mitx fet esberlas
alçant la vista'l cel crida:

"Déu meu! Vós me'l regalàreu
com lo rahim a la vinya,
com a la palmera'l dàtil,
com al test la clavellina
y ara vos faig de bon grat
sacrifici de sa vida.
Si voleu que resti jo
en la terra anyoradissa
hi viuré, mes ab Jesús
mon cor oferirvos voldria.
Accepteu, si os plau, lo test,
Vós qu'heu acceptat la mirra."

Lo cos de Jesús devallan
en braços lo pren Maria;
al peu de la creu s'assenta
en sa falda lo reclina
y mentre sobre son pit
amorosa l'estrenyia
vers lo cor del bon Jesús
sa testa hermosa s'inclina,
com trobador²²¹ sobre l'arpa
hont son sentiment pren vida.
Mes ay! S'han trencat ses cordes
y tot planyentse'n sospira:

“Roseret de veres roses
que a l'ombra de llirs naixias,
llet de Verge era ta sava
y fou blanca ta florida.
Ton brancatge s'estengué,
lo món abrigar volia
y de puresa y amor
al predicar ta doctrina,
de tes flors feres cadena
que a Déu ab los homes lliga
y los uneix uns ab altre
de caritat ab suau vincle.

Ta dolça ombra los féu nosa,
per traure't del món venian
y tu de color de pórpora
per ells cinch roses obrias;
de cada una los rubins
tot desgranantse'n plovian,
cada un qu'en queya per tu
y per mi n'era una espina.

Obrint la més bella rosa

221. Oiginalment *trovador*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia del verb *trobar* en el poema.

un niuhet los oferires,
ells, ingrats, no'n feren cas
y sens pietat t'escarnian
y tu de ta caritat
al esclatar la florida,
doblegant t'hermosa testa
cremat d'amor te marcires.

Mos braços ton bressol foren
quant Infant al món venias
y ells són, ay!, l'últim coixí
hont ton cos llagat reclinas;
amorosa jo t'hi estrenyo
de tes roses porporines,
mentre'l glavi del dolor
grava en mon cor les ferides.

Molt amarch fores per mi,
mes, ay!, jo no't deixaria.
En mon pit sempre't duré
flayrós manadet de mirra."

Com si desvetllés d'un somni
mira a son entorn Maria.
Mes ay! Mes ay! Pobre Mare!
La realitat és més trista,
que sí sofrí allà en lo temple
y tot fugint a l'Egipte,
y quant trobà al bon Jesús
que ab la creu al coll camina.
Y en ella al veure'l morir
y quant ja mort lo rebia,
estava ab ella Jesús
y ab Jesús la mort és vida.

Ara al peu de son sepulcre
se troba hòrfana y viuda,
sentint sos planys en lo cel
y en la terra tot sospira;

la lluna, cendrós mantell
se posa de dol en signe,
ses llàgrimes, les estrelles
amagan entre boyrines
y en elles com en les branques
de los arbres de ses ribes.
Mudes ses arpes d'argent
los angelets sospenian,²²²
deixantne sos cants en terra,
los aucells dins ses verdisses;
la creació resta muda
semblant una immensa lira
quant s'és mort lo trobador
que puntejarla solia.

Sols Maria, corda mestra,
encara en ella sospira,
suau ressò que los dolors
y amor de Déu repetia:

“Per què — diu als pecadors —
m' haveu pres la vida mia?
En què os he ofès? Responeu.
En què mon cor vos contrista?²²³
Fuy la broma d'hont lo cel
sa rosada plagué un dia.
Fuy l'aubada que del sol
vos portà la llum divina.
Per què, per què vostres ulls
vèurer sos raigs no volian?
Per què al bes de la rosada
los vostres cors no s'obriren?
Obriulos ara, fills meus,
y'ls braços jo os estrendria,
si Jesús per perdonarvos
no té ja un alè de vida

222. *Sospenian*: 'suspenian', és a dir, 'aixecaven' o 'enlairaven'.

223. *Contrista*: 'entristeix', 'afligeix'.

per alcansarvos clemència”,
alenta encara Maria.

Estrenyent sobre el pit
claus y corona d'espines
de sos set dolors los glavis
van tots plegats a ferirla
y ella diu, besant la llosa
resignada y afligida:
*“Sempre fou mon estimat
per mi un manadet de mirra.”*

Dolça Mare, font d'amor,
pe'ls dolors qu'os afligiren
feu que de Jesús las llagas
per mon cor un segell sigan.
De sa passió y vostres penes
sentir l'amargor voldria
y a Jesús crucificat
possehir tota ma vida.

Donaume'l, Mare, donaume'l!
Que del judici en lo dia,
sols podrà entrar en la glòria
qui per l'amor guardat tinga,
dintre l'arca de son cor,
Vostre Manadet de Mirra.

Sampedor, setembre de 1887

POESIA DE CAIRE PATRIÒTIC

A Vic i a la Plana

29

Lo Cant de l'Oreneta²²⁴

*Puix tu mon bressol gronxares,
en tos braços vull morir.*

Jo nasquí en una masia
voltada de gayes flors,
hont ma mareta solia
fer lo niu de sos amors.

Nasquí en esta Plana hermosa

224. Llarga composició lírica publicada per primera i única vegada el dissabte 4 de setembre de 1886 en el número 36, pàgines 284-285, de *La Veu del Montserrat*. És un sentimental cant a la terra que va veure néixer la poetessa posat en boca d'una oreneta que s'allunya de la Plana, s'enyora i hi torna per no marxar mai més. Consta de quartets heptasil·làbics amb rima consonant i encadenada. Té també una entrada de dos versos que es repeteixen com a tornada en les dues estrofes finals.

que sembla un gentil cistell
prop la ciutat, vera rosa,
que de pobles fa'l ramell.

De mon niu entre les brostes
quant traguí lo caparró,
del Montseny vegí les costes
dibuixarse en la blavor.

Y del Montseny a les plantes,
de núvols sota dossers
aixecarse les creus santes
sobre'ls altívols cloquers.

Mirant d'eixos prats les gales
en mon niuhet estiguí,
fins que, creixentme les ales,
aixecar lo vol poguí.

Veyent llavors que les serres
tancaven los horisons,
creguí no hi havia terres
a l'altra part d'eixos monts.

Quant per la volta primera
de l'ayre'm llancí a la mar,
ma mare'm guiava encisera
cap al cim d'un campanar.

Desde llavors cada dia
ans que despuntés lo sol
adreçava jo a Maria
mon primer cant y mon vol.

Aprés ab lleugera aleta,
ab mes companyes jugant,
anava d'esquerra a dreta
serres y plans admirant.

Gronxats per la marinada
veya'ls blats ab llur verdor,
per lo sol de juny mudada
en llach hermós d'ones d'or.

Quant bramava la tempesta
y mentre udolava'l tro,
amagava jo la testa
de mon niu en un recó.

Y d'aquell recó no eixia
fins que, cumplint mon anhel,
ab sos set colors lluhia
l'arch de bonança en lo cel.

La celístia encantadora
m'acompanyava a dormir,
y'l primer raig de l'aurora
me venia a deixondir.²²⁵

Un jorn, més tart, despertantme
de l'alba'l raig sospirat,
de dins mon niuhet alçantme,
ay!, no vegí la ciutat.

Sols vegí un mar d'ones blanques
sobre d'eixa Plana estès,
estès en mitx de les branques
sobre eix niu al cel sospès.

Vogant llavors, llesta, llesta,
d'un turó me'n pugí al front
per vèurer desde sa cresta
sota de mos peus lo món.

Sobre les ones l'aurora

225. *Deixondir*: 'despertar'.

estenia son vestit,
empenyent cap a defora
les tenebres de la nit.

Plorant a llàgrima viva
volia esqueixar l'estel,
aqueixa glaça que'l priva
de besar eix rusch de mel.

De veure'l dins d'esta tassa
plena d'escumes de neu,
de deixarhi, mentre hi passa,
les petjades de son peu.

Quant per desvetllar la Plana
somiosa en son bressol,
de serres per la barana
sortia a mirarla'l sol.

Ab son braç de raigs, com mare
que lleva son nin aymat
besant sa rosada cara,
describrí'l llitet daurat.

La Plana de vert vestida,
enjoyada ab diamants,
semblava toya escullida
que l'alba lligà ab ses mans.

Com grans fulles, l'adornaven,
guarnintla d'un cercle hermós,
les serres que l'enllaçaven
per tancarla en son redós.

Vich era la gaya rosa
qu'enviava sa flayre al cel,
flor d'hont l'abella afanyosa
xuclava la dolça mel.

En los prats, humils y soles,
amagantse en la verdor,
les masies eran violes
que adornaven son front d'or.

Les enceses barretines
que prop seu veyá florir
com roselles porporines,
badades de bon matí.

Les vegí après escampades
dels blats entre la rossor,
en son treball²²⁶ afanyades
com aixam d'abelles d'or.

Adornant llurs testes nobles
de les creus ab los joyells,
eran les viles y pobles
del ram pomposos clavells.

Eixos prats y arbredes belles,
hont s'ohian cants d'amor,
semblaven gerdes poncelles
que demà obriran sa flor.

Dels sants los cent ermitatges
eren flors de gessamí
hont lo poble en sos romiatges
l'amor patri hi va a sentir.

De la Verge les capelles
eren lliris de colors,
besades ses fulles belles
per ventijol amorós.

226. Originalment *trevall*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot en el poema.

Vora'l Ter la de la Gleva
un lliri d'aygua'm semblà,
que'l riu de sa vora eleva
un estel per estotjar.

Eix pom de flors qu'enamora
que rierons té per mirall,
du impresa ab la llançadora
la petjada del treball.

En los pobles y vilatges
bellugar l'eyna se veu,
com la destral pels boscatges
y la rella pel conreu.

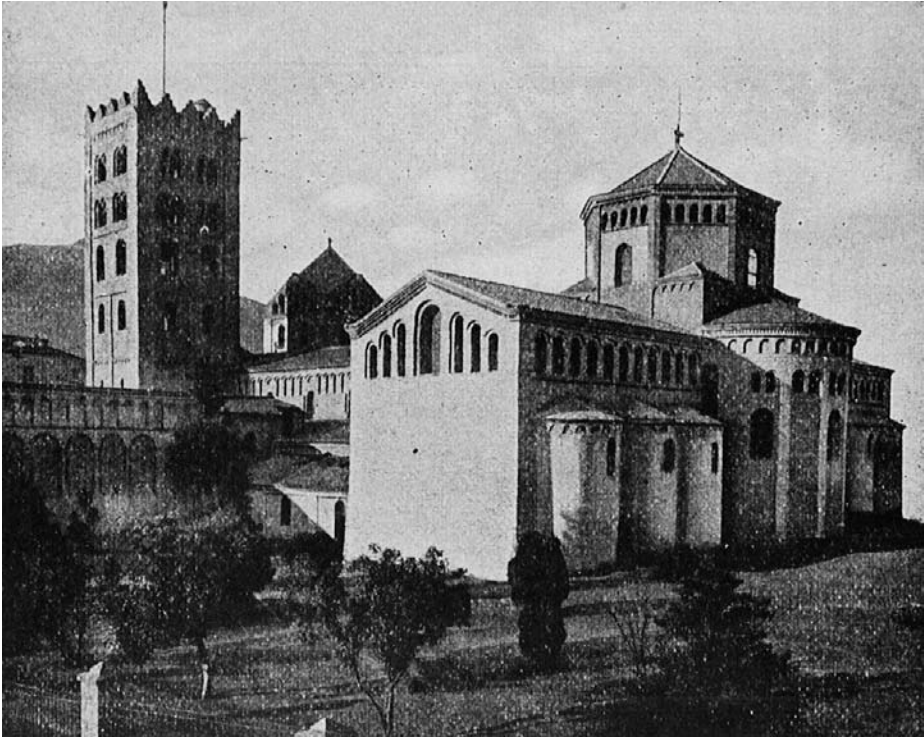
Oh, que hermosa és eixa toya!
lligada ab cinta brillant,
cinta d'un riu que l'enjoya
de ponent fins a llevant.

Guayantla passí aquell dia
y quant s'hagué post lo sol,
mentres la lluna sortia
baixí cantant al bressol.²²⁷

Cançons y flors se marciren
la tardor al arribar;
los monts de blanch se vestiren
y jo'l pla haguí de deixar.

De mes aymades germanes
me juntí al nombrós estol,
sospirant deixí estes planes
que també deixava'l sol.

227. Originalment *breçol*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot en el poema.

Monestir de Santa Maria, Ripoll a la fi del segle XIX.

Plorant arribí a la costa
plorant me llancí²²⁸ en la mar,
vogant per l'espai sens brosta
sens poder may reposar.

Vegí esclatar la tempesta,
escoltí udolar lo tro,
sens podé²²⁹ amagar ma testa

228. Originalment *llensí*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest verb, que apareix en l'estrofa setena del poema.

229. Forma verbal incorrecta utilitzada per fer l'elisió de les dues vocals contigües.

de mon niu en un recó.

A l'altra part mes companyes
se posan a refilar;
jo, trista en terres estranyes:
Ay de mi ! Sols sé plorar.

Lluny de ma pàtria galana
mon cor degotava fel
y deya a l'hermosa Plana:
No veuré maymés ton cel?

Jo aquí'm moro d'anyorança,
passo'ls dies sospirant;
digas, digas, esperança:
Aquells temps no tornaran?

Sí, ja tornem, pàtria aymada;
ja'l bon temps vers tu m'empeny;
ja't contemplo recolzada
en los braços del Montseny.

Ja'm poso en la testa bella
del més alt d'eixos gegants
que guardan Vich, com donzella,
donantse en cercle les mans.

Miro de nou eixes terres
bressolet de mon amor;
torno a veure aqueixes serres
que tinch gravades al cor.

Ja he tornat a Catalunya;
ja maymés me'n aniré;
si'l bon temps de tu s'allunya,
ab ell jo no't deixaré.

Puix tu mon bressol gronxares

quant a la vida arribí,
vull qu'en ta falda m'ampares
y en tos braços vull morir.

Vull morir entre tos braços,
la bellesa contemplant,
qu'entre tos besos y abraços
podré morir-me cantant.

30
A Gothmar²³⁰

Primer bisbe de Vich després de la restauració de la diòcesis el 886

*Los raigs adornan l'estel
mentre ell embelleix lo cel,
com brillant de sa corona,
glòria a Gothmar han donat
Ripoll y l'alt Montserrat,
Gothmar l'ha donada a Ausona.*

En mitx de llum celestial
l'exèrcit angelical
a Montserrat devallava,²³¹
mes l'astre de nostra fe
sa conquilla desclogué
quant Gothmar hi arribava.

Lo bisbe queya a sos peus
y dels àngels a les veus
sos himnes de goig unia;
després d'aquell camaril
la Moreneta gentil
sobre sos braços sortia.

Lo ditxós bisbe Gothmar
fou tabernacle y altar
d'aquell lliri de la glòria;

230. Poema èpico-històric publicat per primera vegada el dissabte 8 de gener de 1887 en el número 2, pàgines 12-13, de *La Veu del Montserrat*. Una segona reproducció apareix el 1989 al llibre intitulat *La poesia vuitcentista a Osona*, a les pàgines 152-154. Vegeu SALARICH I TORRENTS, 1989. El poema està format per sextets heptasil·làbics amb rima consonant, aparejada i creuada; la primera estrofa serveix d'entrada i es repeteix com a tornada al final del poema.

231. Originalment, en la llibreta manuscrita, els dos imperfects d'aquesta estrofa es troben escrits amb *b*. En *La Veu del Montserrat* els mateixos imperfects estan escrits amb *v*. Aquestes dues grafies, doncs, s'han unificat amb l'ortografia dels altres imperfects que trobem en el poema i al llarg de l'antologia.

ell en son trono y palau
posà eix astre del cel blau
primer nom de nostra història.

Quant l'alarb²³² com fosa neu
devallant del Pirineu
de nostra terra fugia,
y del jou lliure quedant
y ses cadenes trencant
Catalunya renaixia.

Entre'ls remoreigs festius
de les aygües de dos rius,
nostres comtes aixecaren
a Ripoll un temple hermós,
que com a padró gloriós
de ses conquestes deixaren.

Posant sobre d'ell la creu
també fou Gothmar qui a Déu
ab fervor lo consagrava,
y benehint al Senyor
del cel la benedicció
per l'host cristiana implorava.

Per Maria protegit
y per Gothmar benehit
aquell temple s'engrandia;
ab la pàtria renaixent
que sa conquesta extenent
s'aixamplava cada dia.

Gothmar, del Senyor enviat,
dos planes d'or ha gravat
en la catalana història:
la independència y la fe,

232. *Alarb*: nadiu de l'Aràbia.

les dos sols qu'alçar vegé
en l'albada de sa glòria.

*Los raigs adornan l'estel
mentre ell embelleix lo cel,
com brillant de sa corona,
glòria a Gothmar han donat
Ripoll y l'alt Montserrat,
Gothmar l'ha donada a Ausona.*

Vich, desembre de 1886

31
Lo Cloquer de Ripoll²³³

En lo dia de inaugurarse les obres de restauració del monestir
Tornaran.

Desde qu'ha vuyt centúries al peu de la portada
com fidel centinella Oliva me posà,
ferm he vist les mudançes de tota l'encontrada,
y he vist en terratrèmol la terra esbadallada
engolí²³⁴ a mon germà.

Era com jo, altívol; quant jo nasquí naixia;
lo bressol de la pàtria, com jo, vetllà fidel,
y tots dos a trench d'alba y al vespre y al mitx dia
semblàvem los dos braços qu'l cenobi tenia
sempre aixecats al cel.

Cada nit, ab la lluna parlant a cau d'orella
noves gestes y glòries solíamli cantar,
atenta ho escoltava tremolosa l'estrella,
tot enviant de Maria un raig de sa llum bella
les plantes a besar.

Maria! Ella era l'astre qu'aquí may se ponía,
la Mare que vetllava al cap d'aqueix bressol,²³⁵
la pàtria catalana que a sa sombra naixia,

-
233. Composició èpico-històrica amb trets neoclàssics publicada per primera vegada el dissabte 9 de juliol de 1887 en el número 28, pàgines 220-221, de *La Veu del Montserrat*. Un fragment de sis estrofes (les quatre primeres, la sisena i l'última) també es publicà el 1975 en el llibre intítulat *Les cinc branques: poesia femenina catalana*, a les pàgines 48-49. Vegeu ALBERT, MATHEU, SALTOR, SALA-CORNADÓ, TORRAS, 1975. Aquest poema consta de quintets formats per quatre versos alexandrins cesurats a la sisena síl·laba i per un vers hexasil·làbic. La rima és consonant, singular, encadenada i creuada.
234. Forma verbal incorrecta emprada perquè es pugui fer l'elisió de les dues vocals contigües.
235. Originalment *breçol*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot en el poema.

baix son mantell se veyà lluir com al mitx dia
en son zenit lo sol.

Maria! Sols per Ella sos cants aquí entonaven
los que del món fugien fent vida penitent;
Ella, fe y pàtria unia, per Ella convidaven
a pregar mes campanes, y per Ella's brandaven
tocant a somatent.

Mes ay! Ja fa mitx segle pararen les cantúries,
les abelles fugiren, son rusch la mel perdé
y eix arbre que contava de vida nou centúries,
que n'era rey y pare d'eixes valls y boscúries
ferit pe'l llamp caygué.

Jo que'l cap de brot era de sa vella brancada,
ses fulles y fruyts dolços arrepassats vegí,
de son niu la coloma he vist cruelment llensada²³⁶
y ma llengua de bronzo a mi m'han arrencada,
ni adéu dirli poguí.

Tornaume²³⁷ les campanes llavors repetia,
mes, si ja só un cadavre, per què voldré la veu?
Si jo tingúes campanes ningú les brandaria,
l'aixam primer tornaume, a aquí hont ma veu s'ohia
mos ossos soterreu.

Les catalanes barres qu'el temple victorioses
ab sa volta ombrejava, s'arrunaran també?
Trossejeu capitells, archs, capelles hermoses,
mes del panteó dels comtes serveune baix les lloses
de pàtria'l sant alè.

Les forces m'abandonan y de tristesa'm moro
quant mon present contemplo, recordant mon passat;
imatges y retaules, chor y monjos qu'anyoro
desque d'aquí fugíreu, jo tot plorant m'esfloro

236. *Llensada*: 'llançada'.

237. *Tornaume*: 'torneu-me'.

y visch mitx corsecat.

Tot sol a mi'm deixaren entre'l claustre y portada,
centinella que vetllo en mitx d'un camp de morts,
monjo vell qu'ans d'ajurem dessota d'una arcada
aixeco'l cap per vèurer deserta l'encontrada
que fou mon niu d'amors.

Y escolto los murmuris que per l'entorn ressonen
y dels dos rius la fressa m'apar trencat sospir;
me semblan dos veus dolces que a mos gemechs responen,
dos amichs qu'abraçantme ses llàgrimes confonen
per ma pena endolcir.

Adéu, anit los deya, vaig a abaixar ma testa,
maymés en eixes prades ressonarà ma veu,
qu'aquí hont ma campana tocava a dol y a festa
demà matí quant l'alba estendrà d'or sa vesta
caygut me trobareu.

Y a mon costat estesa jaurà la gran portada
y dormirà, fet trossos, lo claustre bizantí;
quant li falta la sava, s'aseca la brancada
y a l'arbre sense fulles no hi torna l'aucellada
qu'un jorn trista'n fugí.

Ja l'eura alça los braços per ferme de mortalla,
lo Pirineu ses boyres per sudari'm darà;
ja per càurer me falta tan sols un colp de dalla,
y prest aqueixa terra que mos peus embolcalla
ma testa cubrirà.

Adéu, mes escolteu ma voluntat derrera,
amichs fidels vosaltres de mi no os oblideu;
quant l'herba d'eixes prades vinga a cubrir m'ossera,
quant ja lo monestir ningú recordi hont era,
m'història'l món conteu.

Digueu qu'un dia fóreu dos cintes argentines
que les mans vos donàreu lligant rich joyell d'or;
qu'aquí hont s'alçava y queya entr' arbres y boyrines,
de la fe y de la pàtria cadenes diamantines
sereu sempre recort.

Y dieu a Catalunya, digueuli ans que jo mòria,
que va a aterrar-se l'arbre per sos comtes plantat,
que s'esborra la plana primera de s'història
qu'aquí hont jauen sos hèroes, lo llorer de sa glòria
serà també colgat.

Que's va a trencar l'anella que dins lo temple unia,
com dos florons²³⁸ hermosos, la pàtria y la fe;
vindrà'l vespre l'estrella que a trench d'alba's ponía,
y en lo cel de t'història, "oh, dolça pàtria mia!
maymés jo hi brillaré".

Diguí, mes quant obria lo nou jorn sa parpella
de sos llensols de boyra desbrigrant-se los rius,
eixes dolces paraules me deyan a l'orella:
"Los aucellets encara en ta brancada vella
vindran a fer sos nius."

Avuy la primavera per besarte s'inclina,
t'arriba d'orenetes avuy nombrós estol.
Oh! Mira és Catalunya que't trau de ta ruïna,
que't porta nova sava y qu'aixecar camina
de la pols son bressol.

Jamay, jamay trencada serà la forta anella,
que dos sentiments nobles units encara té;
al rusch qu'ara's restaura tornarà l'àurea abella
y de nou a les plantes de sa Regina bella
entonaran sos himnes la pàtria y la fe.

238. *Florons*: ornaments en forma de flor.

Vich, març de 1887

32
Sobre les Runes²³⁹

En l'inauguració de les obres de restauració
del monestir de Santa Maria de Ripoll

Baix les caygudes voltes suau cantúria
s'ohia ressonar,
com eco dolç dels cants d'altra centúria
que dorm dins lo fossar.

Transportada per eixa melodia
y en ales dels recorts
del cenobi arrunat, la pensa mia
volava als temps millors.

Y vey a del temple les naus bastides,
mirava'l campanar
y, dels sants, les relíquies benehides
sobre'l gentil altar.

De Santa Maria l'hermosa imatge
en trono d'or y argent,
y al poble y als comtes fentli homenatge
y pregant humilment.

He vist prop de l'altar lo bisbe Oliva,
qu'alçant lo càlzer d'or
per les gestes guanyades ab fe viva,
benehia al Senyor.

Seguit dels monjos lo vegí ab sa crossa²⁴⁰
baix lo claustre passar,

239. Poema èpico-històric amb trets de la cançó culta clàssica catalana format per quartets de decasíl·labs i hexasíl·labs amb rima consonant encadenada. Apareix a la llibreta manuscrita, pàgines 63-65, i és el número 12.

240. Originalment *croça*. Aquesta grafia s'ha canviat perquè rimi amb *fossa*.

y en arribant dels comtes a la fossa
per son repòs pregar.

Y succeirse un a altre tos jorns de glòria,
de ta existència anells,
y'l xiprer y la palma de victòria
lligats baix tos archs bells.

Seguint lo temps d'eixa cadena vey a
trencats los anells d'or,
y dins lo temple que sa volta ajeya
de l'eura la verdor.

Una campaneta he llavors sentida
dins l'arruïnada nau,
y una gran multitud he vist reunida
baix l'arca d'un cel blau.

Y sobre'l cloqué²⁴¹ un àngel que tenia
de glòria'l derré²⁴² anell,
y prop l'altà²⁴³ altre Oliva qu'oferia
al cel lo diví Anyell.

Y mentre alçat sobre ses mans sagrades
lo poble l'adorà,
ab llaç de flors per sanch d'un Déu rosades,
l'àngel lligava ab les glòries passades
lo que ab tes obres van a començar.

Composta a Ripoll sobre les runes del Monestir de Santa Maria durant la cerimònia de l'inauguració de ses obres lo dia 21 d'abril de 1886.

241. La grafia del mot *cloquer* canvia per raons de mètrica i per fer una sinalefa amb les dues vocals contigües.

242. La grafia del mot *darrer* també canvia per fer l'elisió de les vocals contigües.

243. La grafia del mot *altar* canvia perquè es produeixi una elisió de vocals.

La ciutat de Vich al Pare Sant

*Estel qu'hermós brillas,
estel de raig d'or,
vols de mon missatge
ésser portador?*

Lesglésia és un arbre
esbelt y frondós,
un niuhet dolcíssim
penja en cada brot.
Lo del cim de l'arbre,
que és lo més hermós,
és de tots los altres
lo payral escó;
un aucell hi canta,
quin càntich tan dolç!
Dóna força als dèbils,
als tristos consol;
ell pel místich arbre
és fresca regor,
que del cel ploguda
de sa sava és font.

*Estel qu'hermós brillas,
estel de raig d'or,
gentil ull d'un àngel
que vetlla lo món.*

Avuy que l'aucell
d'aquell cant tan dolç

244. Romancet popular de caire religiós. Un quartet de versos pentasíl·labs fa d'entrada, de refrany al mig del poema i de tornada al final. Es troba a la llibreta manuscrita a les pàgines 59-62, i és el poema número II.

celebra la diada
de ses bodes d'or,
y van los romans
en nombrós estol
de l'augusta Roma
al payral escó,
al Pare que plora
portant un consol.
Vuy que reys y pobles
li envian sos dons,
dígasli qu'Ausona,
niu de fresques flors,
de sants y de sabis
enciser bressol,
de l'església en l'arbre
unit ab llaç fort,
ab cants de sos poetas
i il·luminacions,
símbol de la fe
que alenta son cor,
festeja galana
a l'ardit Lleó.
Que tota l'església
du sobre son dors,
que mentres les músiques
publican son goig,
y com pura broma
d'encens olorós,
per ell alça'l cel
fervents oracions.
De ses cent campanes
lo pausat ressò,
veu del cor eixida,
li diu eixos mots:

“Mariner que menas
la naueta d'or,
que Déu nos deixava

per arribà'l²⁴⁵ port.
Rey que tres coronas
portes sobre'l front,
los meus fills t'estiman
ab ardent amor,
la sanch te darian
les venes y tot.
Jo, mare qu'els porto
a tots dins mon cor,
vull ser de ton trono
sempre ferm grahó.”

*Estel qu'hermós brillas,
estel de raig d'or,
d'eix fervent missatge
sigas portador.*

Vich, janer de 1888

245. La grafia del verb *arribar* canvia perquè es produeixi una elisió de vocals. La vocal de l'article ja ha desaparegut.

L'Ermita de Sant Roch²⁴⁶

Déu nos conservi la fe.

En alçar hermós pitxer,
agrahiment y amor treballan
y acabantlo de bastir
la fe, gerda flor, hi planta.

Quant la justa mà de Déu
descarregà sobre Espanya,
per castigar sos pecats
de la peste cruel la plaga,
la fe, que fondes arrels
encara té en nostra pàtria,
inspirava²⁴⁷ als bons vehins
d'un reconet de la Plana,
que a la falda del Montseny
dorm dolçament recolzada,
que fessin vot a Sant Roch
si de la peste'ls lliurava.
De bastir en son honor,
agrahits, un ermitatge,
que com una fita'l fet
recordés en l'encontrada.

Lo sant piadós los lliurà,
la capelleta s'alçava;
no la basteixen artistes
ab riques lloses de marbre,

246. Romanç popular de caràcter religiós publicat per primera i única vegada el 1996 a la revista *Ausa*, en el número XVII, 137, a les pàgines 182-183. Vegeu GODAYOL I PUIG, 1996. Ens explica, amb detall i coloració, la processó cap a l'ermita de Sant Roc a la fi del segle XIX; era una festa tant religiosa com popular.

247. En aquesta estrofa trobem dos imperfects que originalment estaven escrits amb *b*: *inspiraba* i *lliuraba*. Aquestes grafies s'han unificat amb l'ortografia dels altres imperfects en el poema.

que la treballan pagesos
ab pedres de la montanya.
Son altar com ella és pobre
y no és guarnit d'or y plata;
la caritat y la fe
seran son místich retaule.

Té una clotxa²⁴⁸ en son cloquer
per espantar pedregades
y per cridar als vehins
a l'aplech de l'ermitatge;²⁴⁹
sech y pobre és lo pitxer
mes la flor serà galana.

Matinadeta d'abril
la parroquia va de gala,
y repican sens parar
de son cloquer les campanes,
mentres surt la processó
pujant al nou ermitatge.
Ab barretina vermella
los minyons de l'encontrada,
de la processó al devant
ab l'escopeta fan salva.
Van després dels gonfanons²⁵⁰
y darrera la creu alta,
dues rengleras de dones
ab ses llargues arrecades,
son virolat mocador
y caputxa negra o blanca;
porten un ciri en ses mans
y en sa boca una pregària.

Segueixen després pagesos

248. *Clotxa*: 'cloca', campana que sona del cloquer.

249. Originalment *al aplech del ermitatge*. Aquestes dues grafies de les contraccions *al* i *del* s'han unificat amb les altres que apareixen en les estrofes posteriors.

250. *Gonfanons*: 'estendards'. Les persones que els porten són els *gonfanoners*.

ab lo corbatí ab tombaga,²⁵¹
ab lo cap ben pentinat
y barretina a l'espalla;
son peu calça l'espardenya
y en ses mans duen una atxa.

Ab sos vestits de vellut
o sa mantellina blanca,
pabordes y pabordessas²⁵²
van apropet de l'imatge.
Oh! Miraula, que és gentil!
Sembla que somrient aguayta,
du un vestit de peregrí
ab petxines y carbassa
y un gosset té a son costat
que l'aliment li portava,
Pastor amant que vigila
sa benvolguda ramada.
Ve després lo senyor Bisbe
del zelós rectó²⁵³ en campanya,
y tanca la processó
l'ajuntament ab les xarpes.²⁵⁴

L'ermita és sobre un turó,
que en diuen de les pestanyes,
per ses llàgrimes de joya
ab les dels vehins juntarne;
les seves obria'l cel
quant lo sant hi arribava.
Ab sa verda vestidura
li somriu tota la Plana,
per lo cloquer de la Seu,
Sant Bernat sembla qu'aguayta
penitent ple d'ignocència.

251. *Tombaga*: 'tumbaga', és a dir, 'anell'.

252. *Pabordes i pabordessas*: persones que presideixen una confraria religiosa.

253. La grafia del mot *rector* canvia per raons mètriques i per fer l'elisió de les dues vocals contigües.

254. *Xarpes*: 'baldrics', és a dir, tires amples per portar les espases que es posen al damunt del cos humà de manera travessera, de dreta a esquerra.

Miquel dels Sants li exclama:
“Salut, a la nova flor
qu’es bada en l’hort de ma pàtria!”
Sant Llucià y Marcià’l saludan
ab Sant Sist, Llorens y Jaume.
Saladeures, per a vèurerlo
de puntetes s’aixecava.

“Déu vos quart“, li diu Sant March
desde son vell ermitatge.
Dintre s’antiga capella,
“Benvingut!”, Sant Jordi clama,
y ahont per l’amor ferit
un dia demanava aygua.
“Déu vos quart y benvingut”,
Francesch d’Asís contestava,
y en Puiglagulla y la Gleva
aixís la Verge li parla:
“Jo só la lluna gentil
d’aqueixa encisera Plana,
benhages,²⁵⁵oh nou estel,
qu’avuy véns a coronarme.”

La capella benehia
lo Bisbe ab mitra posada,
ab sa crossa en una mà
ab un ram d’hissop²⁵⁶ en l’altre.
Tot dient himnes y salms
tres vegades la voltava,
per dins ab aygua beneyta
y per defora arrosantla,
perquè jamay s’acostés
a ses parets lo diable.

S’asseu després a la porta

255. *Benhages*: ‘bé n’hagis’, ‘beneït siguis’.

256. *Hissop*: ‘hisop’: flors morades.

y aixís diu ab veu de pare:
“Va esguardar²⁵⁷ la ciutat,
es va edificar la casa,
si no és Déu qui l’edifica
y si Déu no és qui la guarda,
aixís, fills meus estimats,
ho haveu comprès vosaltres.
Ho diu ben clar eixa ermita
per vostra pietat alçada.
Ella serà pel vehinat
ensemps²⁵⁸ qu’una recordança
de la clemència del cel
que per Sant Roch vos baixava,
poderosíssim resguart
de sequia y pedregades.
Veniuhi a pregar sovint
devant sa encisera imatge,
y obtindreu gràcies y dons
y un dia, la glòria santa.”

Estenent llavors son braç
la benedicció donava,
se doblaven los genolls,
de molts ulls degotan llàgrimes
y la clotxa del cloquer
repicava, repicava.
Los músichs a dalt del chor
ayres festivals tocaven,
y en ca cim de turó
pom de roselles qu’es bada,
se veyan les barretines
dels minyons que feyan salva;
que quant s’acabà la festa
y deixaven l’ermitatge,
en devallaven cantant
gayes cançons catalanes:

257. *Esguardar*: ‘guaitar’.

258. *Ensemps*: ‘ensem’, al mateix temps.

“Escolteu, Sant Roch gloriós,
escolteu una pregària:

Flor hermosa per la fe
en humil pitxer plantada,
rica perla a qui l'amor
tosca conquilla donava.
Guardeunos los sentiments
que'ns deixaren nostres pares.
Y si escala de la glòria
diu que són los ermitatges,
si són la cadena d'or
qu'el cel ab la terra enllaça,
siga'l vostre nou grahó
d'eixa misteriosa escala
nova anella, que ab lo cel
uneixi de Vich la Plana.”

Vich, maig de 1887

35
Lo Freser²⁵⁹

Un cedre d'immensa alçada
diu que n'és lo *Pirineu*
que en sa geganta brancada
té los pobles per niuada,
per flors congestes de neu.

Per sava té rius amplíssims,
per rosada llachs de mel
y té per fruyts hermosíssims
cent ermitatges blanquíssims
que roban sa dolçó²⁶⁰ al cel.

Aqueixes serres, qu'esteses
de *Catalunya* en lo camp
l'enjoyan ab ses belleses,
són sols les rames despreses
de son amplíssim brancam.

Dintre sa soca amagada
Ripoll és bresca de mel,
per ma pàtria fabricada
ab la dolçor regalada
d'una flor que plantà'l cel.

Ribes, la branca més baixa,
és d'aqueix arbre enciser
gemat niu qu'al tronch encaixa,
vall que de cap a cap faixa
lo remorejant *Freser*.

259. Últim poema de la llibreta manuscrita que es troba a les pàgines 129-140, i és el número 27. És una corranda que ens descriu d'on surt i per on passa el riu Freser. *Freser* és també el lloc on les truites fresen els ous.

260. La grafia del mot *dolçor* canvia per raons de mètrica i per fer l'elisió de les dues vocals contigües.

Si algú d'eix riu sent la fressa
en la foscor de la nit,
ne fuig depressa, depressa,
qu'el remor que s'aygua vessa
del comte Arnau pren pel crit.

Mes quant en sa giravolta
ve un estel l'alba portant,
en son niu de verda volta
lo rossinyol se'l escolta
sense parar lo seu cant.

Del riu fent orga argentina
y de l'aucell dolça veu,
un cant al cel encamina
de sa porta gegantina
lo temple del *Pirineu*.

D'eix portal a cada banda
s'aixecan serres gegants
y'l riu en mitx com garlanda,
com encantadora randa
qu'un àngel teixí ab ses mans.

Lliga de l'argent que cria
la *Fontalba* el gemat fil
ab l'or puríssim qu'envia
brotant als peus de Maria,
la *Fonteta de Sant Gil*.

De les collades de *Núria*
ab los rams de fosa neu,
los verts fils qu'en la boscúria
de goges²⁶¹³ la voladúria
de sa filosa d'or treu.

261. *Goges*: plural de *goja*, 'fada'.

Aqueixes tintes variades
semblan lo destrenat fil
dels blanchs mantells de les fades,
ab los rinxos barrejades
del cabell d'or de Gentil.²⁶²⁴

Quant se juntan enciseres
en un amorós abràs,²⁶³⁵
y avall van saltant lleugeres
deixant flors en les riberes
per memòria de son pas.

Com nines ajogassades
hont veuen un prat florir,
s'hi aturan totes plegades
y entre salts, fressa y cantades
s'oblidan de son camí.

De *Sant Gil* la font és quieta,
no li agrada tant soroll,
quant veu la colla distreta
llestà fuig tota soleta
per ésser primé²⁶⁴⁶ a *Ripoll*.

Entre l'herbey amagada
avall, avall va corrent
fins que s'atura cansada
per un alt jonquer guardada,
a reposar un moment.

Mes les altres que l'oviran
li corren a da²⁶⁵⁷ un abràs;

262. Protagonista del *Canigó* de mossèn Jacint Verdaguer. La influència de la poesia de Verdaguer en la poesia de la nostra poetessa és, en aquest cas, ben transparent.

263. La grafia del mot *abraç* canvia per mantenir la rima.

264. La grafia del mot *primer* canvia per raons de mètrica i per fer l'elisió de les vocals contigües.

265. Forma verbal incorrecta emprada perquè es pugui fer un diftong entre les dues

totes sobre se li tiran
y dientli mentres l'estiran:
“Fressa no vols, fressa hauràs.”

Fugen ab les mans llaçades
de goges com vol lleuger,
que del *Pirineu* llançades
van a amagarse espantades
entre les aygües del *Ter*.

vocals contigües.

L'Anell de ma Vesàvia²⁶⁶

A casa hi ha un anell d'or
 guarnit ab una garlanda,
 que lliga dos cors formats
 d'un diamant y una esmeragda.
 Diu que fou l'anell hermós
 que'l jorn de ses esposalles
 mon vesavi qu'al cel sia
 posà al dit de ma vesàvia,
 que de glòria al paradís
 Déu haje²⁶⁷ ben coronada.

L'anellet d'or d'aquell temps
 sab les coses fil per randa
 y a mi ab lo brill de ses pedres
 lo que os vaig a di 'm²⁶⁸ contava.

Apropet de Sampedor
 allà al mitx del Pla de Bages,
 a les portes de l'ermita
 de la gloriosa Santa Anna,
 un matí ja fa molts anys
 gentil donzella arribava.
 De mirar donava pler,

266. Romanç de caràcter popular publicat per primera i única vegada el 1996 a la revista *Ausa*, en el número XVII, 137, a les pàgines 180-181. Vegeu GODAYOL I PUIG, 1996. Ens descriu, amb precisió i emotivitat, un casament típic d'una família benestant catalana de principis del segle XIX. Vegeu la il·lustració 14, l'Ermita de Santa Anna de Santpedor on va tenir lloc aquest casament. Consulteu també l'apèndix 7, l'arbre genealògic de la família: és el casament del senyor Josep Manxarell i Amat (metge) amb la senyora Josepa Planell. L'anell d'aquesta besàvia de la poetessa s'ha conservat fins als nostres dies; el va portar al dit tota la vida la filla de la poetessa, la Dolors. Avui és propietat d'una filla de la Dolors, la Montserrat.

267. *Haje*: 'hagi'.

268. Forma verbal incorrecta emprada per fer l'elisió de la vocal del verb amb la del pronom, ja desapareguda.

lo ram de flors de sa cara,
lo ret que duya en son cap,
de diamants ses arrecades,
sa rica agulla de pit,
sa ben brodada corbata,
lo seu faldilló de seda
pintat dels colors de l'alba,
lo silló de domàs vert
sobre que anava sentada.
Y fins lo mosso de peu,
que ab una cara de pasqua
ben vestit de vellut blau,
calçat d'espardenyes blanques
y ab barretina vermella,
l'alta mula li menava.

Era una tendra ponzella
de Vich nascuda en la Plana,
que volgué aquell jorn d'amor
transplantar al Pla de Bages.

La baixaven del cavall
entre el repich de campanes
y la fressa dels galeigs²⁶⁹
que festejan s'arribada.
La mantellina li posan
vers lo temple l'acompanyan
ahont l'esperava un jove
vestit ab llarga casaca,
la calça fins a genoll
y al peu sivelles de plata.
Y vent en ell son Isaac,
com Rebeca ella'ls ulls baixa.

S'agenollan prop l'altar
a les plantes de Santa Anna

269. *Galeigs*: plural de *galeig*, acció de fer gala amb salves de trabuc, com es fa, encara avui dia, a molts llocs del centre de Catalunya.

y quant ja s'han dat les mans
y tots dos han dit "Sí, Pare",

lo jove pren l'anell d'or
y a la donzella'l posava
mentres dels cors de tots dos,
una pregària s'escola
y dels prarpres²⁷⁰ de l'esposa
se veu lliscar una llàgrima;
beneyta pluja de maig
de primavera rosada,
que rega la llar hermosa
que l'Altíssim avuy planta,
dantli un anell per arrel
y dos pregàries per sava.
Aquell arrel era jo
qui l'arrosà ta vesàvia.

Benhage²⁷¹ l'anellet d'or
de mos passats recordança.
Benehesca²⁷² Déu a qui'l du,
benehesca a qui li dava,
benehesca nostra llar,
volgut rebrot de la planta,
nascuda prop d'un altar
y a les plantes de Santa Anna.
Y nos la guardi tan bella
com jo la trobo²⁷³ al mirarla,
voltada ab lo cercle d'or
de l'anell de ma vesàvia.

270. *Prarpres*: 'parpelles'.

271. *Benhage*: 'bé n'hagi', 'beneït sigui'.

272. *Benehesca*: 'beneexi'.

273. Originalment *trovo*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia del verb *trobar* al llarg de l'antologia.

A Montserrat i a Catalunya

37

Montserrat a la Claror de la LLuna²⁷⁴

Montserrat és bell de dia,
Montserrat és bell de nit,
hermós quant hi canta aubadas
lo rossinyolet gentil,
y quant al càurer la tarde
la serra se va adormint;
quant la tempesta hi udola
y quant la calma hi somriu,
ja'l besi la freda boyra
tot posantli blanch vestit,

274. Romanç de caràcter èpico-històric publicat per primera i única vegada el dissabte 18 de juliol de 1885 en el número 29, pàgines 228-229, de *La Veu del Montserrat*. És el primer poema publicat en vida de la poetessa; recordeu que ella tenia aleshores només 18 anys. Ens repassa d'una manera clara i succinta la història del Monestir de Montserrat.

ja'l sol ardent li regali
brillant cobricel d'or fi.

Mes quant nadant en essèncias
cap al cel s'ha dirigit
lo dolç²⁷⁵ cant d'hermosa Salve,
y de l'església surtint,
se veu la pàlida lluna
il·luminant eixos cims.

Llavors, oh!, llavors les roques
com fantasmas gegantins
tapats ab nevada vesta
sembla que nos volen dir:

—“ Col·locats en eix lloch fórem
per mans d'un Déu infinit;
desde aquí del temps la roda
per l'espai voltar hem vist;
sabem la poètica història
de montanya y monastir:

Quan Roma pagana'l ceptre
de l'Espanya possehí,
la falsa deitat de Venus
tingué un temple en eixos cims.

Mes la perla, que amagada
guardàvam²⁷⁶ dins nostre pit,
féu baixar del cel un àngel
lo fals temple a destruir
per reynar sola ab Jesús
en lo cor d'aquest pays,
sobre'ls enderrochs de Venus
fentse altre temple bastir,
y ab mil senyals misteriosos
sa cova al món descubrint.

275. Originalment *dols*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot en el poema.

276. Originalment *guardabam*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia dels altres imperfects al llarg de l'antologia.

Vejërem²⁷⁷ un jorn Riquilda²⁷⁸
cercant un remey venir,
y plorant li dàrem fossa
dessota dels romanins.

Quant Joan Garí²⁷⁹ cayent dintre
del parany de l'enemich
que per a millor tentar-lo
de solitari's vestí,
l'esflorà, com fresca rosa
forta ventada ha marcit.

Y anar a Roma lo vérem
y tornar arrepentit
a cumplir la penitència
donada per Jesucrist.

Entre malesas vejërem
nàixer lo vell monastir,
lo dolç cant de castes verges
sentinhi cada matí;
de fervents anacoretas
molts y molts vérem florir
com brotan les tendres flors
en ben cultivat jardí.

Pujaren reys y regines
richs presents aquí oferir,
de sants, cavallers y comtes
n'hi vingueren mil y mil.

Pujà aquí'l fervent Ignasi,²⁸⁰
pujà l'angèlich Lluís,²⁸¹
de la Mercè la gran Ordre
tingué son bressol aquí.

D'aquí la fe marxà un dia

277. *Vejërem*: 'veiérem' o 'vérem'.

278. *Riquilda*: protagonista de *La Llegenda de Montserrat* de mossèn Jacint Verdaguer.

279. *Joan Garí*: protagonista de *La Llegenda de Montserrat* de mossèn Jacint Verdaguer.

280. Sant Ignasi de Loiola.

281. Sant Lluís Gonzaga.

un nou món a conquerir,
y de Carlomagne'l ceptre
aquí rebé Carlos Quint.

Mes ay! Sols runes ja quedan
del temple y convent antich!“

—“ L'església era massa xica” ,
— diu la del nou monastir— ,
“y dins sas naus no podia
tan gran joya contenir.

Per això, d'eixa montanya
un dels més il·lustres fills
per ser trono de Maria
sobre d'ella'm construhí.”

—“Ay!” — li responen les penyes
llançantne molt fons sospir— ,
“te vejérem incendiada
sentint de guerra grans crits;
tos tresors, ay!, emportarsen
mans sacrilegues hem vist,
la riquesa en trista cendra,
cendra y pols s'ha convertit,
la fama d'eixa montanya
arribarà ay!, a finir!” —

—“No” , — diu la boyra posantse
com blanch colom en son pit— ,
“puix Déu te guarda la perla
que'n terra y mar t'engrandí.“

38
Los Pastors de Catalunya²⁸²

Vorera d'un riu
s'aixeca una serra,
cadira d'argent
qu'els àngels han feta;
trono d'or y evori
que per sala immensa
té de Catalunya
los plans y les serres;
per grades turons,
per catifa bella
les vinyes en flor
y els camps grochs de xeixa,
y per rich dosser
un cel ple d'estrelles.
És lo Montserrat
lo nom d'eixa serra
d'aqueix sitial fet
per la Santa Verge.

Del florit abril
una alba riallera
ab son fill als braços
quant ella s'hi asseya
sortia lo sol
per la nostra terra.
Aixís que la veu
Jesús diu que deya:
"M'apar Catalunya

282. Romancet de caire popular, religiós i patriòtic que es troba a la llibreta manuscrita a les pàgines 124-128, i és el número 26. Ens conta que els pastors de Catalunya no han de témer l'arribada del llop perquè la Verge de Montserrat i l'Infant Jesús sempre els protegeixen des de dalt del cim de Montserrat. A més, la poetessa suggereix, amb molta picardia, que els pastors sempre poden llançar alguna pedra perquè el llop marxi cap a Castella.

una prada immensa,²⁸³
sos fills los anyells
qu'hi vénen a péixer
y jo lo Pastor
que bona herba'ls cerca
y guia sos passos
y ve a llur defensa.
Jo dels catalans
vull ferne ma pleta.”

Aixís qu'ho ha sentit
la Verge contesta:
“Si guardau anyells,
jo guardaré ovelles;
si los catalans
fan les viles seves,
sas masies y pobles
qu'a mos peus s'estenen,
jo ampararé'l rusch
si vós les abelles.”

Rajolí plogut
de cèlica bresca
del Fill y la Mare
les paraules semblan;
per copsarlo'l món
aixeca sa testa,
per haverlo²⁸⁴l cel
baixa ses estrelles.
Quant s'hi han acostat
tornarsen els reca
y dantse les mans
en garlanda's quedan,
del Fill y la Mare

283. Originalment *immensa*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot en la primera estrofa del poema.

284. Originalment *haberlo*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia del verb *haver* al llarg de l'antologia.

entorn de la testa.

“Corona d’estels”,
Fill y Mare deyan,
“sobre’l respatller
del trono tu queda’t,
que los nostres polsos
un altre n’esperan,
una que de flor
anyells nos en trenan.”

Pastoret hermós
dels fills d’eixa terra,
de nostres vilatges
Pastora encisera,
avuy que ja brilla
sobre vostra testa
aquellas coronas
que’ls anyells vos feyan
y per gayató²⁸⁵⁴
teniu l’or un ceptre,
alceulo, si os plau,
sobre vostra pleta.
Mireu que ve’l llop
a ferne sa presa,
a robà²⁸⁶⁵ls anyells
a vostres ovelles.
Alceu lo gayato
feulo tornà²⁸⁷⁶ enrera;
si encara no fuig
tireuli una pedra,

285. *Gayató*: diminutiu de *gaiato* o *gaiata*. És el bastó, una mica encorbat de la part de dalt, que porten els pastors. La poetessa fa aquestes variacions del mot, *gaiato* i/o *gaiató*, en funció de la mètrica, per fer tots els versos pentasil·làbics.

286. Forma verbal incorrecta utilitzada per fer l’elisió de la vocal del verb amb la de l’article, ja desapareguda.

287. Forma verbal incorrecta emprada també per fer l’elisió de les dues vocals contigües.

que vagi a cantar
als fills de Castella,
als que nos l'atien
par d'allà de l'Ebre,
que de Catalunya
la nombrosa pleta
no's despersarà,
mentres de la serra
de l'alt Montserrat
vetllin sobre d'ella
ab son gayató
Jesús y la Verge.

I això m'ha gelat lo cor.

En què t'he ofès, ma germana,
qu'així'm vulgues entristir?
Per què altiva castellana
vols lo meu cor mitx partir?
Y per què la mà traïdora
qu'alça l'eyna punxadora
ab la capa enganyadora
de tes rahons vols cubrir?

Tu un jorn trista sospiravas
sota los flagells del cel
y per un bàlsam clamavas,
y corrent ab sant anhel
a oferirte'l jo venia.
Qui m'ho hagués dit aquell dia
que ton cor me'l tornaria
convertit en amarch fel!

Per aumentar ta riquesa
jo't donava'l suor meu,
per fer més gran ta bellesa
ab mos llors²⁸⁹ orní'l front teu;
y tu tot això'm pagavas
ab los assots que'm donavas

288. Poema èpico-patriòtic publicat per primera i única vegada a la revista *Ausa* el 1996 en el número XVII, 137, a les pàgines 179-180. Vegeu GODAYOL I PUIG, 1996. Té trets de la dansa trobadoresca medieval; consta de cobles heptasil·làbiques amb rima consonant i encadenada en el primer quartet de cada cobla i rima trística amb cauda en el segon quartet, és a dir, ABABCCCB/ DEDEFFFE/ Un primer vers fa d'entrada i es repeteix com a refrany sols una vegada al llarg del poema. Aprecieu com la poetessa posa en boca de Catalunya, que parla a Castella, totes les seves emocions i angoixes patriòtiques d'una manera ferma i transparent.

289. *Llors*: 'glòries', 'victòries'.

y d'agrahirmho ara acabas
tot clavantme en dura creu.

De comtesa, la corona
de ma testa has arrencat,
y d'espines ta mà'm dóna
la que tos fills m'han trenat.
Tu de ma parla't mofares,
tu m'indústria arreconares
y avuy véns y te m'empares²⁹⁰
de tot lo que m'ha quedat.

Perquè igual la fesomia
no'ns ha donat lo Criador;
perquè tu tens del mitxdia
l'ull negre y la morenor,
y jo del nord, la blancura
y l'ullada blava y pura;
entre abdues se't figura
que no hi pot haver amor.

Donchs quant tu, superba rosa,
qu'has d'Espanya'l ram lligat
has vist una flor desclosa
massa gerda a ton costat,
qu'ab sa flayre y gentilesa
pot eclipsar ta bellesa,
per cubrir t'ambició has presa
sa vesta a la caritat.

Dius qu'eixa flor, sent més bella,
vols tornarla igual a tu,
y un raig darli de l'estrella
qu'en ton front hermosa llu.
Mes, ay! Oh, germana mia!
qu'eixa flor sa fesomia
ni per tots los sols voldria

290. *Te m'empares*: 't'apoderes', em prens violentament.

bratar²⁹¹ ab tu, ni ab ningú.

No, no vull tornarme rosa,
puix Déu violeta'm creà;
primer marcida y polsosa
cauré baix la fèrrea mà,
y anirant cayent mes fulles
sens que a mes músties despulles
pugues²⁹² tu, per més que ho vulles,
jamay los colors donar.

Si quant la mel me robavas,
mos planys no volent sentir,
les orelles tu't tapavas
y devades jo cridí,
trencantme formal promesa
avuy que'm prens ma bellesa,
desplegant major fermesa
lluytaré fins a morir.

Que si a m'indústria ferida
allà deixava de mort,
de mes lleys això ab la vida
se'n du mon derrer tresor.
Allò fou una tempesta
que'm gelava sols la testa,
y això és una congesta
que ve a gelarme lo cor.

Que de mare, l'amor santa,
en mon pit vol aufegar,
que com sa sava a la planta
me pren los fills a qui aymar.
Y per donarme més pena,
junta ab los cants de sirena

291. *Bratar*: forma escurçada del verb *baratar*, 'canviar', donar una cosa per rebre'n una altra.

292. *Pugues, vulles*: 'puguís', 'vulguís'.

lo dring cruel de la cadena
qu'ells hauran d'arrossegar.

Si quant ta mà me prenia
per enriquí²⁹³ a l'estranger
lo dolç²⁹⁴ pa de cada dia,
lo meu plany no't conmoqué,
per los fills que mon cor porta
crido ara ab veu més forta
que jamay, viva ni morta,
castellana'm podràs fer!

293. Forma verbal incorrecta emprada perquè es pugui fer l'elisió entre les dues vocals contigües.

294. Originalment *dols*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot al llarg de l'antologia.

40
Les Veremes²⁹⁵

Los turons y les serres catalanes
són les rames d'un arbre gegantí;
hi floreixen entremetx valls y planes,
niuets flayroros que l'Etern bastí.

De torrens y rius ab cinta argentina
en l'hermosa brancalada'ls penjà,
y els abrigà ab un mantell de boyrina
y per dosser'l firmament'ls donà.

Un ne conech d'eixos niuets flayrosos
de pampes ab catifes adornat,
qu'el Llobregat ab sos llaços hermosos
faixa lligantlo als peus del Montserrat.

Primavera, sa essència perfurmada
hi vessa a les vinyes portant la flor,
de la pluja y sols d'istiu la besada,
al setembre l'enjoya ab rahims d'or.

Com papallones pel jardí voltejan
corren los vells y'ls joves al treball,²⁹⁶
l'ayrosa barretina tots rumbejan
y duen tots lo cove y lo vermell.²⁹⁷

295. Poema amb trets de la cançó culta clàssica catalana de caràcter costumista que consta de quartets decasil·làbics amb rima consonant i encadenada. Es troba a la llibreta manuscrita a les pàgines 85-90, i és el número 16. Ens explica, amb precisió i tendresa, com es feia la collita del raïm en la pagesia catalana de finals del segle XIX. Noteu la importància que la poetessa dóna a la família, la terra, el treball, i la masia i els costums catalans. Observeu també com les tradicions populars catalanes estan molt lligades a la fe i a la religió catòlica.

296. Originalment *trevall*. Aquesta grafia s'ha unificat amb les altres d'aquest mot en el poema.

297. *Vermell*: forma antiga de *veremall*, falçó per a tallar els raïms.

De gentil masia que com coloma
té son niu entre les serres amagat,
y dels arbres entre la fina ploma
alça son front per veure'l Montserrat.

Quant encara'ls estels no eclipsa'l dia
surt alegre l'estol de vermadors;
l'hereu del mas, cap de colla, que'ls guia
sovint se gira hont deixa sos amors.

De la cornamusa que'ls fadrins sonen
les dolces notes va l'ayre escampant,
fins que del bosch ab la remó's²⁹⁸ confonen
y, allunyantse, van minvant, minvant.

Quant arriban a la vinya, qu'ufana
se enjoya ab arrecada d'ambar fi,
se sent de la parròquia la campana
que toca a l'oració del dematí.

De la serra a la hermosa Moreneta
saludan tots ab fervorosa veu,
prenen los coves, s'escampa la pleta
y's maneja'l vermall per tot arreu.

Lo pagès, en lo sol ixent que besa
la vinya rosada banyantla ab or,
hi veu l'ull de Déu, d'amor flama encesa
que en perles canvia ses gotes de suor.

S'ompla'l cove els vermalls són podadores
en la mà llesta que arreu, arreu cull;
quant arriba'l matxo, les portadores
li carregan ja plenes a curull.

298. La grafia del mot *remor*, és a dir, 'soroll', canvia per fer l'elisió de les dues vocals contigües, encara que la vocal del pronom ja hagi desaparegut.

Mentres al so dels picarols devalla
y a la vinya començan les cançons,
sentintlo acostar al que al brescat²⁹⁹ balla
dóna més llestesa a sos saltirons.

Lo traginer ja'l troba que reposa,
l'ajudan portadores a buydar
sobre'l picapoll y la pansa hermosa,
torna ses ballades a començar.

Les corrandes que de la vinya baixan
escampades pel vent en mitx dels pins,
y les que pujan del brescat encaixan
ab les que se senten per los camins.

Ve al mitx dia, s'asseuen en rodona
y fan passar lo porró de mà en mà;
dinan contents, reposan una estona
y tornan sa tasca a començar.

Y llestos triscan³⁰⁰ fins que'l sol declina,
uns a la vinya'ls altres al brescat;
va y ve l'altre ab lo matxo que'ls tregina
de picarols y flors tot carregat.

Deixant l'eyna, la cornamusa prenen,
començan tots plegats a devallar;
los ayres del vespre notes estenen
y avall fins al mas las fan arribar.

En sent a la porta de la masia
fan a la parròquia'l toch d'oració;
diu l'avi en la llinda l'*Ave Maria*,
entran tots y s'asseuen a l'escó.

Lo pare, cansat del treball, reposa

299. *Brescat*: reixat sobre el qual es trepitja la verema.

300. *Triscan*: 'tresquen', 'treballen'.

contemplant ple d'amor tots els fills seus;
lo més xich pren dels braços de s'esposa
mentres jugan los altres a sos peus.

Acariciant sa rossa cabellera,
l'avi s'entretenia ab lo més grant
que mitx obria sa boca riallera,
al padrí una rondalla demanant.

Y mentres li canta ab tremolós llabi,
y le escolta l'infant embadalit,
les cançons y rondalles que son avi
li ensenyava quant ell era petit.

La fadrinalla alegre va engrescantse;
lo so de la cornamusa'ls fa alçar
y tots en rodona les mans donantse,
la cibada començan a ballar.

Després del sant patró en l'ermitatge,
tot lo vehinat agrahit se veu
acudir fervent en devot romiatge,
de la cullita dan gràcies a Déu.

Abraçant l'avi a son nét que somreya,
“treballa y prega, fill meu”, repeteix,
“no oblides may lo que mon avi'm deya:
Qui a la terra fa dar fruyts no és la reya,³⁰¹⁷
és Déu que desde'l cel la beneheix.”

Sampedor, setembre de 1886

301. *Reya*: 'reia' o 'rellà', peça de ferro tallant fixada a l'arada que serveix per a obrir el solc.

Montserrat³⁰²

41

A la Verge de Montserrat³⁰³

De vostra hermosa serra, dins l'hort florit rebia
de vostres mans divines una dolça llevor;
les flors que d'ella han nades oferirvos voldria,
accepteules, si os plauen, a atendre Mare mia
dins lo vas de mon cor.

302. *Montserrat* és el títol de l'altre lligall de poemes, sense datació, deixat per la poetessa. Consta de 25 composicions poètiques que són els números 41-65 d'aquesta antologia. Es reproduïxen en el mateix ordre que s'han conservat.

303. Estrofa introductòria de caràcter místic composta d'un quintet de quatre versos alexandrins, cesurats en la sisena síl·laba, i d'un vers hexasil·làbic. La rima és consonant, encadenada, aparejada i creuada.

En los braços de dos mars adormida,
 d'escuma y perles y raigs d'or vestida,
 l'Espanya és lliri d'aygua gegantí
 que dantli per flò³⁰⁵ y fulla'l pla y la serra,
 entremitx d'Àfrica y Europa aferra
 ab mà potent a'l jardiner diví.

La flò³⁰⁶ és sobre les fulles aixecada
 les gotes per copsar de suau rosada
 que plora a trench d'alba l'hermós estel;
 s'aixecan sobre'l pla les serres belles
 per estotjar imatges y capelles,
 rajolins de dolçor baixats del cel.

En cada comarca, per Déu sembrades,
 són eixes perles de pare abraçades
 que al paradís la vénen a enllaçar;
 són lo fil ab què un àngel de l'Altíssim
 ve, com grans de un rosari brillantíssim,
 nostres prechs y ses gràcies a lligar.

Una de tan bella en Orient se'n posa
 que quant l'Omnipotent la veu desclosa
 de Sant Lluch sota l'inspirat cisell
 li diu: "Benhages, oh perla divina!
 Per tu vull fer expressa una petxina,
 per tu vull fabricar daurat joyell.

Jo't faré un temple de pilars fortíssims,
 castell guardat per cent torreons altíssims;
 los moros en diran rochs vigilants,

304. Poema èpico-religiós amb trets de la cançó culta clàssica catalana fet de sextets decasíl·labs amb rima consonant, singular, avariada i creuada.

305. La grafia del mot *flor* canvia per fer el diftong amb la i grega següent.

306. La grafia del mot *flor* canvia també per fer l'elisió amb la vocal següent.

lo món dirà que és una maravella,
diran que és lo cor de sa pàtria bella
y son payral escó, los catalans.”

A Catalunya un estol d'àngels crida
d'Espanya en una branca mitx florida:
“Vull aixecar” ---los diu--- “hermós palau,
vull obrir una flor de fresques fulles,
edifici de gòtiques agulles
com altre no ni ha sota'l cel blau.”

“Gentil torratxa d'una flor divina,
faré una fortalesa gegantina;
vosaltres com obrers m'hi haveu d'aydar”,
diu, y a les ordres del diví arquitecte,
en aqueixa obra de grandíós afecte
començan tots plegats a treballar.

Brotan de ses eynes a la besada
piràmides de colossal alçada
y esbeltes columnes y fermes torreons;
en ordre de batalla s'afiliran
y alçant sos fronts, de sa Regina esperan
les glorioses senyeres y penons.³⁰⁷⁴

Plantan a son entorn horts y boscúries
y aucells y flors y aromes y cantúries;
hi envia lo Criador del paradís
mentres fossa d'aqueixa fortalesa
sos peus lo Llobregat murmuriós besa,
a punt de rebre son pont llevadís.

Llavores als ports catalans un dia
la perla de l'Orient la mar envia
vers la petxina que Déu li ha format;
reb Catalunya de mans de Sant Pere
sa Regina, gentil, sa rosa vera,

307. *Penons*: estendards petits emprats com a insígnies de cavallers.

Senyora del castell de Montserrat.

43
Sant Miquel³⁰⁸

Qui com Déu?

Les àligues romanes quant lo Montserrat veren,
“per los pilars d’un temple, quin sòcul tan gentil,
de nostres Déus per l’ara, bell pedestal“, digueren.
“Els servaran de Venus l’aurífer camaril.”

“Eix mont sembla una testa que espera la corona,
ni posarem nosaltres una de vori y or;
si un jorn lo cristianisme dels plans nos arrecona
aquí entorn de Venus, tindrem un niu d’amor.”

Y eix lliri candidíssim qu’ab son bes Déu badava
del paradís la perla més pura per copsar,
del paganisme un temple, cuch de vrinosa baba,
entre ses blanques fulles vegé³⁰⁹ un jorn reposar.

Y eixos gegants de roca qu’els àngels mitxpartiren,
per tornaveu claríssim de los cantars del cel,
com ressò de l’abisme, cants impurs repetiren
fins que Déu hi enviava l’arcàngel Sant Miquel.

Talla’ls pilars del temple s’espasa fulguranta
y de Venus l’estàtua rebut rostos avall,
y l’altar y les voltes s’ajauen a sa planta
mentres sa veu potentia ressona per la vall.

“Déu és Senyor” — exclama de la naturalesa —,
“com Déu no hi ha ningú;

308. Poema de caràcter èpico-religiós amb trets neoclàssics compost de quartets i de quintets. Els quartets són versos alexandrins cesurats a la sisena síl·laba amb rima consonant, singular i encadenada. Els quintets combinen el vers alexandri amb l’hexasíl·lab; la rima és consonant, singular, encadenada, apariada i creuada.

309. Vegé: ‘veié’.

Ell creà aqueix món com llàntia entre'ls estels sospesa,
mes no esprit de tenebres perquè'l flam d'impuresa
hi encenguesses tu.”

“No és un ídol l'imatge qu'aqueix retaula anyora,
no és per tu aqueix palau;
afora àngel rebelde, d'eix paradís afora!
Vinch en nom de Maria, sa Regina y Senyora,
a prendrerte'n la clau.”

“Y puix la negra broma per tu en eix cel formada,
baix m'espasa's fongué;
com Déu, la Verge'm nombra capità de s'armada,
sempre la fortalesa per Ella edificada
vigilant guardaré.”

Capità de l'angèlica armada de Maria,
a Sant Miquel arcàngel un temple han aixecat;
de Venus dalt les runes vigila nit y dia
les cent torres de vori de l'altiu Montserrat.

La Cova de la Verge³¹⁰

*Ella'l Montserrat prenia
per trono de son amor.*

L'Altíssim digué a Maria:

“Mare mia,
Catalunya os vol al cor.”
*Y Ella'l Montserrat prenia
per trono de son amor.*

Ma pàtria ditxosa troba
dins la cova
lliri blanch a mitx obrí,³¹¹
l'astre qu'el Montserrat roba
al celestial jardí.

Troba ab ella la victòria
y s'història
comença ab son nom sagrat;
y la catalana glòria
és glòria de Montserrat.

Rodejan eixa poncella,
pura y bella,
tot esperantne la mel,
l'home de la terra abella
y l'àngel papalló al cel.

La primera dolça gota
qu'ara'n brota,

310. Cançoneta patriòtico-religiosa de caràcter popular. Consta de quintets d'heptasil·labs combinats amb un vers trisil·lab amb rima consonant, singular, aparejada i encadenada. El poema comença amb una entrada, que es repeteix en la primera estrofa, i acaba amb un quartet en boca de la Verge de Montserrat parlant al poble català.

311. Forma verbal incorrecta emprada perquè rimi amb *jardí*.

l'abella diu que l'haurà,
com font la prada hont senglota
l'haurà'l poble català.

Que la Moreneta hermosa,
font ditxosa
que brolla del Montserrat,
tot començant amorosa
a arrosar lo Principat.

Ab son mantell lo cubria,
y oferia
sos prechs a l'Infant, son Déu,
y Jesús la benehia
y ella deya ab dolça veu:

“Vina a rebre ma rosada
Immaculada,
Catalunya, copa d'or,
quant tu'n seràs sadollada
plourà al món desde ton cor.

Jo seré palma qu'espera
qui son fruyt vinga a cullí,³¹²
eix mont serà ma palmera
y tu seràs mon jardí.”

312. Forma verbal incorrecta emprada perquè rimi amb *jardí*.

Sant Aciscle y Santa Victòria³¹³

De Jesucrist, la religió sagrada
és un roser, que ab sanch d'un Déu regat,
jamay lograrà'l llamp ni la ventada
veure'l de sa florida despullat.

Si una flor li tallan, deu n'hi floreixen
y entretant convertida ella en estel,
a les poncelles plou que en son lloch creixen,
la fortlesa rosada del cel.

Flors tallades pel glavi del martiri
a l'edèn pujan dos estels germans
y al vèurerlos brillar dalt de l'empiri,
los alçan una ermita'ls catalans.

És ella l'encenser d'argent finíssim
hont crema lo perfum de l'oració,
del cor de Catalunya, crit tendríssim
que demana un raig bell de protecció.

Aciscle y Victòria, de l'ermitatge
s'enamoran los dos brillants estels,
que dins l'espill se veuen de s'imatge
com dins d'un llach en nit serena'ls cels.

Són dues flors, dos aucells de l'enramada
que adornan lo palau de Montserrat
perquè hi estiga a pler l'Immaculada,
imatge qu'han los serafins baixat.

Bada eixint de la cova sa parpella,
de Catalunya, lo claríssim sol

313. Poema èpico-religiós amb trets de la cançó culta clàssica catalana format de quartets decasil·làbics amb rima consonant, singular i encadenada.

y d'Aciscle y Victòria, la capella
per son primer niu d'amorettes vol.

Y mentres sa real cambra li bastian,
contemplava son realme d'allà estant;
mirava'ls pobles que a sos peus florian,
mirava plans y serres onejant.

Vuy qu'han donat de Catalunya'ls pobles
d'or un temple a la gran Mare de Déu,
Sant Aciscle y Victòria, guàrdies nobles
que de sa cambra real vetllan al peu.

46
Santa Cecília³¹⁴

Só un sospir d'agrabiment petrificat.

*Dels jardins de Maria cadenera,
glòria a Déu, canto hivern y primavera
que una palma plantà en cada combat;
jo só de Carle Magne una preguera,
só un sospir d'agrabiment petrificat.*

Son rusch al trossejarse, les abelles
volan dels arbres vers les branques belles,
aixís vers los penyals del Montserrat,
al destruï³¹⁵ moro son claustre y capelles
de Monistrol los monjos han pujat.

De sa verdissa,³¹⁶ tendres aus llançades,
sos cants van a seguir enamorades
dalt la copa del cedre gegantí;
són en arpa d'argent cordes daurades
les celdes hont se vénen acullir.

Entre elles, per defensa d'eixa terra,
que'ls serafins tallaren ab sa serra
aixecà l'host cristiana ferms castells;
y l'àngel de la pau y'l de la guerra
hi entonan tots plegats sos himnes bells.

Exclama'l serrahí quant se'n adona:
"Jo't trauré hermosa testa ta corona

314. Poema líric on es barregen característiques èpiques, històriques i místiques. Té trets de la cançó culta clàssica catalana i consta de quintets decasíl·labs amb rima consonant, singular, aparellada i encadenada. La primera estrofa fa d'entrada i de tornada, incloent el vers introductor, que fa de refrany.

315. Forma verbal incorrecta utilitzada perquè es faci l'elisió de les dues vocals contigües; la de l'article ja ha desaparegut.

316. *Verdissa*: 'bardissa'.

si en tu pot mon estol posar les mans;
esclafats baix sos dits en una estona
veuràs cordes, saltiri aucells y cants.”

A eixos rochs vigilats s’encaminaren
y d’un de sos castells s’apoderaren;
mes ventho Carle Magne y sos guerrers,
sobre d’ells, ab coratge, se tiraren
ab sos archs, ab ses llances y corsers.

Com congesta pel vent arrombollada,
baix les fletxes de la cristiana armada
l’host serrahina cau a tomballons,
sa via ab cadavres deixant marcada
com deixa’l torb la seva ab borrallons.

Cumplian anys que jo’n cantí en la glòria
quant guanyà Carle Magne tal victòria
als enemichs de la cristiana creu;
y la lletra que la gravà l’història
fou al so de mon arpa un himne a Déu.

“*Cecília*”, ‘m digué aucella enamorada,
“ma veu als crits de la guerra avesada
no té per aqueix càntich prou dolçó;³¹⁷
vina y del cel la cítara daurada
de mon sentiment siga clar ressó.”

De gratitud, son himne en aquell dia
com tornaveu de son cor repetia;
y ’l canto avuy, com mil anys ha’l cantí.
que si’l francès o’l moro me destruïa,
sempre he tornat galana a refluí.³¹⁸

317. Forma incorrecta del mot *dolçor* emprada perquè rimi amb *ressó*. L’accent del mot *ressó* és originalment tancat com *dolçó*. No s’ha canviat per la rima.

318. Forma verbal incorrecta emprada perquè rimi amb *cantí*.

*Y dels horts de Maria cadenera,
glòria a Déu, canto hivern y primavera
qu'una palma plantà en cada combat;
jo só de Carle Magne una preguera,
só un sospir d'agrabiment pretrificat.*

La Campana del Miracle³¹⁹

Prop d'Aciscle y Victòria, per dos pilars serrada
 ma veu acompanyava los prechs dels ermitans;
 mon so era dolcíssim y sempre era brandada
 per àngels o per sants.

Campana del miracle, los ascetes me deyan,
 perquè no vent³²⁰ los àngels a brandarme venir,
 feya'l Senyor que sola tocava jo, se creyan,
 al passar Joan Garí.

Jo fuy la veu divina que al bé l'encoratjava,
 somrís ab què l'Altíssim a son cor respongué,
 fins que com seca fulla qu'el vent arreballava
 al fanch trista caygué.

Y al caurer d'un bell lliri d'angèlica puresa,
 marcí les fresques fulles y lo càlzer tancà
 y fugint ab l'aroma, l'àngel de la puresa
 a Garí abandonà.

Jo, per la flor marcida, llavores sospirava
 sota les mans hermoses d'angèlich campaner,
 a morts per l'ignocència, llavores jo tocava
 que Joan Garí perdé.

Fuy la llengua de bronzo que saludà primera
 l'hermosa Moreneta, rosa qu'obrí l'abril

319. Poema èpico-religiós amb trets neoclàssics. Es compon de quartets de tres versos alexandrins cesurats a la sisena síl·laba i un vers hexasíl·lab, amb rima consonant, singular i encadenada. L'última estrofa és un quintet que segueix la mateixa estructura que les estrofes anteriors, però la rima consonant varia una mica. Originalment el títol del poema és *La Campana del Miratgle*. La grafia del mot *miracle* s'ha unificat amb les altres que apareixen en el poema i al llarg de l'antologia.

320. *Vent*: 'veient'.

y prop d'hont jo tocava,³²¹ la Regina encisera
volgué son camaril.

Mentres la saludava d'aqueix mont les agulles,
de Barcelona'ls comtes ab Joan Garí han pujat;
pujaven, pobre planta, a cercar les despulles
del tany³²² qu'els han robat.

Troban viva ab l'imatge hermosa de Maria,
a Riquilda, blanch lliri, brot volgut de son cor
que l'història'ls explica que, mentr'ella dormia,
vegé en dolç somni d'or.

Los diu que vivint sempre prop la Rosa galana
tindrà l'olor del lliri en l'hort Montserratí,
que de morat vestida serà viola boscana
lo penitent Garí.

Jo publiquí'l miracle tocant, tocant llaugera,
publiquí la clemència de la Mare de Déu;
y après parlava als comtes y a Catalunya entera
l'Altíssim per ma veu.

Oh, terra catalana! Aquí tens la Regina,
per ella àngels tallaven los pichs del Montserrat;
jo eix palau de cent torres, fortalesa divina,
per ella he fabricat.

Li he donat per bandera boyres immaculades,
per sostre de ses cambras, l'immensitat del cel,
y envihi per governarne ses celestials armades
l'arcàngel Sant Miquel.

Santes Verges per dames donguí a la Moreneta,
per trobadors, hermosos aucells y serafins;

321. Originalment *tocaba*. Aquesta grafia s'ha unificat amb la dels altres imperfects en el poema.

322. *Tany*: brot tendre que surt de la soca d'un arbre. És una paraula molt emprada en la Plana de Vic. Es refereix, en aquest cas, a Riquilda.

Montserrat i les seves ermites. Gravat publicat a Gozos en alabanza de la sagrada imagen de nuestra señora de Monserrate (Barcelona: Por la Viuda e Hijo de Manuel Tegéro, ca. 1834).

jo li he posat la teula, tu dóna a l'aureneta
per son niu d'or los brins.³²³

Els àngels y'ls ascetes cridí per vigilarla,
per ser ses guàrdies nobles, los màrtirs y los sants.
Jo li aixecà la casa; la cambra per guardarla
feula los catalans.

Jo he bastit lo temple d'eixa imatge amorosa,
talleuli ara vosaltres un bell retaule d'or;
del trono he fet l'escala, ara cadira hermosa
feuli de vostre cor.

Los catalans s'aixecan a la veu de l'Altíssim,
de son cor ab aumoynes per bastí³²⁴ un camaril,
per portà'ls³²⁵ brins de molça en lo niuhet dolcíssim
de l'Aucella gentil.

Si eix mont era torratxa per mans d'àngels bastida,
lo temple que hi alçava, Catalunya és la flor
qu'humil en sa naixença ha crescut benehida
per la mel que du al cor.

Primer ab Escolàstica les monges la voltaven,
las seguian los monjos, soldats de Sant Benet,
y a festejà³²⁶ a Maria, ignocents arribaven
los nins d'àngels esplets.³²⁷

Y jo nou-cents anys ferma del monestir a la vora,
per cada un dels miracles de Maria he tocat
afins que l'host francesa que sos jardins esflora,

323. *Brins*: filaments de palla.

324. Forma verbal incorrecta emprada perquè les dues vocals contigües formin un diftong o sinalefa.

325. Forma verbal incorrecta usada per fer l'elisió de les dues vocals contigües, una ja desapareguda.

326. Forma verbal incorrecta utilitzada per raons de mètrica i també per fer l'elisió de les dues vocals contigües.

327. *Esplets*: carregats a ple.

ma llengua arrelegantme m'ha llançada defora
de mon dolç Montserrat.

48
La Capella dels Apòstols³²⁸

De l'església de Déu, pilars fortíssims,
sa immensa nau servem,
y de Maria, guàrdies fidelíssims,
son castell vigilem.

Vigilem col·locats a mitja escala
d'aqueixa casa d'or,
tot guiant a dalt los sospirs qu'exala
dels catalans l'amor.

328. Composició poètica de caràcter èpico-religiós formada per dos quartets que combinen el decasíl·lab i l'hexasíl·lab amb rima consonant i encadenada.

Catalunya a la Verge de Montserrat³²⁹

Nasquí enmitx de la guerra; los crits de via fora
 qu'els cristians donaven a la gentada mora
 mon son primé³³⁰ endolcí;
 servat era per llances lo bres hont me gronxaren,
 los llorers y les palmes qu'en los combats brotaren
 m'hi feyan de coixí.

De conquesta en conquesta, mentres mon host volava
 y mentr'un de mos comtes ab sanch del cor pintava
 lo camp de mon escut,
 de monjos enrotllada a mon capçal, Maria,
 vos asseyeu, flor bella, mel que Samsó cullia,
 astre del cel plogut.

Y vostres raigs puríssims me besaven los polsos
 y del cel, per plantarhi los sentiments més dolços,
 entraven dins mon cor;
 si per guerres, vetllada, prenguí sa fortalesa,
 bressada per vós, Mare, flor de l'edèn despresa,
 prenguí vostra dolçor.

Dels infantívols somnis se'm fongué la boyrina
 y enjoyada, com verge que vers l'altar camina,
 me trobí al despertar;
 los estels y los àngels me deyan: "Qu'ets hermosa!
 Desd'aquí dalt mirada, apar de vera rosa,

329. Poema de caràcter històrico-místic amb trets neoclàssics. Consta de sextets de versos alexandrins i hexasíl·labs amb rima consonant, singular, apariada i creuada. En el poema, els àngels parlen a Catalunya, tot glorificant-la, i Catalunya parla a la Verge de Montserrat. Catalunya enyora les glòries passades i es queixa de les destrosses de moltes guerres — com les últimes guerres carlines, que van produir una forta crisi econòmica al Principat i van fer trontollar la manufactura tèxtil. Catalunya demana a la Verge que li torni aquesta font de riquesa.

330. La grafia del mot *primer* canvia per poder fer l'elisió de les dues vocals contigües.

poncella a mitx badar.

Formada pel Pirene n'és ta testa encisera,
en rinxos esbullantse te fan de cabellera
les neus que daura'l sol;
te serveixen les boyres de blanca mantellina
y't dóna l'hemisferi per corona argentina
d'estrelles un estol.

Ton mantell de regina són les serres qu'onejan,
los plans cuberts de xesca qu'en mitx d'elles rossejan
ton enciser vestit;
los rius, cintes qu'el lligan a t'esbelta cintura,
masies y vilatges, l'hermosa brodadura
de què Déu l'ha guarnit.

La mar és de tes plantes la catifa galana,
ses naus, les missatgeres que d'una illa germana
te duen los presents,
y los santuaris, joyas ab qu'el cel t'ha guarnida,
gayes flors qu'embelleixen la planta benhida
de tos purs sentiments.

Núria apar fina perla en tos rulls amagada,
Ripoll, de tes orelles gegantina arrecada
feta ab rubins y or,
gòtich joyell riquíssim, lliri de blanca fulla
hont la Verge reposa, Montserrat l'àurea agulla
que portas sobre'l cor.”

Oh! Si eixa és la joya que tinch de més valia,
floró³³¹ que la corona sobre el front m'embellia
en mon gloriós passat;
floró que desqu'els polsos d'ella me despullaren,
de bons temps esperança recort dels que passaren,
en mon pit s'és quedat.

331. *Floró*: bell ornament o adorn recordant una flor.

Mes Montserrat, oh Verge, no és lo que un dia fóra,
del monstre de la guerra, la petja assoladora
 ha entrat en son jardí;
si'l monestí³³² y capelles avuy s'han reverdides,
les flors de l'asceteri, potser, ay!, s'han marcides
 per a maymés florir.

Si poguessen mes llàgrimes servir de nova sava
a eixa branca avuy seca, que tretze nius gronxava
 en eix arbre gentil,
rebrotan ufanosa, oh dolça Mare mia!
ab flors, ab cants y aromes que prest alegraria
 lo vostre camaril.

Potser vós, la filosa font d'or de ma riquesa,
vindríau, vida mia, a mes mans d'hont l'han presa
 llavors a tornar.
Si jo n'era regina, també fuy filadora
y més qu'el gloriós ceptre, mon pobre cor anyora
 lo fus³³³ que fu³³⁴ rodar.

Oh! torneume'l, si os plau, Moreneta encisera,
clara estrella de l'alba, goig de qui en vós espera,
 rosa de mos amors,
que jo sols puch, Senyora, de l'ermita en despulles
parlar a vostres plantes, les quatre seques fulles
 d'eixos perduts recorts.

332. La grafia del mot *monastir* canvia perquè es faci una sinalefa amb la *i* grega.

333. *Fus*: barreta rodona de fusta que s'utilitzava en la filatura a mà per enrotllar el fil; també peça d'acer que tenen les màquines de filatura per posar el fil.

334. *Fiu*: 'vaig fer'.

50
Les Ermites³³⁵

Donchs, què os heu fet?

De Montserrat, la serra encantadora
diu que n'era altre temps bresca de mel,
diu que un cistell de flors fou alguna hora
que pujant de la terra l'home olora,
que l'àngel olorà baixant del cel.

Fou una arpa de cordes argentines
que al paradís robaren sa dolçor
un niu hont se glosaven cançons divines,
un niu qu'en ales de flonges boyrines
al cel de sos aucells enviava'l cor.

Lo rusch tenia celdes misterioses,
cada una, s'abella per cubrir;
tingué'l gentil cistell un pom de roses
y dotze violes entre l'herba hermoses,
dotze ermites tingué y un monestir.

Ab ses urpes,³³⁶ lo monstre de la guerra
lo ram d'aqueix cistell ha desfullat;
roser de la Rosa de nostra terra,
rebrotà'l monestir³³⁷ al test de la serra,
mes, ay!, les violes seques han quedat.

335. Cant èpic amb trets de la cançó culta clàssica catalana compost de quintets decasíl·labs amb rima consonant, singular, aparejada, encadenada i creuada. Introdueix un goig de caràcter èpico-religiós que consta de 13 poemes (números 51-63) curts, cadascun dels quals ens explica la llegenda d'una de les ermites, amb el seu sant o la seva santa, que hi ha a la muntanya de Montserrat. Observeu com aquests 13 poemes presenten estrofes i rimes variades, però els versos són tots heptasíl·labs, i tots acaben amb el mateix refrany o tornada final, que és un sextet tetrasíl·lab amb rima consonant, aparejada i creuada.

336. *Urpes*: unglés agudes i encorbades.

337. La grafia del mot *monestir* canvia per fer l'elisió de les dues vocals contigües.

En va, se cercan ara ses capelles,
ja no hi ha imatges, ja no hi ha altar;
no s'ouen³³⁸ al matí les albadelles,³³⁹
en lo lloch de ses celdes y flors belles
se veuen enderrocs que fan plorar.

Donchs, hont sou? Què os heu fet, cordes sagrades,
bells sospirs qu'exalà aqueixa arpa d'or?
Hont vostres melodies són volades?
Per què al pujar al cel vostres niuades
no'ns deixaren ses celdes per recort?

Los cadavres, tan sols, d'elles nos restan
mitx coberts d'esbarzers y romaní,
fites a trossos qu'al viatger contestan,
mentres ab son dit lo lloch li manifestan:
“Les ermites un jorn foren aquí.”

Pobres flors qu'embelliren eixa serra,
marcides al veurer ses fulles d'or,
abans qu'el vent se'n duga sa desferra
donan al segle cruel que les aterra
sa darrera alenada de suau olor.

338. *Ouen*: 'oeixen'.

339. *Albadelles*: 'albades', antic gènere de composició lírica.

L'Ermita de Sant Geroni

D'aqueix temple d'or y evori
 que la Verge s'elegí,
 era l'altívol ambori
 tallat per cisell diví.
 A mos peus veyá les planes
 y les serres catalanes,
 les estrelles més germanes
 veyá a mon costat florí.

Als ports catalans mirava
 les naus sortir y arribar,
 verda petxina'm semblava
 Mallorca en mitx de la mar.
 València una horta florida,
 Catalunya d'or vestida,
 la catifa feta a mida
 de Montserrat per l'altar.

Com àliga en les altures,
 l'aucell que nià³⁴⁰ en mon cor
 ventse sobre les criatures
 adorà humil al Criador.
 Desqu'un jorn d'aquí fugia,
 jo corsecada'm marcia
 de sos salms y melodia
 al faltarme la regor.

*Cel de la terra,
 hermosa serra
 de Montserrat;
 tes flors boscanes,
 les més galanes
 s'han esflorat.*

340. *Nià*: del verb *niar*; féu el niu.

L'Ermita de Sant Antoni

Vehina de Sant Geroni
 al venirme a edificar,
 l'imatge de Sant Antoni
 posaren en mon altar.
 Fonda afrau³⁴¹ me rodejava
 l'ermita qu'aquí morava,
 mirantla a Déu alabava
 que del món lo separà.

Fuy la barca benvolguda,
 que deixant la mar vençuda
 lo portava al port felís,
 fins qu'el monstre de la guerra
 al passar per eixa serra
 m'esclafà ab son peu massís.

*Cel de la terra,
 hermosa serra
 de Montserrat;
 tes flors boscanes,
 les més galanes
 s'han esflorat.*

341. *Afrau*: 'frau', 'congost', pas estret.

L'Ermita de Sant Salvador

Quant expirà'l Redentor,
 eixa serra com un cor
 fortament se conmovia;
 per cent parts s'esbadellà,
 l'àngel del dolor serrà
 ab serra d'or eixes cimes.

L'Altíssim les benehí
 fentne son florit jardí,
 la Verge'n fa sa cadira
 y un arbre en cada esquey creix;
 cada branca un niu guarneix
 y cada turó una ermita.³⁴²

Prop d'eixa mola³⁴³ gegant
 qu'una clivella badant
 fa memòria d'aquell dia,
 per vetllar aqueix padró
 de la mort del Salvador
 una ermita hi han bastida.

Veyent al Déu d'Israel
 que per obrirnos lo cel
 patí claus, assots y espines,
 penitent son ermità
 plorava fins arribar
 de la glòria al goig sens mides.

*Cel de la terra,
 hermosa serra
 de Montserrat;*

342. Originalment *bermita*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot en el poema.

343. *Mola*: Turó voltat de cingles.

*tes flors boscanes,
les més galanes
s'han esflorat.*

L'Ermita de la Santíssima Trinitat

Les criatures són petites
devant del Déu increat,
la més gran de les ermites
fou la de la Trinitat.

Honrant aqueix gran misteri
visqué l'home aquí felís
fins qu'un crim eix asceteri,
corda d'angèlich salteri,
tornà en erm anyoradís.

*Cel de la terra,
hermosa serra
de Montserrat;
tes flors boscanes,
les més galanes
s'han esflorat.*

55
L'Ermita de Sant Dimas

Al renàixer Catalunya
com a castell me bastiren;
mes després abandonada,
lladres per cova'm prenian
y fuy niu de negres corbs,
penjat sobre aqueixes cimes.
Com era tan elevat,
ningú desnià'ls³⁴⁴ en podia,
mes un jorn los somatents
de les comarques vehinas,
tot invocant a la Verge
a llançarlos en arriban³⁴⁵
de les runes de sa cova,
fent l'ermita de Sant Dimas.

Aquí a Ignasi de Loyola,
un penitent eremita
ensenyava lo camí
que mena a l'eterna vida;
aquí rebé la llevor
que més tart treya florida,
quant en nom del bon Jesús
fundava la companyia.

Y jo que guardí'l vas d'or
d'ahont begué sa doctrina,
per padró d'eix gloriós fet
sols guardo un munt de ruïnes.

*Cel de la terra,
hermosa serra*

344. Desnià'ls: 'desniar-los', del verb *desniar*, treure del niu.

345. Originalment *arriban*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia del verb *arribar* al llarg de l'antologia.

*de Montserrat;
tes flors boscanes,
les més galanes
s'han esflorat.*

56
L'Ermita de Santa Creu

Lo port d'eterna victòria
derrera'ls combats se veu,
l'ermita de Santa Creu
era cancell³⁴⁶ de la glòria.

Al cel la Salve Regina
pujant desde'l monestir,
aquí es vingué a detenir
en ales de la boyrina.

Y entre ella, com la rosada
dins lo càlzer d'una flor,
l'asceta enviava al Senyor
s'ànima purificada.

La Salve avuy no s'hi atura
al paradís al pujar,
que ja no hi ha en eixa altura
ni capella, ni ermità.

*Cel de la terra,
hermosa serra
de Montserrat;
tes flors boscanes,
les més galanes
s'han esflorat.*

346. *Cancell*: porta d'entrada.

L'Ermita de Sant Benet

Hermoses són les estrelles,
mes té cada una d'elles
diferent llum y grandor;
bells fórem los ermitatges
y al firmament dels boscatges
tinguérem divers color.

La de Sant Benet, jo n'era,
ses grans virtuts recordant,
a l'asceta anava guiant
cap al cel per la dressera.

*Cel de la terra,
hermosa serra
de Montserrat;
tes flors boscanes,
les més galanes
s'han esflorat.*

L'Ermita de Sant Jaume

De la Verge Immaculada,
 temple d'or lo Montserrat
 té'l firmament per teulada,
 volta qu'ab sa mà sagrada
 l'Altíssim li ha fabricat.

Jo, dintre sa nau grandiosa
 posada en un capitell
 de pedra fuy flor hermosa,
 de Sant Jaume en nom desclosa
 per niu d'amorós aucell.

A l'apòstol benehia
 que a Espanya la fe plantà,
 tot demanant a Maria,
 de l'església qu'ell bastia
 fos sempre lo ferm pilar.

Lo llaç qu'm junyí a la terra
 jau de ma columna'ls peus
 y al recórrer eixa serra,
 ni a contemplar ma desferra,
 poden pujar los romeus.

*Cel de la terra,
 hermosa serra
 de Montserrat;
 tes flors boscanes,
 les més galanes
 s'han esflorat.*

L'Ermita de Santa Magdalena

De Jacob, l'escala dreita,
per les mans dels àngels feta
la terra ab lo cel lligà;
qui no té ales d'ignocència
té grahons de penitència
al paradís per pujar.

L'asceta per eixa via
a Magdalena seguia
per l'amor com ella empés;
sa celda sent conmoguda
y en eixa escala volguda
pregà a Déu ferm lo guardés.

Llàgrimes de penitència
ne guardaven l'existència
y al faltarme sa regor,
he perdut totes les fulles
y de grahons mes despulles
fan ara a mon mirador.

*Cel de la terra,
hermosa serra
de Montserrat;
tes flors boscanes,
les més galanes
s'han esflorat.*

L'Ermita de Sant Onofre

Llàntia en los penyals sospesa,
alguna estrella despresa
del cel me feya de llum;
lo món no la coneixia,
sols de Déu en companyia
dintre'l temple de Maria,
cremant d'amor se consum.

Los prechs eren les armes
que per sos germans los homes
oferí a l'Omnipotent.
Vuy sa celda és arruïnada,
la llàntia s'és trossejada,
mes sa llum immaculada
embelleix lo firmament.

*Cel de la terra,
hermosa serra
de Montserrat;
tes flors boscanes,
les més galanes
s'han esflorat.*

L' Ermita de Sant Joan

La mitra y crossa deixava
 un abat del monestir,
 nou Joan Baptiste marxava
 viola boscana a florir;
 cel de mística abella
 li alçaren una capella,
 hont la roca s'esbadella
 lliri blanch a mitx obrir.

Veyent lo fanch de la terra,
 alabava al Criador
 qu'el cridà al cim d'eixa serra,
 trayentlo d'un món traidor.
 Girant sa vista amorosa
 a Maria aucella hermosa,
 deya: "Ditxós qui reposa
 sota vostres ales d'or."

*Cel de la terra,
 hermosa serra
 de Montserrat;
 tes flors boscanes,
 les més galanes
 s'han esflorat.*

L'Ermita de Santa Catarina

Al badarne ses parpelles
 al so de les albadelles,
 a trench d'alba l'ermità
 creya del judici entre elles
 les trompetes escoltar.

Per una vall protegida
 estant entre'l bosch bastida,
 me prengueren los aucells
 per una branca florida
 y m'ompliren de nius bells.

Si'l fret de l'arbre'ls desnia
 perquè hi tornin maig envia
 ses flors al bosch y al jardí;
 y ma seca brancalada
 perquè hi torni l'aucellada,
 no farà'l maig reflorir?

*Cel de la terra,
 hermosa serra
 de Montserrat;
 tes flors boscanes,
 les més galanes
 s'han esflorat.*

L'Ermita de Santa Anna

Ab la via làctea encisera
 Déu l'estelada mitx partí,
 y eixa fresca torrentera
 les ermites dividí.

Jo en mitx de totes estava
 unint ses constel·lacions,
 era lo llaç³⁴⁷ d'or que nuava
 los dotze astres d'eixos monts.

De tots fuy capitana
 la Tebayda³⁴⁸ al aixecar,
 de volta y paret galana
 feren elles, jo d'altar.

La senyal de les matines
 donguí jo cada matí,
 y les ermites vehines
 m'abadella deixondí.

Totes ses clotxes brandaven
 de l'arpa de Montserrat,
 tretze sospirs s'exalaven
 units per la caritat.

Cada una d'elles servia
 a un aucell de niu florit,
 jo, de taula hont se'ls peixia
 lo dolç pa de l'esperit.

347. Originalment *llas*. Aquesta grafia s'ha unificat amb l'ortografia d'aquest mot al llarg de l'antologia.

348. *Tebayda*: Nom propi d'una zona del desert d'Egipte on visqueren molts anacoretas, a partir del segle IV. Per extensió, aquí el nom de *Tebaida* s'aplica a un lloc de vida eremítica, com és el cas de les ermites de Montserrat a l'origen.

De rosada dotze gotes
eren, y jo càlzer d'or
ahont les copsava totes
lo bell àngel de l'amor.

Dotze feyneres abelles,
mon altar la flor del cel,
d'hont deixant ses celdes belles
vénen a beurer la mel.

Dotze grans d'encens puríssim
y jo l'encenser hermós
que en una broma a l'Altíssim
envià son fum olorós.

La guerra, los eremites
d'un a un anà treyent
y faltantme ses visites,
jo'm moro d'anyorament.

He perdut la mia imatge,
he perdut temple y altar;
ni un brot tinch en mon brancatge
un aucell per soplujar.

Mirà'ls ascetes solia
com la mare a sos infants,
quant de mos braços fugia
sa processó ab dolços cants.

Fugia a olorar la Rosa
que per test té'l Montserrat,
glosant cançó tan hermosa
que jamay se m'ha oblidat.

Y entre mes runes guardada
sempre com melós recort,
pobre planta corsecada!

ha estat ma rosada d'or.

Mes l'ermita de Santa Anna,
de les altres capitana,
com totes elles, se'n va.

S'és arrunat l'asceteri.
Ab les cordes d'eix salteri
lo recort del dolç misteri
de sos càntichs morirà?

*Cel de la terra,
hermosa serra
de Montserrat;
tes flors boscanes,
les més galanes
s'han esflorat.*

64
Salve dels Ermitans³⁴⁹

Mare divina obiu sos cants.

Salve Regina d'aqueixa serra
de l'asceteri astre d'amor,
arbre de vida en l'erma terra,
Mare amorosa del pecador.

En les ermites, font de dolçura
nos sadollàreu ab raig de mel,
de l'esperança sou la llum pura,
com bella aurora pintau³⁵⁰ lo cel.

*Salve Regina
dels ermitans,
Mare divina,
flor sens espina,
obiu sos cants.*

Com pobres hòrfens a vós cridàrem
y en vostra falda nos heu sentat,
baix vostres ales soplug trobàrem
entre les penyes del Montserrat.

A vós, Senyora, clamam encara
qu'el cor de l'home esmudadís,
vostra clemència si no'ns ampara
caurem com Eva del paradís.

349. Cant de lloança i súplica a la Verge de Montserrat, on la fe i la pàtria s'integren completament. Es compon de quartets octosíl·labs, cesurats a la quarta síl·laba, amb rima consonant, singular i encadenada. Inclou també un refrany, format per un quintet tetrasíl·lab amb rima consonant encadenada, apariada i creuada, que es repeteix cada dues estrofes.

350. *Pintau*: 'pinteu'.

*Salve Regina
dels ermitans,
Mare divina,
flor sens espina,
obiu sos cants.*

Gemegam tristos, divina aurora
d'aqueixa vida durant la nit;
a vós sospira, ay que s'anyora
lluny de sa pàtria nostre esperit!

Oh! si s'anyora, mes que sia bella
la nau qu'ens porta del cel al port;
trist és quant passa defora d'ella
que'l món és sempre un mar de plor.

*Salve Regina
dels ermitans,
Mare divina,
flor sens espina,
obiu sos cants.*

Prop vostre trono, nostra niuada
vos du en ofrena sos pobres cants;
sigueu com sempre dolça advocada
dels eremites vostres infants.

D'eixos ulls vostres, coloma hermosa,
més bells qu'els astres que duen al front,
una mirada tendra amorosa
per la Tebayda de vostre mont.

*Salve Regina
dels ermitans,
Mare divina,
flor sens espina,
obiu sos cants.*

Diu que són Mare, nostres capelles,
tretze violetes qu'ens fan de niu
y diu qu'els càntichs que surten d'elles
com suau aroma vós aculliu.

Ab ells, nostra ànima rebreu un dia,
daula al fruyt vostre, arbre felís,
y ab vós pujaunos,³⁵¹ Santa Maria,
de les ermites al paradís.

*Salve Regina
dels ermitans,
Mare divina,
flor sens espina,
obiu sos cants.*

Font de clemència, Mare piadosa,
de Catalunya sol esplendent,
perla vinguda a Espanya hermosa
desde les platjes de l'Orient.

Les glòries canta de vostra serra
besant ses plantes lo Llobregat;
un tros de cel caygut en terra
és la montanya del Montserrat.

*Salve Regina
dels ermitans,
Mare divina,
flor sens espina,
obiu sos cants.*

351. *Pujaunos*: 'pugeu-nos'.
244

La Verge de Montserrat a Catalunya³⁵²

Qui t'ha vist y te veu, terra ditxosa!
 Qui t'ha vist y te veu, hort d'hont só Rosa!
 Qui t'ha vist y te veu, mon bell palau!
 Qui t'hagués vist en lo primer dels dies
 quant baix la serra dels àngels creixias,
 tes crestes aixecant fins al cel blau!

Quant començant a brollar ta font dolça
 arrosava los cors com prats de molsa,
 tot sadollantlos d'esquisida mel!
 Quant la glòria de ma volguda serra
 y ta grandesa oh, catalana terra!,
 enllaçades volaven per lo cel!

Quant tos guerrers al crit de via fora
 avant sempre afegien tot a l'hora
 en nom de la Verge del Montserrat!
 Y mentre alçà l'asceta ses ermites,
 tu aixamplant sempre, més y més, tes fites
 guarnires d'un castell cada serrat.

Quant a l'au del Pirene devallada
 cent voltes l'enemich d'una escombrada
 llançares poderosa de ton si!
 Quant lluytavas en Nàpols y en Atenes
 y a Mallorca quant treyas les cadenes
 fentles arrossegar a son butxí!

352. Poema èpic de caràcter històrico-místic amb trets de la cançó culta clàssica catalana compost de sextets decasil·làbics amb rima consonant, singular, aparejada i creuada. La Verge de Montserrat parla a Catalunya tot enyorant les seves glòries passades i lamentant la minva de la seva fe. Suplica al poble català que es refermi en la fe perquè els honors de temps passats puguin ressorgir. Ella, com a Mare i Regina, diu que seguirà estenent el seu mantell blau per protegir tot Catalunya.

Qui en la pau hagué vist tos jorns de festa,
quant de tos fills, sobre l'ardida testa
l'ayrosa barretina voleyà!
Y fe y amor y pàtria eren tres pires
que en tos aplechs s'unian, y en tes fires
per escalfar lo cor del català.

Y ton comers i indústria s'estenia,
t'agricultura, flor gerda creixia
y estampava la rella dins ton si;
del treball la petjada salvadora
y al prendre en tos dits la llançadora,
alabavas a Déu cada matí.

Y eix mont ab ses ermites y capelles
constel·lació de resplandents estrelles,
gentil corona de mon monestir,
de dolços cants t'omplia com salteri,
t'embellia com l'astre a l'hemisferi,
te dava olors com la rosa al jardí.

Avuy ab l'asceteri que s'allunya
de ton cel, ma volguda Catalunya,
de ta glòria, l'estel brillant se'n va.
Qui t'ha vist en lo ple de ta grandesa
y't veu ara, sumida en la tristesa!
Que diferent ma filla't trobarà!

La corona de ton front arrencaren
y, d'un a un, los quatre pals trencaren
ab què ton trono ferm se sostingué;
de t'indústria'ls productes s'arraconan
y los fruyts de tes terres s'abandonan
per fer lloch al comers de l'estranger.

Y ab ton trono y ta glòria que s'estimba,
la fe que ton cor alentava minva,
la fe eyna que bastí mon camaril;
si eix arbre perts que't sosté ab sa brancada
te marciràs, pobra eura abandonada,

sense veurer florir lo nou abril.

Mes tu veuràs la nova primavera
perquè jo seré dolça jardinera
que tornaré arrelar la fe en ton cor.
Y si de ton mitjorn fuy Sol claríssim,
seré avuy en ta nit l'Estel bellíssim
que't portarà de l'alba la claror.

Com ahir só ta Mare, filla aymada,
y ara, per ta Regina coronada
t'abriga ab doble amor mon blau mantell.
Regina de ta fe vindré en defensa
mantenintla sempre fixa en ta pensa,
Mare en ton cor guardantla com segell.

Y com dels pobles que creuen Déu encara
y és, a més de Rey, dolcíssim Pare
y com fills los eleva si els abat,
al vèurerte, creyent y fervorosa,
ab un dit de sa destra poderosa
t'alçarà més qu'els cims de Montserrat.

Una Presentalla a la Verge de Montserrat³⁵³

Quina ofrena li'n faré
jo a la perla catalana?
Què'n presentaré a ma reyna?
Què'n presentaré a ma mare?

Los reys vingueren un jorn
a oferirli llurs espasas,
juntament ab richs tresors
guardats en hermosas arcas.

Los comtes y cavallers
li pujaren les suas llanças,
rojas encara de sanch
en mil lluytas derramada.

Les princeses y regines
ab ses mans ne treballaren,
ne treballaren per Ella
richs brodats d'or y de plata.

A la porta del convent
un peregrí hi trucava,
tot menant un borriquet

353. Composició poètica trobada entre els fulls solts de la poetessa, sense datació i firmada només amb una 'M'. Té forma d'esborrany; la cal·ligrafia no és tan bonica com la que presenten les poesies de la llibreta manuscrita i dels dos lligalls. És un romanço fet de quartets heptasil·làbics amb rima assonant alternada els versos parells i versos blancs els senars. Aquest és, sens dubte, l'últim poema que va fer la poetessa; l'estava treballant quan va caure malalta. S'hi troben variacions fetes a llapis, que les reproduïxo al costat de les estrofes originals; són quatre les estrofes que varien una mica. Aquestes correccions foren segurament fetes els darrers dies de la seva vida. Aprecieu la delicada ofrena que la poetessa fa a la Verge de Montserrat i els sentiments tan íntims que expressa. Ella se sent doblement malalta perquè reconeix que té el cor fred i perquè està físicament malalta, i troba en la Verge de Montserrat la guarició dels dos mals. És, jo crec, el poema més escaient per arrodonir l'apartat sobre Montserrat i concloure l'antologia.

que duya sa presentalla.

Quant li'n han obert la porta
al monjo ja n'entregava
un infant y un cabridet,
qu'a Maria vol donarne.

Un dia a posta de sol,
un capità y arribava,
tot cumplint un vot que féu
a la Verge soberana.

Ja li'n ofereix encens,
l'encens de l'oració santa
y per deixarli un exvot³⁵⁴
li'n ha deixat llur espasa.

Mes jo, què li'n donaré
a la perla catalana?
Puix no puch darli tresors
com reys y regines daven.

No tinch com los cavallers
per oferirli una llança,
ni tampoch del capità
per posà³⁵⁵ a sos peus l'espasa.

Donchs jo, què presentaré
devant de ma dolça Mare?
Li'n presentaré mon cor
que's lo que Ella més ayma.

Mes mon cor, Maria és fret,
és fret com la neu gelada
que de l'altiu Pirineu
la testa pelada tapa.

Mes mon cor, Maria és fret,
és fret com la neu gelada
que de l'altiu Pirineu
ubreix les crestes més altas.

354. *Exvot*: 'presentalla', 'ofrena'.

355. Forma verbal incorrecta emprada per fer l'elisió de les dues vocals contigües.

És un cor desagrahit
que les roses n'ha llençades,
y que'n son seno, tan sols,
espines amargues guarda.

És un cor desagrahit
que les roses n'ha llençades,
y que *dintre d'ell*, tan sols,
espines amargues guarda.

Per xò³⁵⁶ devant vostre altar
jo no goso presentar-lo,
però no sou Vós ma Mare?
No podeu Vós escalfarlo?

Oh, sí! escalfaulo³⁵⁷, Maria,
posantlo dins vostra falda,
tapaulo ab vostre mantell
com Mare *al fill malalt tapa*.

Oh, sí! escalfaulo, Maria,
posantlo dins vostra falda,
cubriu-lo ab vostre mantell
com Mare *a filla malalta*.

*Y si de l'oblat*³⁵⁸ Vós féreu
abat qu'engrandí'l palau
de mon pobre cor, Maria,
feusen ara vostre altar.

Abat és d'oblat hereu
qui n'engrandí vostra casa,
en mon pobre cor, Maria,
feune ara vostra estada.

Dauli³⁵⁹ la flama d'amor
com al cor del capità,
y'l lliri sant de puresa
que a Lluís³⁶⁰ vàreu donà.³⁶¹

Ab aygües santas regantlo
de beneyta humilitat,
feu que sa florida tinguia³⁶²
quant hage³⁶³ l'hivern passat.

356. Forma abreviada del mot *això* utilitzada per mantenir el vers heptasil·làbic.

357. *Escalfaulo, tapaulo*: 'escalfeu-lo', 'tapeu-lo'.

358. *Oblat*: persona que es feia religiós o religiosa mitjançant la donació de les seves possessions.

359. *Dauli*: 'deu-li' o 'doneu-li'.

360. Sant Lluís Gonzaga.

361. Forma verbal incorrecta utilitzada perquè aquest verb rimi amb el mot *capità*.

362. *Tingua, arribia, púguia*: 'tingui', 'arribi', 'pugui'.

363. *Hage*: 'hagi'.

Y quant a l'istiu arribia
de dolços fruyts carregat,
de l'altiu Montserrat púguia
feliç cap al cel pujar.

APÈNDIXS

Apèndix 1:

Intervencions del senyor Josep Font i Manxarell al Círcol Literari (1861-1898)³⁶⁴

1861

16 de setembre- “La propiedad particular y el Estado”

1864

23 de març- *A la Muerte de Jesús* (poesia)

31 de desembre- *Flores del Alma* (poesia)

1865

1 d'agost- “Derechos de la familia en la antigüedad”

1866

12 d'agost- “Apuntes sobre la influencia del sentimiento en la vida del hombre”

1867

16 d'abril- “Beneficios que reportó a la humanidad el cruento drama del Calvario”

13 de novembre- “Causas que determinan el espíritu monárquico que presenta el derecho público de los principales Estados de Europa”

1872

3 de desembre- Primera conferència sobre “història de la filosofia”

1873

18 de gener- Segona conferència sobre “història de la filosofia”

15 de maig- Tercera conferència sobre “història de la filosofia”

29 de novembre- Quarta conferència sobre “història de la filosofia”

364. SALARICH I TORRENTS, 1962, (pp. 258-292).

- 1874
24 de juny- “Fe y razón”
- 1875
6 de novembre- “Beneficios que presta el hombre la lectura”
- 1876
14 de març- Poesia, títol no especificat.
26 de novembre- “Sèptima conferència agrícola”
- 1877
3 d’octubre- “Recuerdos de una peregrinación a Roma”
- 1878
23 de febrer- “Impresiones de una visita al Papa”
- 1879
17 d’abril- “Ventajas e inconvenientes de la codificación en derecho civil”
9 de juliol- Sessió commemorativa de la mort de Balmes: “St. Miquel y Balmes”
- 1880
9 de juliol- Sessió commerativa de la mort de Balmes: *Recuerdo a Balmes* (poesia)
- 1881
31 de gener- “El derecho catalán: Espíritu y composición del mismo”
25 de juliol- “Fe y razón”
- 1883
26 de gener- “La llei i l’ordre segons les doctrines tomístiques”
15 de març- “Sobre la vida del dret” (continuació)
- 1884
9 de juny- “Apuntes para el estudio científico-legal de las personas morales o jurídicas en España”
- 1890
2 d’abril- “Principios constituyentes de la moral cristiana bajo el aspecto abstracto y filosófico”
- 1893
9 de juliol- Sessió commemorativa de la mort de Balmes: “Discurs sobre Balmes”

1898

27 de noviembre- “Máximas y consejos de Balmes para salvar de la ruina a España”

Apèndix 2:

Figures més destacades de l'Esbart de Vic (1867-1900)³⁶⁵

Joaquim d'Abadal i Calderó	(Vic, 1856- Barcelona, 1917)
Ramon d'Abadal i Calderó	(Vic, 1862- Ruplà, 1945)
Pere Andreu i Sala	(Vic, 1847- Barcelona, ?)
Josep Bach i Martí	(Vic, 1858 - ?)
Benvingut Cabot i Molardos	(Vic, 1963- Barcelona, 1911)
Joan Calderó i Galí-Vilas	(Vic, 1851- 1911)
Josep Camp-Sanglas i Morer	(Roda de Ter, 1857- Vic, 1879)
Marià Campà i Porta	(Vic, 1848- 1872)
Lluís Carbó i Comella	(Vic, 1856- ?)
Jaume Collell i Bancells	(Vic, 1846- 1932)
Francesc de P. Cuadras i Solà	(Vic, 1847- Mallorca, 1925)
Joan Duran i Espanya	(Vic, 1856- Barcelona, 1924)
Josep Fatjó i Vilas	(Vic, 1867- V. de Collsacabra, 1950)
Antoni d'Espona i de Nuix	(Vic, 1849- 1917)
Joaquim d'Espona i de Nuix	(Vic, 1851- Girona, 1925)
Francesc X. de Febrer i Armenteres	(Vic, 1850- 1890)
Mercè Font i Codina	(Vic, 1867- 1900)

365. Segons SALARICH I TORRENTS, 1989. Per a una succinta biografia de cadascun d'ells, llegiu: SALARICH I TORRENTS, 1989, pp. 106-136.

Àngel Garriga i Boixader	(Vic, 1866- Lleida, 1949)
Martí Genís i Aguilar	(Vic, 1847- 1932)
Francesc A. Masferrer i Arquimbau	(Vic, 1847- LLeida, 1901)
Francesc P. Masferrer i Arquimbau	(Vic, 1851- Vilatorra, 1907)
Josep Masferrer i Arquimbau	(Vic, 1844- Sarrià, 1900)
Ramon Masferrer i Arquimbau	(Vic, 1850- Cottabato, Filipines, 1894)
LLuís B. Nadal i Canudas	(Vic, 1857- Barcelona, 1913)
Francesc Rierola i Masferrer	(Manlleu, 1858 – Vic, 1908)
Josep Salarich i Giménez	(Vic, 1848- 1930)
Joan Sendra i Domingo	(Vic, 1858- ?)
Jeroni Serdà i Deniel	(Vic, 1859 – Caldetes, 1883)
Josep Serra i Campdelacreu	(Vic, 1848- 1901)
Marià Serra i Esturí	(Vic, 1867- 1931)
Magí Verdaguer i Callís 1925)	(Vic, 1852- Palma de Mallorca, 1925)
Narcís Verdaguer i Callís	(Vic, 1863- Barcelona, 1918)
Jacint Verdaguer i Santaló	(Folgueroles, 1845- Barcelona, 1902)

Apèndix 3:

+

PREGUEU Á DEU
per l' anima de
D.ª MERCÉ FONT Y CODINA
DE BAQUÉ
que morí lo primer dia de Febrer de 1900
havent rebut los Sants Sagraments

❖(A. C. S.)❖

Vosaltres que la conegueru y estimareu, recordauvos d' ella en vostras oracions. (EX. II. MACAB. C. 33.)

Perque era agradable á mos ulls l' he treta d' eixa terra, ahont se mor, per trasplantarla al Cel ahont se viu vida immortal.

Senyor me la donareu per la meua ditxa, me la reclameu, os la torno, mes ab lo cor ple de dolor. (S. EFREN.)

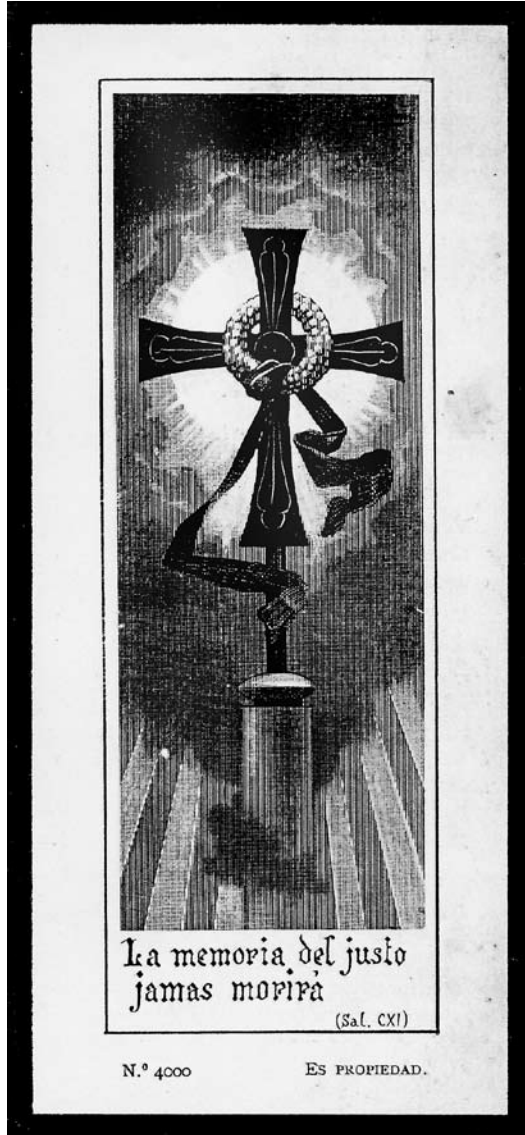
Dols Cor de Jesús sigueu mon amor.
Dols Cor de Maria sigueu ma salvació.
(600 dias de indulgencia Pio IX.)

Los Excms. é Ilms. Srs. Bisbes de Vich y de Barcelona s' han dignat concedir als seus respectius diocessans 40 dias d' indulgencia per cada missa que oheixin, Sagrada Comunió que ofereixin, y per cualsevol acte de pietat que apliquin en sufragi de l' ánima de la difunta.

6240— Imprenta Catalica S. Josep. — Vich.

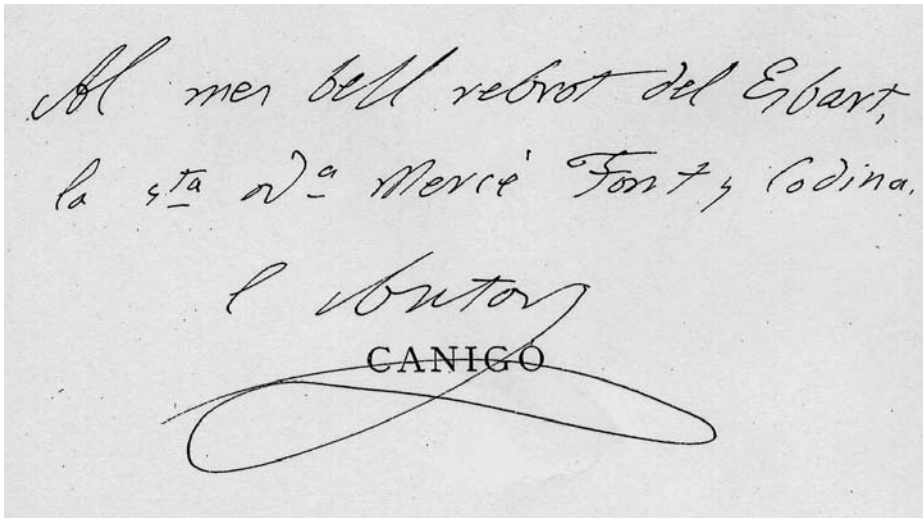
Esquela de la mort de Mercè Font i Codina a *La Veu del Montserrat* el dissabte, dia 10 de febrer de l'any 1900.

Apèndix 4:

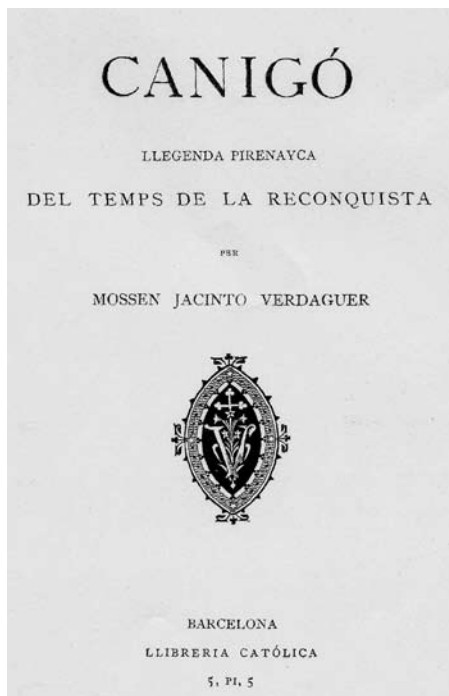
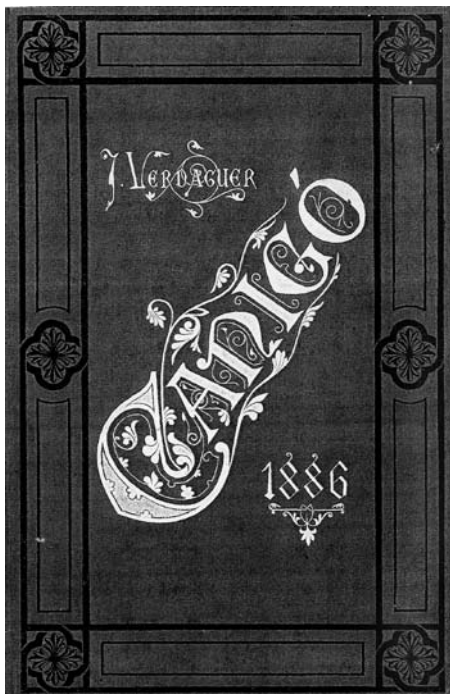

Recordatori de la mort de Mercè Font i Codina

Apèndix 5:

Dedicatòria que mossèn Jacint Verdaguer fa a Mercè Font i Codina en un exemplar del llibre intitulat *Canigó* de l'any 1886.

Apèndix 6:

Mostres de la cal·ligrafia de Mercè Font i Codina.

Al Gothmar

Primer bisbe de Vich després de la restauració
la diòcesi en 886.

Los raigs adornan l'estel
mentre ell embellís lo cel
com brillant una corona,
gloria si Gothmar han donat
Perpall y l'alt Montserrat
Gothmar l'ha donada a Arsona.

En mita de l'hem celestial
l'exercit angelical
a Montserrat devallaba
mes l'astre de nostra fe
sa conquilla desclouge
quant Gothmar hi arribaba.

Lo bisbe queya a sos peus
y dels angels a' les veus

L'ormita de S. Rocho.

Deu nos conserve la fe.

En alçar hermas putser
agrahiment y amar treballan
y acabon'to' de baster
la fe gerda per hi planta.

Quant la justa mo' de Deu
descarregou sobre Espanya
per castigar sos pecats
de la peste cruel la plaga
la fe que fanotes arrel's
encara se en nostra patria
inspiraba als bans vehins
si un recanet de la plana
que a' la falda del manteny
dormit olcament recolza'ta
que fessin vot a San Rocho
si de la peste'ls lluciraba

Lo anell de ma Ysarria

A casor hi ha un anell d'or
que ornit ab una garlanda
que lliga dos cors fermats
d'un diamant y unor esmeralda
dun que fou l'anell hermas
que'l jarn de ses esposalles
mon Ysarri que vol' oel sia
pasa oel dit de ma Ysarria
que de gloria del paradis
Deu haze ben coronada.

L'anell de l'or d'aquell temps
sabe les cases fil per raonda
y a mi ab lo brill de ses pedres
lo que os veig si oti'm contave.

Apropet de Sampedor.

Apèndix 7:

Arbre genealògic de la família Font i Codina

Família Font i Manxarell

Maria Macià Josep **Font** i Huñós (advocat)
(? – Vic 1820)

Marianna Font
(Vic 1781-?)

Josep **Font** i Macià (advocat)
(Vic 17? –Vic 1824)

Marià (advocat)
(Vic 1802-?)

Manuel (advocat)
(Vic 1805-1881)

Josep **Font** i Font (metge)
(Vic 1807-1859)

Maria
(Vic 1810-?)

Miquel
(Vic 1813-?)

Bonavendura
(Vic 1816-?)

Marcià
(Vic 1820-?)

Isabel Amat Ignasi **Manxarell**

Josep (metge)
(Santpedor 1777- 1837)

Ignàsia
(Santpedor ?--1844)

Josepa Planell
(Tona 1794 -?)

Josep **Manxarell** i Amat (metge)
(Santpedor 1777- 1837)

Maria Anna **Manxarell** i Planell
(Santpedor 1817-Vic 1840)

Maria Dolors
(albat + Vic 1826)

Josep
(albat + Vic 1927)

Maria Anna **Manxarell** i Planell

Josep **Font** i Font (metge)

(Santpedor 1817-Vic 1840)

(Vic 1807- 1859)

Josep
(albat + Vic 1838)

Josep Font i Manxarell (advocat)
(Vic 1839- 1911)

Família Codina i Cuadras

Magdalena Gallissà Francesc Xicola (argenter)
(? -Vic 1820)

Felipa Xicola i Gallissà
(Vic 1789-?)

Josep Antoni i **Codina**
(Vic 1789- 1856) (adroguer)

Maria Prim
(?-Vic 1824)

Pere **Cuadras** i Camps
(Vic 1766-1854)

Miquela **Cuadras** i Prim
(Vic 1812 -1882)

Llucià **Codina** i Xicola (adroguer)
(Vic 1808-1887)

Marià
(Vic 1841-1923)

Dolors Codina i Cuadras
(Vic 1842- Cervera 1933)

Lluís
(Vic 1854-1932)

Ramon
(albat + Vic 1838)

Josep
(albat + Vic 1839)

Josep
(albat + Vic 1850)

Esperança
(albat + Vic 1850)

Manuela de Lemus i Comerusa
(Barcelona 1845-?)

Marià **Codina i Cuadras**
(Vic 1841-1923)

Esperança (religiosa)
(Vic 1871-1925)

Carme
(Vic 1873-1937)

Dolors
(Vic 1875-1934)

Marià
(Vic 1876-?)

Dolors Fàbregas **Lluís Codina i Cuadras**

(Vic 1854-1932)

Maria

Josep Antoni

Lluís

Família Font i Codina

Dolors Codina i Cuadras **Josep Font i Manxarell** (advocat)
(Vic 1842-Cervera 1933) (Vic 1839-1911)

Mercè **Dolors** **Maria** **Josep** **Josep**
(Vic 1867-1900) (Vic 1871-1892) (Vic 1873-albat) (Vic 1874- albat) (Vic 1880-1886)

Família Baqué i Font

Mercè Font i Codina **Francesc Baqué i Llargués** (advocat)
(Vic 1867- 1900) (Barcelona 1859-1926)

Dolors
(Vic 1899- Manresa 1985)

Família Ferran i Baqué³⁶⁶

Dolors Baqué i Font
(Vic 1899- Manresa 1985)

Josep M. Ferran i Coste
(enginyer industrial)
(Cervera 1898- Bellpuig 1977)

Josep M. **Antoni** **Dolors** **Francesc**
(Cervera 1928) (Cervera 1929) (Cervera 1930) (Cervera 1933)
(mossèn i enginyer) (enginyer) (mestressa de casa) (empresari)
Joaquim **Margarida** **Mercè** **Montserrat**

366. Dolors Baqué i Font li ha donat a la poetessa nou néts. Aquests nou néts han donat a Mercè Font i Codina una descendència de 32 besnéts i 45 rebesnéts.

(Cervera 1934) (Cervera 1935) (Tona 1938) (Cervera 1939)
(economista) (religiosa) (mestressa de casa) (farmacèutica)

Cecília
(Bellpuig 1945-Solsona 1983)

Família Pujol i Ferran

Mercè Ferran i Baqué (Tona 1938) **Joan Pujol i Gomà** (fruticultor)
(Bellpuig 1933)

Mercè (Bellpuig 1960) **Magda** (Bellpuig 1962) **Margarida** (Lleida 1965) **Anna** (Lleida 1967) **Joan** (Lleida 1970)

Apèndix 8

Poesia en llengua castellana³⁶⁷

I

María³⁶⁸

A ti suspiramos

Escúchame, Madre mía,
te doy un sueño a cantar,
eco que se desprendía
de mi pecho astro del día
para a tu oído llegar.

Sólo a ti hablo, cara prenda,
tú solamente me oirás,

367. Per a més informació sobre la poesia en llengua castellana de Mercè Font i Codina, consulteu el *Prefaci* i l'apartat intítulat *Llegat Poètic* de la *Introducció*.

368. Poema místic que apareix a la llibreta manuscrita a les pàgines 18-25, i és el número 5. Es compon de quintets rimats en consonància apariada, creuada i encadenada.

que el mundo no me comprenda
que tu corazón me atienda,
Madre, yo no quiero más.

Porque el mundo no me oyera
a tus plantas he venido;
si lejos te lo dijera,
mi suspiro temo muera
sin que conmueva tu oído.

Temo que vaya a perderse
en la bóveda azulada,
que del alma al desprenderse
me robe al desvanecerse
el néctar de tu mirada.

Yo te pido ¡Oh, Amor mío!
por mi egoísmo, perdón
y al demandar tu rocío,
bella Aurora, te confío
entero mi corazón.

Te vi en la noche callada
con tu corona de estrellas;
te vi del sol adornada
sobre la luna plateada
apoyar tus plantas bellas.

Te vi cual galana rosa
como una esbelta palmera,
cual azucena olorosa,
idealización hermosa,
fantasía verdadera.

Vi tus manos de jazmines
sobre tu pecho cruzadas;
te rodeaban serafines,
flor de celestes jardines
recogiendo tus miradas.

A tus pies encantadora
vi colocada una lira;
cada cuerda era, Señora,
un alma que por ti llora
y un corazón que suspira.

A cada nuevo suspiro
exhalado por tu amor
mientras su fragancia aspiro,
abrirse en el árbol miro
de tus glorias una flor.

En el lienzo, tu hermosura
con su paleta y pinceles
trasladaba la pintura,
y en mármol, la escultura
la esculpió con sus cinceles.

La arquitectura tallaba
mil capiteles graciosos,
los cimientos por ti echaba
y a tu nombre levantaba
sus edificios grandiosos.

Aquí al escribir tu historia
vierte tesoros la ciencia,
allá al predicar tu gloria
y al evocar tu memoria
brota un raudal de elocuencia.

Por tu numen inspiradas
oí después, Paloma mía,
alabándote extasiadas
con armonías sagradas
la música y la poesía.

Y el lirio de castidad
vi brotar encantador
y la viola, de humildad

y rosas, de caridad
al influjo de tu amor.

Así en preciosas pinturas
do con tus encantos, brillas,
y en hermosas esculturas
y en las mil arquitecturas
de tus esbeltas capillas.

Y en los cantos inspirados,
donde la imaginación
del poeta dejó grabados
aquellos sueños dorados
que animó su corazón.

Y a cada virtud sagrada
que abrió su cáliz por ti,
de aquella lira adorada
un suspiro, Madre amada,
subir a tu trono vi.

Al recibirlos sonreías
tú con dulcísimo encanto,
benigna los acogías,
y a quien te lo envió cubrías
con tu benéfico manto.

A ti cada uno al subir
de tus glorias en el cielo,
nueva estrella vi subir
y de tu afable sonreír
brotó una flor en el suelo.

Diálogos encantadores
do cruzan cual frases bellas
los consuelos y dolores,
tus gracias cual frescas flores,
nuestros ayes cual estrellas.

¿Por qué siempre que a tus plantas
acude el triste a gemir,
oye las palabras santas
con que al corazón levantas
y acaba por sonreír?

A este poema de amor
doy con dulcísimo encanto
el gemido de dolor,
de tu sonrisa el candor
trueca en armonioso canto.

Este suspiro juntar,
¡oh dulce prenda! querría.
Tú lo viniste a inspirar
y de mi pecho al brotar
a ti vuela, Madre Mía.

Tú lo aceptarás, Señora,
cual del hijo pequeñuelo
la madre que de amor llora,
las caricias atesora
y a sus llantos da consuelo.

Soy algo egoísta y un don
mi pobre ofrenda querría;
te doy alma y corazón,
te ruego por compasión,
¡No me dejes, Madre mía!

Con esa nota perdida
que subir hasta ti ves,
te mando envuelta mi vida,
pidiendo, Virgen querida,
las escandas a tus pies.

Sampedor, setiembre de 1887

2
Jesús ³⁶⁹

Jesús, gota sabrosa
de néctar que escondida
endulzas de la vida
la senda trabajosa.

Jesús, nota armoniosa
del edén desprendida,
Jesús, flor escogida
y entre espinas hermosa.

Jesús, del cielo encanto
que vienes cual sol bello
la tierra a iluminar.

Ven, ven, tu nombre santo
como sagrado sello
en mi alma a fijar.

Vich, enero de 1888

369. Sonetí místic que apareix originalment a la llibreta manuscrita a la pàgina 34, i és el número 7. Els quartets ofereixen una rima consonant, creuada i unisonant (és a dir, la mateixa combinació de rima dels versos del primer quartet es manté en els versos del segon); els tercets mostren una rima disoluta, és a dir, cada vers del primer tercet només rima amb el seu corresponent del segon tercet.

La Ciudad de Vich a San Miguel de los Santos³⁷⁰

Pura hermosa azucena, blanquísima paloma,
solitaria violeta, encendido clavel,
nubecilla de incienso de embriagador aroma,
destello de la gloria, seráfico Miguel.

Al llamarte “hijo mio”, ¡cuán dichosa me siento!
¡con qué orgullo tu cuna guarda mi corazón!
Tus virtudes que llenan de luz el firmamento
yo las he visto en germen; virtudes mías son.

Tu angélica pureza a los pies de María
brotó de mi rotonda ante el bendito altar,
y con tu penitencia en mis brazos nació
la caridad que en éxtasis te había de arrobar.

Ensalzaste mi nombre con tu heroica vida,
llamáronme piadosa tu santidad al ver,
dijeron con tus hechos viéndome ennoblecida:
“Es bendita la patria que le ha visto nacer.”

Como místico lirio que ergido se levanta
sus hermosos capullos antes de desplegar,
y al abrirse sus hojas, inclínase la planta,
do tiene su principio, amorosa a mirar.

De mi seno brotando te elevaste del suelo,
tu vocación fue el tallo que de mi te alejó;
hoy pues que has desplegado tus hojas en el cielo
mira la pobre planta que la savia te dio.

370. Composició místico-patriòtica que es troba a la llibreta manuscrita a les pàgines 57-58, i és la número 10.

La fe y piedad consérvale que es su preciada herencia,
bendice sus trabajos, alienta su virtud,
dale preclaros hijos en religión y en ciencia,
haz la madre fecunda de santos como tú.

Vich, julio de 1888

A la Brisa de la Tarde³⁷¹

Agradable fresca brisa,
 tú que en el campo me esperas
 sobre tus alas ligeras
 para llevarme a volar;
 a mi corazón muy dulce
 es siempre tu compañía,
 siempre es grata al alma mía
 de tus caricias gozar.

Eres una compañera
 que nunca me causa enojo,
 que no te distingue el ojo
 mas sí la imaginación,
 que si sonrío, sonries,
 que si yo lloro, suspiras,
 que si deliro, deliras.
 ¡Cuál eco del corazón!

Si sigo contigo el orbe
 y penetro en los espacios
 y alzo allí grandes palacios
 de mármoles y cristal,
 y les cerco de jardines
 y coronó de torreones
 de mis poéticas creaciones,
 tú eres el soplo vital.

Si tú mandas, obedezco
 rendido mi pensamiento;

371. Poema místic que es troba a la llibreta manuscrita a les pàgines 71- 82, i és el número 14. Es compon d'octaves o cobles formades per dos quartets cadascuna; la rima és consonant, apariada i creuada, però el primer vers de cada quartet és blanc, és a dir, __AAB__CCB/ __DDE__FFE/ ... En aquest poema, el vent de la tarda produeix moltes sensacions a la poetessa, i la porta, fins i tot, al paradís celestial.

yo parezco un instrumento
que a tu gusto haces tañer,
y tú de aquellas ficciones,
que mi mente loca adora
como absoluta señora,
dispones a tu placer.

Florecillas que un soplo abre
y otro soplo las deshoja,
montañas de espuma floja,
leves bolas de jabón;
a tu voz nacen y mueren,
se levantan, se embellecen,
se destruyen y perecen,
existen, y ya no son.

¿Por qué así !oh, amiga mía!
me dejan tus alas bellas
cuando yo empezaba en ellas
a mi placer a volar?
¿Por qué en deshacer te gozas
lo que a construir me ayudaste?
¿Las notas que tú sembraste
por qué así las has de ahogar?

Me contestas que en los mundos
que crea la fantasía,
no habrá nunca la poesía
que hay en el que Dios creó,
y viendo a tu voz el orbe
tornar más bella a mi vista,
te creo del grande Artista
el soplo que lo animó.

Si en ramillete impalpable
me presentas los olores
de las purísimas flores
de la selva y del vergel,

yo, tras tu soplo, la mano
del Altísimo imagino,
que de su favor divino
viene a ofrecerme la miel.

Si el susurro de los bosques
y de la fuente el murmullo,
de la tórtola el arrullo
y el cantar del ruiseñor,
y aquella armonía vaga
que antes de dormirse el suelo,
cual plegaria eleva al cielo
juntas a mi alrededor.

De suavísimo sonido
un arpa te creé mi mente,
que pulsada dulcemente
por el dedo de Jehová,
vierte del mar de belleza
de la fuente de poesía,
una gota de armonía
que a beber el alma va.

Cuando acaricias mi rostro,
cuando rodeas mi cuello
y vienes con mi cabello
amorosa a jugar,
de Dios mi padre te tomo
por la mano venerada
que se digna hasta mi nada
sus caricias a bajar.

Si al pasar el sol los montes
cuando sobre la llanura
empieza su capa oscura
la quieta noche a tender,
tú los árboles cimbreas
y ramas, nidos y flores

y hojas, aves y colores,
caprichosa haces mover.

Creo yo que en su regazo,
do el orbe todo se encierra,
el Creador mece la tierra
ayudándola a dormir;
veo en la luna que asoma
su vigilante pupila
que se levanta tranquila
el reposo a presidir.

Entonces cuando occidente
cubre nube purpurina,
hermosísima cortina,
que vela el lecho del sol,
tímida nocturna lámpara
cuando aparece una estrella
a guardar la puerta bella
de su alcoba de arrebol.³⁷²

Me dices con voz muy suave
que es una rendija abierta
del cielo en la hermosa puerta
lo que yo un astro creí,
y que contigo me asome
a echar dentro una mirada
que aquella reja dorada
la han abierto para mí.

Y en mágico ensueño de oro
por esa rendija hermosa
veo la mansión dichosa
que un día yo iré a habitar;
la veo y no sé explicarla
que las cosas celestiales
con palabras terrenales

372. *Arrebol*: color vermell, roig.

ay! no se pueden contar.

Veo de esos miles de astros
que adornan el firmamento
sobre el brillante cimientto
grande palacio surgir;
sus pórticos son de plata
y de oro, sus puertas bellas
y sus paredes de estrellas
y sus techos de zafir.

Después vastísimas salas
con columnas de diamantes
y arcos de soles brillantes
vienen una de otra en pas,
y agujas y esbeltas cúpulas
de purísima estructura
completan la arquitectura
de aquella ciudad de Dios.

¡Cuán grande es! En las góticas
construcciones atrevidas
que del suelo desprendidas
parece el aire mecer,
de la celeste belleza
una gota hay solamente,
que del artista la mente
subió al edén a beber.

Tiene ricas colgaduras
de delicados matices
y hermosísimos tapices
y muebles de oro y marfil;
tiene gratas armonías
y suavísimos olores
y ángeles por moradores
aquella mansión gentil.

En su centro se levanta
como en medio de un santuario,
el misterioso sagrario
de aquel templo celestial;
en él no hay marfil, ni perlas,
ni columnas de diamantes,
ni arcos de soles brillantes,
ni cúpulas de metal.

Allí hay algo más grande,
algo que es luz y armonía,
que es belleza y es poesía,
que causa inmenso placer.
Allí hay algo que arrebató,
allí hay algo que enamora,
algo que la mente adora
sin poderlo comprender.

Allí está Dios en su trono
sostenido por Querubes,
velado por bellas nubes;
su asiento tiene el Creador
y como hermosa corona
que sus manos se han tejido,
está su pueblo escogido
de su solio³⁷³ en derredor.

A su cabeza María,
María azucena hermosa,
María, purpúrea rosa
está envuelta en claridad;
de su candor son destellos
vírgenes y querubines,
mártires y serafines,
gotas de su caridad.

373. *Solio*: tron real.

Allí están los confesores,
santos, reyes y profetas,
los monjes y anacoretas
que de sí el mundo vio huir;
allí están las tiernas niñas
que sólo un día vivieron;
allí están cuantos murieron
para con Cristo vivir.

Con los ángeles, los poetas
que por el edén lloraron
y que en el edén soñaron
están cantando al Señor,
y allí estaré yo, si cuando
Dios baja a tomarla un día,
encuentra en el alma mía
de la virtud el olor.

¡Cuán dulce es este sueño!
Tú temiendo interrumpirlo
y no queriendo destruirlo,
quieta te alejas de mí
y al darme tu último beso
con tu ráfaga postrera,
dulcísima compañera,
me hablas al oído así:

“Si cantas, sube tu canto
tus delirios, si deliras
tus suspiros, si suspiras
de Dios a aquella ciudad,
y si sueñas, sueña en ella
que si ese sueño es muy bello
no llegará a ser destello
del sol de su realidad”.

Vich, agosto de 1888

Al Sagrado Corazón de Jesús³⁷⁴

¡Oh, Corazón de Jesús!, armoniosa
 cítara en que se complace la
 Santísima Trinidad, inflama
 en el amor divino en que te abrasas.

¡Oh, Jesús!, divina esencia
 que la tierra embalsamó,
 gota en que la Providencia
 de cuanto tiene existencia
 la perfección condensó.

De Dios, verbo poderoso
 que el orbe hiciste brotar,
 sol del cielo esplendoroso
 que ese mundo tenebroso
 has venido a iluminar.

Tu vida es cuadro sagrado,
 do el amor vierte su luz;
 es un poema inmaculado,
 en un pesebre empezado
 y acabado en una cruz.

Es tu doctrina poesía,
 son tus obras santidad,
 tu palabra fue armonía
 que en sus notas envolvía
 tu ley que es la caridad.

Cual el arpa encantadora
 del Rey profeta en la mano

374. Poema místic que es troba originalment a la llibreta manuscrita a les pàgines 97-100, i és el número 19. Els quintets rimen en consonància aparejada, encadenada i creuada.

en ti es cítara sonora,
es cuerda que canta y llora
tu corazón soberano.

¡Quién sintiera la dulzura
de sus hermosos acentos
y entendiera la hermosura
y la sublime ternura
de sus grandes sentimientos!

¡Oh, quién hubiera podido
dentro tu interior entrar
cuando en la cruz suspendido
de Dios perfume escogido
ardías ante su altar!

Cuando para quien te hería
solicitabas perdón,
y la lanza que te abría
en llave se convertía
de una arca de salvación.

Cuando tu amor preparaba
dentro esa arca celestial,
para quien cruel te rasgaba
y contra ti se ensañaba,³⁷⁵
de dulzuras un panal.

Dame aquella sed de amor
que entonces te consumía,
y en ti templaré su ardor,
Corazón del Salvador,
fuente de suave armonía.

Deseo tus sentimientos
copiar, Corazón herido,
y eco ser de tus acentos,

375. *Se ensañaba*: del verb *ensañarse*, ‘encruelir-se’, ‘rabejar-se’, ‘acarnissar-se’.

cítara en cuyos concentos³⁷⁶
el Creador se ha complacido.

Jesús, deseo vivir
en tu santa caridad,
con tus latidos latir,
contigo el tiempo concluir
y empezar la eternidad.

Vich, agosto de 1888.

376. *Concentos*: plural de *concento* en castellà; *consent* en català, cant de veus harmonitzades.

A la Virgen de los Dolores³⁷⁷

Blanquísima azucena,
 paloma inmaculada
 que en tórtola trocada
 miro por el dolor.
 Vid de flexibles ramas
 que enlazada suspira
 del árbol donde espira
 su fruto encantador.

Estrella de esperanza
 que dulces perlas llora,
 benditísima aurora
 que al sol ves espirar.
 De Jacob, santa escala
 que cielo y tierra ha unido,
 arca que han combatido
 las olas del pesar.

De amor, sagrada fuente,
 de paz, iris hermoso,
 camino misterioso
 que el Creador trazó.
 Amor mio, mi Madre,
 alma del alma mia,
 prenda que en su agonía
 Jesucristo nos dio.

Haz que mi pecho arda
 a Cristo, Dios amando
 y que su ley guardando

377. Poema místic que es troba a la llibreta manuscrita a les pàgines 114- 116, i és el número 23. Es compon de cinc octaves o cobles agrupades en dos quartets amb tres rimes consonants creuades, aparellades i singulars, però deixant el primer vers de cada quartet blanc, és a dir, (_AAB _CCB/ _DDE __FFE/....).

le sepa complacer.
De su caridad santa,
Tú, la segura vía,
¡oh, dulce Madre mía!
para mi alma has de ser.

Tú vas a ser la escala
por donde hasta el costado
de Dios crucificado
suba mi corazón,
y en él introduciéndome
serás puerta sagrada
que me deje encerrada
en aquella mansión.

Vich, abril de 1889

